POVESTIRI PENTRU NINON

Emile Zola

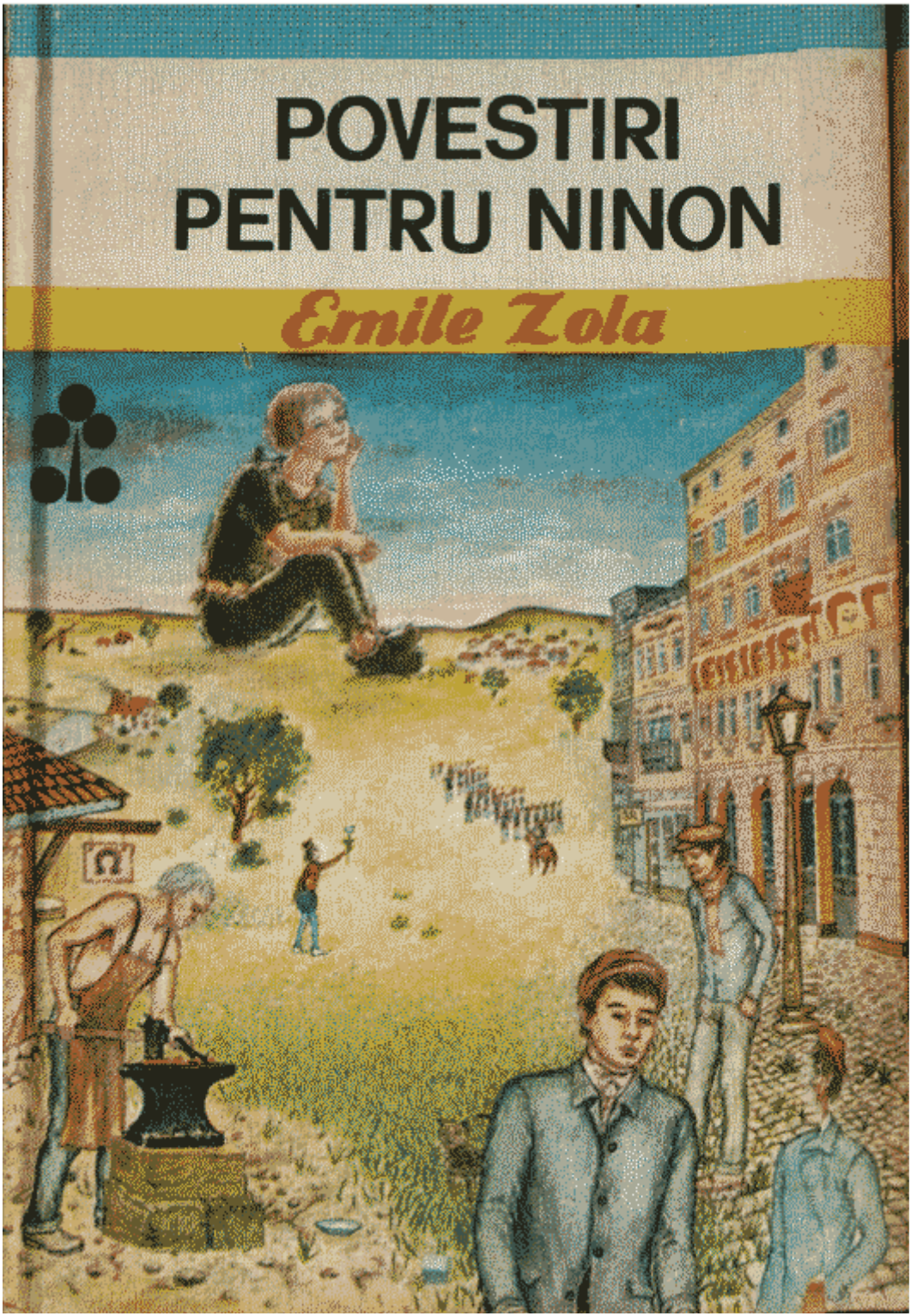

POVESTIRI PENTRU NINON

Emile Zola

PERIPEŢIILE URIAŞULUI SIDONIU Şi ALE PITICULUI MEDERIC

I EROII

DE LA O DEPĂRTARE de o sută de paşi, uriaşul Sidoniu semăna cu un plop, dacă nu chiar mai înalt şi mai robust, cu trun- chiul bine legat. La cincizeci de paşi, se desluşeau perfect surâsul lui mulţumit, ochii mari, albaştri, bulbucaţi, pumnii imenşi pe care-i bălăbănea încurcat şi plin de sfiiciune. De la douăzeci şi cinci de paşi, îl socoteai fără şovăială un băiat inimos, puternic cât o armată, dar prost ca noaptea.

Piticul Mederic, în ceea ce-l privea, avea o înfăţişare foarte asemănătoare cu o lăptucă – mă gândesc la o lăptucă mică. Dar dacă-i observai buzele gingaşe şi fremătătoare, fruntea senină şi înaltă, salutul graţios, ţinuta mândră, îi acordai uşor mai multă inteligenţă decât capetelor învăţate a patruzeci de oameni de seamă. Ochii săi rotunzi ca de piţigoi săgetau cu privirea lor pătrunzătoare ca un sfredel de oţel; ceea ce, cu siguranţă, te-ar fi făcut să-l crezi un copil rău, dacă genele lui lungi, blonde, n-ar fi învăluit într-o umbră uşoară şiretenia şi îndrăzneala acestor ochi. Avea zulufi, râdea cu un râs sănătos, aşa încât nu puteai să nu-l iubeşti.

Deşi când stăteau de vorbă unul cu celălalt aveau prea puţine să-şi spună, marele Sidoniu şi micul Mederic erau totuşi cei mai buni prieteni din lume. Amândoi aveau şaispreizece ani, fiind născuţi în aceeaşi zi, în acelaşi minut, şi se cunoşteau de pe atunci, căci mamele lor, care erau vecine, obişnuiau să-i culce împreună într-un leagăn de răchită, pe vremea când uriaşul Sidoniu încă st mulţumea cu un culcuş lung de trei picioare. Fără îndoială că-i lucru rar ca doi copii, hrăniţi din aceeaşi fiertură, să crească atâi de deosebiţi. Acest fapt îi punea în încurcătură mai ales pe savanţi din împrejurimi, întrucât Mederic, contrar obişnuinţei, în loc s; crească, scăzuse cu mai multe degete. Cele cinci sau şase suV^ d’ (broşuri docte, scrise de către specialişti despre aceet fen6b\en, dş- monstrau de altfel că doar cerul ştia secretul acestor creşteri bizare, aşa cum era şi cu taina

încălţărilor de şapte poşte, şi cea a Frumoasei din pădurea adormită, precum şi a altor mii de adevăruri, atât de frumoase şi de simple, încât îţi trebuie toată nevinovăţia: opilăriei ca să le înţelegi.

Aceiaşi savanţi, care se ocupau cu explicarea a ceea ce nu poate fi explicat, îşi puneau o problemă gravă. Cum se face, se întrebau între ei, fără să-şi răspundă vreodată, că acest mare prostălău de Sidoniu iubeşte cu atâta duioşie pe micul ştrengar Mederic? Şi cum acest mic ştrengar găseşte atâtea drăgălăşenii în purtarea sa cu acest mare prostălău? Întrebare încuietoare, făcută anume pentru a îngrijora minţile iscoditoare: frăţia dintre firul de iarbă şi stejar.

Nu m-aş fi sinchisit prea mult de aceşti savanţi, dacă unul dintre ei, cel mai puţin renumit din partea locului, n-ar fi spus într-o zi, dând din cap: „Ei, ei! Oameni buni, nu vedeţi despre ce este vorba? Nimic mai simplu. S-a făcut un schimb între ţânci. Când erau în leagăn, când aveau pielea gingaşă şi craniul neîntărit, Sidoniu a luat corpul lui Mederic, şi Mederic, inteligenţa lui Sidoniu, astfel încât unul a crescut în picioare şi braţe, în timp ce celălalt a crescut în isteţime. De aici, prietenia lor. Ei sunt una şi aceeaşi fiinţă în două trupuri diferite; în aceasta constă, dacă nu mă înşel, definiţia unei prietenii perfecte”.

Când moşneagul vorbi astfel, colegii lui râseră în hohote şi îl făcură nebun. Un filosof catadicsi să-i demonstreze chiar că sufletele nu se toarnă dintr-un vas în altul, aşa cum se procedează cu un lichid; în acelaşi timp, un naturalist îi striga, în urechea cealaltă, că nu aveau exemple, în lumea animală, de un frate ce şi-ar fi cedat, de pildă, umerii fratelui său, aşa cum i-ar fi cedat partea lui dintr-o prăjitură. Moşneagul clătina mereu din cap, re- petând: „Eu am dat explicaţia mea, daţi-o pe a voastră; vom vedea apoi care din două va fi cea mai rezonabilă”.

Am meditat multă vreme asupra acestor cuvinte şi le-am considerat pline de înţelepciune. Până la o explicaţie mai bună – dacă este vorba să am nevoie de o explicaţie pentru a-mi continua povestirea – rămân la cea dată de bătrânul savant. Ştiu că va jigni ideile simple şi geometrice ale multor persoane; dar cum sunt hotărât să privesc cu recunoştinţă noile soluţii pe care cititorii mei le vor găsi, fără îndoială, cred că acţionez cum se cuvine într-o materie atât de delicată.

Ceea ce, slavă Domnului, nu constituia un obiect de controversă

— Căci toate spiritele drepte convin adesea când e vorba de un lucru evident – era faptul că Sidoniu şi Mederic se simţeau de minune ca cei mai buni prieteni. Zilnic, descopereau atâtea avantaje în a fi aşa cum sunt, încât pentru nimic în lume n-ar fi vrut să-şi schimbe trupul şi mintea.

Sidoniu, atunci când Mederic dibuia un cuib de coţofană în vârful unui stejar, se declara el copilul cel mai ager din ţinut; iar Mederic, când Sidoniu se apleca pentru a lua cuibul, se credea, el însuşi, cu adevărat uriaş. Vai de tine, dacă l-ai fi făcut pe Sidoniu de prost, crezând că nu va şti să răspundă; Mederic ţi-ar fi dovedit, în trei fraze, că dai în gropi. Cât despre Mederic, dacă ţi-ai fi bătut joc de pumnii lui mici, puternici doar pentru a strivi o muscă, se schimba povesteanu ştiu cum ai fi scăpat de braţul lung al lui Sidoniu. Amândoi se simţeau puternici şi deştepţi, pentru că erau mereu împreună şi nu se gândiseră niciodată că le lipsea ceva, în afară de zilele când din întâmplare se despărţeau.

Ca să nu ascund nimic, trebuie să vă spun că, pierzându-şi părinţii de timpuriu, duceau oarecum un trai de haimanale, simţindu-se în stare să mănânce oriunde şi oricând. Pe de altă parte, nu erau ei băieţi să locuiască liniştiţi într-o colibă. Te las să-ţi imaginezi ce hangar i-ar fi trebuit lui Sidoniu; cât priveşte pe Mederic, el s-ar fi mulţumit şi cu un dulap. Astfel încât, pentru comoditatea amândurora, locuiau pe câmp; dormeau vară pe iarbă, şi nu le păta de frig iarna, sub o pătură caldă de frunze şi ierburi uscate.

În felul acesta, alcătuiau o pereche destul de ciudată. Mederic era cel care gândea; îndeplinea treaba asta de minune, ştia dş la prima vedere locurile unde se găseau cartofii cei mai gustoşi şi ştia, aproape la minut, cât timp era nevoie să stea sub cenuşă pentru a fi copţi cum trebuie. Sidoniu acţiona; scotea din pământ*. Cartofii, ceea ce, te asigur, nu era lucru uşor, căci dacă prietenul lui nu mânca decât unul sau doi, în ceea ce-l privea îi trebuiau vreo trei sau patru căruţe; apoi mai aprindea focul, îi acoperea pu jăratec, îşi frigea degetele când îi scotea.

Aceste mărunte griji domestice nu cereau nicio deosebită isteţime, nici cine ştie ce putere a pumnilor. Dar trebuia să-i vezi pe cei doi prieteni în faţa cerinţelor mai mari ale vieţii, ca atunci

când erau nevoiţi să se apere de lupi, în timpul nopţilor de iarnă, sau să se îmbrace cuviincios, fără a da un ban, ceea ce prezenta dificultăţi enorme.

Sidoniu avea mult de furcă pentru a ţine pe lupi la distanţă; dădea în dreapta şi în stânga cu picioarele, gata să răstoarne un munte. Cel mai adesea, nu răsturna nimic, din pricină că era o fiinţă foarte neîndemânatecă. De obicei, din aceste lupte ieşea cu hainele zdrenţuite. Atunci intră în joc Mederic. Nici nu se gândea să le repare. Isteţ cum era, prefera să procure haine noi, frumoase, deoarece – într-un caz sau altul – oricum trebuia să-şi pună imaginaţia în mişcare. Pentru fiecare bluză sfâşiată, el inventa un material nou, având mintea fecundă în descoperiri de tot soiul. Nu-l îngrijora atât calitatea, cât cantitatea; închipuie-ţi un croitor care ar trebui să îmbrace turnurile catedralei Notre-Dame.

Odată, la mare ananghie, rugă pe toţi morarii, apelând la bunăvoinţa lor, să-i dea pânzele vechi ale tuturor morilor de vânt din ţinut. Cum ştia să ceară cu o graţie fără seamăn, obţinu repede destulă pânză pentru a confecţiona un sac splendid, ce-i venea pe cinste lui Sidoniu.

Altă dată, avu o idee şi mai ingenioasă. Cum izbucnise o revoltă în ţinut, şi cum poporul, pentru a-şi dovedi puterea, sfărîmase blazoanele, sfâşiase steagurile vechii domnii, Mederic făcu să i se dea toate drapelele ce serviseră cândva în sărbătorile publice. Te las să-ţi închipui cât de splendidă la vedere era cămaşa confecţionată din aceste fâşii de mătase.

Dar astea erau haine de curte, iar Mederic căuta un material care să reziste mai multă vreme ghearelor şi colţilor fiarelor sălbatice.

Într-o seară – după ce lupii terminaseră de sfâşiat acele mătăsuri – văzându-i pe cei rămaşi morţi, pe jos, în urma încăierării, deodată îi veni o idee. Îi spuse lui Sidoniu pur şi simplu să-i jupoaie, apoi puse pieile să se usuce la soare. După opt zile, fratele cel mare se plimba, cu capul sus, îmbrăcat ca un cavaler cu prada luată duşmanilor ucişi. Sidoniu, dornic de dichiseală, cam ca toţi oamenii voinici, se bucura de orice haine noi, şi astfel se puse să facă în fiecare săptămână un adevărat prăpăd printre lupi, doborându-i cu mai multă grijă, de teamă să nu le strice blănurile.

De atunci încolo, Mederic n-a mai avut a-şi bate capul cu

garderoba lui. Nu ţi-am spus cum ajungea să se îmbrace pe el, dar cu siguranţă ai înţeles că reuşea fără atâtea complicaţii. Un capăt de panglică îi ajungea. Era foarte mic de statură, zvelt, deşi scund; doamnele se băteau între ele pentru a-l înveşmânta în catifele şi dantele. Încât îl întâlneai întotdeauna gătit după ultima modă.

N-aş putea spune că fermierii erau foarte încântaţi de vecinătatea celor doi prieteni. Dar respectau într-atât pumnii lui Sidoniu şi aveau atâta prietenie pentru zâmbetul frumos al lui Mederic, că-i lăsau să trăiască pe tarlalele lor, ca la ei acasă. Dar cei doi băieţi nu abuzau de ospitalitate; nu luau decât câteva legume, când erau prea sătui de vânat şi de peşte. Dacă ar fi fost răi din fire, ar fi putut distruge tot ţinutul în trei zile; ajungea doar o simplă plimbare prin lanul de grâu. Se ţinea seamă deci şi de răul pe care nu-l făceau. Mai mult, li se purta chiar recunoştinţă pentru sutele de lupi pe care-i ucideau şi pentru numărul mare de străini curioşi pe care-i atrăgeau din oraşele din împrejurimi.

Nu mă încumet să intru în povestire, înainte de a-ţi vorbi mai pe-ndelete despre eroii mei. Li vezi bine, acolo, în faţa ta? Sidoniu înalt cât un turn, îmbrăcat în blănuri cenuşii, Mederic împodobit cu funde şi paiete, strălucind în iarbă, la picioarele lui, precum un scarabeu de aur. Ţi-i poţi închipui plimbându-se pe câmpuri, de-a lungul râurilor, mâncând şi dormind în luminişuri, trăind slobozi sub cerul liber? Te gândeşti cât era de prostănac Sidoniu, cu pumnii lui mari, şi câte resurse de ingeniozitate, câte vorbe de duh se aflau în capul mic al lui Mederic? Înţelegi bine că unirea era forţa lor şi că, născuţi departe unul de celălalt, ar fi fost nişte prăpădiţi neîntregiţi, obligaţi să trăiască după legile oamenilor de rând? Ai priceput îndeajuns că dacă aş fi avut intenţii rele, aş fi putut ascunde în asta câteva tâlcuri filosofice? În sfârşit, te-ai hotărât să-mi mulţumeşti pentru uriaşul şi piticul meu, pe care i-am crescut cu o grijă deosebită, astfel încât să fac din ei perechea cea mai minunată din lume?

— Da?

Atunci încep fără întârziere uimitoarea povestire a peripej ţiilor lor.

PORNESC ÎN CĂUTARE

ÎNTR-O DIMINEAŢĂ de aprilie – când aerul era încă rece şi o ceaţă uşoară se înălţa din pământul umed, Sidoniu şi Mederic se

încălzeau la un foc mare de mărăcini. Mâncaseră de dimineaţă şi aşteptau să se stingă jăratecul, pentru a face o mică plimbare. Sidoniu, aşezat pe o piatră mare, privea cărbunii cu un aer gândi- tor, dar în care nu trebuia să te încrezi, căci era ştiut de toată lumea că bunul copil nu se gândea niciodată la nimic. Surâdea blajin, rezemându-şi pumnii pe genunchi. Mederic, culcat în faţa lui, privea cu drag la pumnii tovarăşului său, pe care deşi îi văzuse cum creşteau, găsea, uitându-se la ei, un permanent subiect de bucurie şi de uimire.

„Oh! Ce frumoasă pereche de pumni! Se gândea el; iată pumnii perfecţi! Ce degete groase şi bine aşezate! N-aş vrea, pentru tot aurul din lume, să primesc din partea lor nici cel mai mic bobârnac. Au putere să doboare un bou. Dragul de Sidoniu, habar nu are că de fapt poartă, la capătul braţelor lui, norocul nostru.”

Sidoniu, pe care focul îl bucura, îşi întindea mâinile nepăsător. Clătina capul, cufundat într-o uitare totală a lucrurilor de pe această lume. Mederic se apropie de focul ce se stingea.

— Nu-i păcat, spuse el cu voce înceată, să foloseşti arme atât de frumoase împotriva unor ciolane nenorocite de lupi râioşi? Merită cu adevărat să li se dea o întrebuinţare mai nobilă, decât să zdrobească întregi batalioane şi să năruie ziduri de cetate. Noi, care ne-am născut cu siguranţă hărăziţi unor destine măreţe, iată-ne la şaisprezece ani fără să fi făcut nici cea mai mică faptă vitejească. M-am plictisit de viaţa pe care o ducem în fundul acestei văi pierdute, cred că a venit cu adevărat timpul să dobândim tronul pe care soarta ni-l păstrează undeva, căci cu cât privesc pumnii lui Sidoniu, cu atât mă conving mai bine că aceştia sunt pumni de rege.

Sidoniu era departe de a se gândi la măreţele destine visate de Mederic. Tocmai aţipise, deoarece dormise puţin noaptea trecută.

Sf simţea, după respiraţia lui regulată, că nici măcar nu se ostenea să viseze.

— Hei! Micuţul meu! Îi strigă Mederic.

Sidoniu înălţă capul, privindu-şi tovarăşul cu un aer îngrijorat, holbând ochii şi ciulindu-şi urechile.

— Ascultă, reluă Mederic, şi încearcă, dacă se poate, să înţelegi. Mă gândesc la viitorul nostru, pe care cred că-l neglijăm cam mult. Viaţa, micuţule, nu constă în a mânca nişte cartofi

frumoşi, aurii, şi a te îmbrăca cu blănuri superbe. Afară de asta, trebui e să-ţi faci în lume un nume, o situaţie. Nu suntem oameni c&re să ne mulţumim cu traiul şi titlul de vagabonzi. Bineînţeles că nu dispreţuiesc această meserie, care este cea a şopârlelor, animale cu siguranţă mult mai fericite decât mulţi oameni; dar vom **oricând** în stare să o reluăm. Este vorba, deci, să ieşim cât mai repede din acest ţinut, prea mic pentru noi, şi să căutăm un altul, roiii important, unde să arătăm tot ce putem. Cu siguranţă că vom face repede avere, dacă mă ajuţi după puterile tale, înţelegând P>’in asta să te baţi, cu pumnii şi picioarele, după vorbă şi sfatul meu. Mă înţelegi?

— Cred că da, răspunse Sidoniu pe un ton modest, vom călători şi ne vom bate tot drumul. Va fi minunat.

— Numai că, urmă Mederic, trebuie să avem un ţel, pentru n ne feri de tentaţia de a ne pierde vremea cu nimicuri. Vezi tu, dragul meu, ne place prea mult soarele. Am fi în stare să ne treacă tinereţea stând cu burta la soare, la poalele copacilor, dacă n-am şti, cel puţin din auzite, unde vrem să mergem. Deci am Căutat un ţinut care să fie demn de noi. Îţi mărturisesc că mai **întli** nu găseam niciunul. Noroc că mi-am adus aminte de o discuţie pe care am avut-o acum câteva zile cu o păsărică, cunoştinţă ("’-a mea. Mi-a spus că zburase în linie dreaptă dintr-o ţară mare, numită Ţara celor Fericiţi, vestită pentru pământul său roditor şi oamenii de treabă ce-o locuiesc; în momentul de faţă, este guvernată de o regină tânără, drăgălaşa Floarea Primăverii, care, bună la inimă, nu se mulţumeşte numai să-i lase să trăiască în pace doar pe supuşii săi, ci doreşte ca şi animalele din împărăţie să ia parte la fericirea deosebită de sub domnia ei. Într-una din aceste nopţi am să-ţi spun poveştile ciudate pe care mi le-a povestit pe această temă păsărică, prietena mea. Poate – fiindcă

Îmi pari neobişnuit de curios astăzi – poate vrei să ştii cum vreau să procedez în Ţara celor Fericiţi. Încă de pe acum, judecând lucrurile doar de departe, mi se pare destul de potrivit să mă fac iubit de drăgălaşa Floarea Primăverii şi să mă căsătoresc cu ea, pentru a o duce bine după aceea, fără să mă mai sinchisesc de celelalte împărăţii din lume. Vom căuta să-ţi creăm o poziţie care să se potrivească cu gusturile tale, permiţându-ţi să nu-ţi pierzi forţa braţelor şi îndemânarea. Dragul meu, îţi jur să-ţi dau, mai devreme sau mai târziu, o misiune nobilă, astfel încât lumea şi peste o mie de ani să mai vorbească despre puterea ta.

Sidoniu, care înţelesese, ar fi sărit de gâtul fratelui său, dacă lucrul ar fi fost cu putinţă. El, a cărui imaginaţie era foarte leneşă de obicei, vedea, cu ochii închipuirii, câmpurile de bătălie, întinse cât oceanele – perspectivă veselă, ce-l făcea să simtă un freamăt de-a lungul braţelor. Se sculă, îşi strânse cingătoarea cămăşii şi se postă în faţa lui Mederic.

Acesta sta pe gânduri, privind în jurul lui.

— Locuitorii acestui ţinut au fost întotdeauna buni cu noi, spuse în sfârşit. Ne-aii- îngăduit şederea pe lanurile lor. Fără ei, n-am fi prea grozavi. Înainte de a-i părăsi, trebuie să le dăm dovadă recunoştinţei noastre. Ce am putea face ca să le fie pe plac?

Sidoniu crezu, în naivitatea sa, că această întrebare i se adresează lui. Avu o idee.

— Frate, răspunse el, ce-ai zice de un foc mare, spre bucuria tuturor? Am putea da foc oraşului vecin, spre marea satisfacţie a locuitorilor; căci, dacă gustul lor se potriveşte cât de cât cu al meu, nimic nu i-ar distra mai bine decât flăcările frumoase, roşii într-o noapte întunecată.

Mederic ridică din umeri.

— Dragul meu, spuse el, te sfătuiesc să nu te amesteci niciodată în treburile ce mă privesc pe mine. Lasă-mă să mă gândesc un pic. Dacă voi avea nevoie de braţele tale, atunci va veni rân- dul tău. Iată, reluă el după un moment de tăcere. Acolo, în sud, este un munte care, după câte mi s-a spus, e un obstacol pentru binefăcătorii noştri. Valea este lipsită de apă; terenurile lor sunt atât de uscate, încât dau cel mai prost vin din lume, spre necazul permanent al amatorilor din ţinut. Sătui de

poşircă, au convocat de curând toţi învăţaţii; o adunare atât de selectă, care ar fi putut cu siguranţă inventa o ploaie, dacă s-ar fi amestecat şi cerul. Savanţii s-au pus deci pe lucru; au făcut studii serioase despre felul şi înclinarea terenurilor, conchizând că nimic nu ar fi mai uşor decât de a abate şi de a aduce în câmpie apele fluviului vecin, dacă – a naibii treabă – muntele nu s-ar afla chiar în calea lui. Observă, dragul meu, cât de jalnice făpturi sunt oamenii, fraţii noştri. Vreo sută erau gata să măsoare, să niveleze terenul, să întocmească planuri minunate; puteau spune, fără să se înşele, că muntele e alcătuit din marmură, cretă sau ipsos; l-ar fi cântă- rit, dacă ar fi vrut, cu o aproximaţie de câteva kilograme; dar nici măcar unul, chiar cel mai puternic, nu s-a gândit să-l ducă undeva, unde să nu mai constituie o piedică. Mută din loc muntele, Sidoniu, dragul meu! Voi vedea în ce loc îl vom putea aşeza fără bucluc.

Sidoniu deschise braţele. Cuprinse cu delicateţe stâncile. Apoi făcu un mic efort, lăsându-se pe spate, şi se ridică strângând greutatea la piept; o rezemă de genunchi, aşteptând ca Mederic să se hotărască. Acesta din urmă însă ezită:

— Aş face bine să-l azvârlu în mare, murmură el, dar o asemenea pietricică ar produce, cu siguranţă, un nou potop. Nici nu pot s-o las brusc pe pământ, cu riscul de a ciobi unul sau două oraşe. Plugarii ar striga cât i-ar ţine gura, dacă aş pune-o în cârca unui câmp cu napi sau cu morcovi. Observă, micul meu Sidoniu, în ce încurcătură mă aflu. Oamenii şi-au împărţit pământul într-un mod caraghios. Nu poţi să mişti din loc un biet munte, fără să striveşti verzele vecinului.

— Cu adevărat grăieşti, frate, răspunse Sidoniu. Numai te rog să-ţi vină cât mai repede o idee. Nu pentru că pietricica ar fi grea; dar fiind atât de mare, mă stânjeneşte puţin.

— Vino, reluă Mederic. Vom pune muntele între aceste două dealuri pe care le vezi la nordul câmpiei. Este acolo o trecătoare de unde bate peste acest ţinut un vânt al dracului de rece. Bolovanul nostru, care o va astupa perfect, va adăposti valea de vântu- rile din martie şi din septembrie.

Când au sosit acolo, în timp ce Sidoniu se pregătea să arunce muntele din înaltul braţelor, aşa cum pădurarul îşi aruncă legătura de vreascuri, la întoarcerea din codru, Mederic strigă:

— Doamne! Micuţul meu, las-o să alunece încet, dacă nu vrei să zdruncini pământul la mai mult de cincizeci de leghe de jur

prejur. Aşa, nu te grăbi şi nu te sinchisi de julituri. Cred că elnlină. Propteşte-l mai bine, ca să nu-i vină să se rostogolească mi nu vom mai fi pe aici. Iată, s-a făcut. Acum, oamenii cum-ikio vor bea un vin bun. Vor avea apă pentru a-şi stropi viile, loure pentru a coace ciorchinii. Ascultă. Sidoniu. Mă bucur că l' „l fii-ţi arăt că suntem mai deştepţi decât o duzină de învăţaţi, '" m putea, în timpul călătoriilor noastre, să schimbăm după plac triuperatura şi rodnicia ţinuturilor. Nu-i vorba decât de a aranja, lin terenurile, de a stabili la nord un paravan de munţi, după «m făcut o pantă pentru ape. Am observat adesea că pământul le clădit prost; mă îndoiesc că oamenii vor avea vreodată destul Cttp t untru a făuri din el un lăcaş demn de naţiunile civilizate. Vum line seama de asta şi ne vom ocupa de el în momentele noas- lir libere. Astăzi ne-am plătit datoria de recunoştinţă. Micuţui • " «'li, scutură-ţi bluză care este plină de praf, şi hai să plecăm.

Sidoniu, trebuie să o spunem, nu auzi decât ultimul cuvânt din Icphic vorbe. Nu era un filantrop, era mult prea lipsit de duh pptili u aşa ceva; îi păsa prea puţin de vinul pe care nu avea să-l l"1!! Niciodată. Ideea călătoriei îl încânta; nici n-apucă să-i spună 'fidele lui despre plecare, că de bucurie făcu doi, trei paşi mari, Oflou ce-l îndepărtă cu mai multe duzini de kilometri. Din fericire, Mf-doric îl apucase de poala cămăşii.

B*1- Ilei! Micuţule, strigă el, n-ai putea să ai mişcări mai do- Humitf? Opreşte-te, pentru numele lui Dumnezeu! Crezi că picioa- mii» mole mici sunt în măsură să facă asemenea salturi? Dacă *W* • nouţi că vei merge cu un astfel de pas, te las să pleci înainte, şi Bpoltte te ajung din urmă după câteva sute de ani. Opreşte-te,

«• , 'on/fi. Te.

Sidoniu se aşează. Mederic se prinse cu ambele mâini de partea di' jos a pantalonilor de blană. Cum era deosebit de sprinten, se uşor pe genunchiul tovarăşului său, ţinându-se de smocu- Pluil e blană şi de nodurile pe care le întâlni în drum. Apoi înaintă d*'*11 lungul coapsei, ce i se păru un drum mare, frumos, lat şi di opt, fără niciun urcuş. Ajuns la capăt, îşi puse piciorul în prima liulonieră a cămăşii, se agăţă mai sus de a doua, şi sui astfel până Utnâr. Acolo, îşi făcu pregătirile de călătorie, şezu în tihnă şi ou lefi liniştit în urechea stângă a lui Sidoniu. Îşi alesese această l'ioulnţă din două motive: mai întâi,

că se afla la adăpost de ploaie şi de vânt, urechea în chestiune fiind o ureche nu glumă; apoi, putea să fie auzit cu siguranţă şi să comunice prietenului său o mulţime de observaţii interesante.

Se plecă pe marginea unei prăpăstii întunecoase, pe care o descoperi în fundul noii sale locuinţe, şi cu o voce ţipătoare strigă în acest abis:

— Acum, micuţul meu, poţi să alergi dacă vrei, nu te ţine de joacă pe poteci, fă aşa ca să ajungem mai repede. Mă auzi?

— Da, frate, răspunse Sidoniu. Dar te rog să nu vorbeşti aşa rie tare, căci suflarea ta mă gâdilă neplăcut.

Şi porniră.

III

SCURT REZUMAT DESPRE MUMII

NU SIDONIU ar fi fost cel care să ceară numirea unui ministru al lucrărilor publice pentru construirea podurilor şi drumurilor. Mergea de obicei peste câmpuri, păsându-i prea puţin de şanţuri, şi şi mai puţin de dealuri; avea un dispreţ profund pentru cotiturile potecilor umblate. Bunul copil făcea geometrie fără să ştie, căci găsise, el singur, că linia dreaptă este drumul cel mai scurt dintr-un punct în altuL

Străbătu astfel o duzină de ţări, având grijă să nu-şi pună piciorul chiar în centrul vreunui oraş, ceea ce ştia că ar displace locuitorilor. Păşi peste două sau trei mări fără să se prea ude. Cât priveşte fluviile, nici nu găsi de cuviinţă să se supere pe ele, luându-le drept pârâiaşe cu care pământul este brăzdat după o ploaie furtunoasă. Ceea ce-l amuză peste măsură eraU drumeţii pe care-i întâlnea; îi vedea asudând la urcuş, mergând spre nord pentru a reveni în sud, citind semnele de pe stâlpii de la marginea drumurilor, ţinând seama de vânt, de ploaie, de făgaşuri, de inundaţii, de iuţeala cailor. Îşi dădea vag seama de ridicolul acestor bieţi oameni, care mergeau cu voie bună să rişte o căzătură în vreo prăpastie, când puteau să stea atât de liniştiţi la casele lor-

— Ce dracu! Ar fi spus Mederic, când eşti făcut aşa, stai acasă.

Dar pentru moment, Mederic nu se uita pe pământ. După un sfert de oră de mers, dori totuşi să recunoască locurile unde se afla. Scoase nasul şi se plecă în afară; întoarse capul spre cele patru zări şi nu văzu decât nisip, un imens deşert umplând

orizontul. Aşezarea nu-i fu pe plac.

— Doamne Dumnezeule! Îşi spuse el, ce sete trebuie să le fie oamenilor din acest ţinut! Zăresc ruinele unui număr mare de oraşe, şi aş jura că locuitorii de aici sunt morţi, din lipsa unui pahar de vin. Cu siguranţă că nu aici este Ţara celor Fericiţi; păsărică, prietena mea, mi-a dat-o drept bogată în vii şi fructe de toate soiurile; se găsesc acolo chiar izvoare de apă limpede, a adăugat el, minunată pentru spălatul sticlelor. Cu siguranţă că acest descreierat de Sidoniu ne-a rătăcit.

Şi, întorcându-se spre fundul urechii:

— Hei! Micuţul meu! Strigă el, unde te duci?

— Pe naiba! Răspunse Sidoniu fără să se oprească, merg înainte.

— Eşti un prost, micuţul meu, urmă Mederic. Te faci că nu ştii că pământul este rotund şi că, mergând mereu înainte, nu ajungi niciunde. Iată că ne-am rătăcit de-a binelea.

— Oh! Spuse Sidoniu alergând şi mai tare, puţin îmi pasă; mă simt peste tot ca la mine acasă.

— Dar opreşte-te odată, nefericitule! Strigă din nou Mederic. Asud, văzându-te cum mergi. Trebuia să veghez asupra drumului. Cu siguranţă că ai păşit peste locuinţa drăgălaşei Flori a Primăverii, fără să te sinchiseşti, ca peste o colibă de cărbunar; palatele şi bordeiele au aceeaşi înălţime pentru picioarele tale lungi. Acum trebuie să alergăm prin lume la întâmplare. De sus, de pe umărul tău, voi vedea cum trecem peste împărăţii, până în ziua când vom descoperi Ţara celor Fericiţi. Până una, alta, nimic nu ne grăbeşte; nu suntem aşteptaţi. Cred că este bine să ne aşezăm o clipă, pentru a gândi mai în voie asupra acestei ţări neobişnuite pe care în acest moment o traversăm. Micuţul meu, şezi pe muntele de colo, de la picioarele tale.

— Ăsta şi munte! Pufni Sidoniu, aşezându-se. Pe naiba, e neted ca o piatră de caldarâm!

La drept vorbind, această piatră era una dintre marile piramide. Prietenii noştri, care traversaseră deşertul Africii, ajunseseră în Egipt. Sidoniu, care nu avea cunoştinţe prea sigure în domeniul istoriei, se uită la Nil ca la un râu noroios, iar cât priveşte sfinxul şi obeliscurile, i s-au părut aglomerări de pietriş cu o formă simplă şi foarte urâtă. Mederic, care ştia totul parcă de la sine, se supăra pentru puţina atenţie pe care fratele

lui o acorda acestui noroi şi acestor pietre privite şi admirate de vizitatori sosiţi de la sute de leghe.

— Hei! Sidoniu, spuse el, dacă este posibil, caută să-ţi iei măcar un aer de admiraţie şi de uimii'e plină de respect. Este de prost gust să stai nepăsător în faţa unui astfel de spectacol. Tremur să nu te observe careva clătinându-ţi în halul ăsta capul în faţa ruinelor vechiului Egipt. Am pierde stima oamenilor de vază. Reţine că nu este vorba aici de a înţelege, ceea ce nimeni n-are chef să facă, dar să pari măcar deosebit de pătruns de marele interes pe care-l prezintă aceste pietre. Tu ai exact atâta cap cât să faci faţă onorabil. Acolo, vezi Nilul, această apă gălbuie, clocită în mâl. Mi s-a spus că este un fluviu foarte străvechi; putem crede totuşi că nu este mai bătrân decât Sena şi Loara. Popoarele din antichitate s-au mulţumit să-i cunoască gurile; noi, oamenii curioşi, plăcându-ne să ne băgăm nasul unde nu ne fierbe oala, îi căutăm izvoarele de câteva sute de ani încoace, fără să fi putut descoperi cel mai mic rezervor. Savanţii au păreri împărţite: după unii, ar putea fi pe undeva o fântână, ce ar trebui bine căutată, ceilalţi, care mi se pare că au şansa să câştige, jură că au scormonit toate coclaurile, şi sigur fluviul nu are niciun izvor. Eu n-am o părere hotărâtă în legătură cu acest lucru, căci mi se întâmplă rar să mă gândesc la el; de altfel, o concluzie oarecare nu m-ar încălzi cu nimic. Priveşte acum aceste nesuferite dobitoace de piatră ce ne înconjoară, arse de milioane de raze de soare; se spune că doar din răutate nu vorbesc; ele cunosc secretele primelor zile ale omenirii, iar surâsul etern ce-l poartă pe buze este pur şi simplu un fel de a-şi bate joc de neştiinţa noastră. După mine, nu sunt chiar aşa de rele; sunt pietre bune, cu gândire rudimentară, care ştiu mult mai puţin decât se spune. Ascultă mai departe, micuţul meu, nu te teme că înveţi prea mult. Nu-ţi voi spune nimic despre oraşul Memfis, ale cărui ruine le vedem la orizont; nu-ţi voi spune nimic, pe bună dreptate, fiindcă nu trăiam în timpul înfloririi sale. Nu mă prea încred în istoricii care au vorbit despre el. Aş putea citi, ca şi altul, hieroglifele obeliscurilor şi ale vechilor ziduri prăbuşite; dar în afară de faptul că aceasta nu m-ar amuza, fiind foarte scrupulos în materie de istorie mi-ar fi foarte teamă să nu iau din greşeală un A drept B ', şi să te induc în eroare, ceea ce ar avea pentru tine urmări jalnice. Prefer să adaug acestor consideraţii generale o scurtă privire asupra

mumiilor. Nu-i nimic mai plăcut decât să vezi o mumie bine păstrată. Cu siguranţă că egiptenii se îngropau cu atâta dichis, fiindcă prevedeau plăcerea deosebită pe care o vom avea, într-o zi, la dezgroparea lor. În ce priveşte piramidele, după părerea tuturor, ele serveau drept morminte, dacă nu aveau cumva o altă destinaţie, ce totuşi ne scapă. De pildă, judecând după cea pe care stăm – căci scaunul nostru, te rog să observi, este o piramidă dintre cele mai frumoase – le-aş crede construite de un popor ospitalier, pentru a servi drept jilţuri călătorilor obosiţi, dar nu se dovedesc prea comode pentru o asemenea întrebuinţare. Voi termina cu o morală. Să ştii, micuţul meu, că sub picioarele noastre dorm treizeci de dinastii; regii sunt culcaţi cu miile în nisip, înfăşuraţi în fâşii, cu obrajii proaspeţi, păstrându-şi încă dinţii şi părul. Dacă s-ar cerceta bine, s-ar putea alcătui o colecţie frumoasă, de mare interes pentru curteni. Nenorocirea este că numele lor s-a uitat, şi nu ar putea fi etichetaţi cum se cuvine. Toţi sunt mai morţi decât cadavrele lor. Dacă vreodată vei ajunge rege, gândeşte-te la aceste biete mumii regale adormite în deşert; au învins cinci mii de ani, dar nu au putut trăi zece secole în memoria oamenilor. Am spus. Nimic nu dezvoltă inteligenţa mai bine decât călătoriile. Sper să-ţi desăvârşesc astfel educaţia, făcându-ţi un curs practic pe diferite subiecte ce ni se vor ivi în cale.

În tot timpul acestui discurs, Sidoniu, pentru a fi pe placul prietenului său, îşi luase aerul cel mai tâmp din lume. Reţine că aceasta era cu siguranţă înfăţişarea pe care trebuia s-o aibă. Dar, în realitate, căsca de plictiseală, de să-şi rupă fălcile, privind cu un ochi disperat Nilul, sfinxul, Memfisul, piramidele, sforţându-se chiar să se gândească la mumii, fără prea mari rezultate.

1 Scrierea hieroglifă se caracterizează prin alt sistem de semne decât cel alfabetic, la care se referă aici Mederic, spre a-l face pe Sidoniu să priceapă mai bine comentariul său.

Scormonea pe furiş, cu privirea, orizontul, pentru a găsi un subiect care să-i permită să-l întrerupă pe orator într-un mod politicos. Când acesta tăcu, observă, într-un târziu, două cete mari, ce se arătau la capetele opuse ale deşertului.

— Frate, îi spuse el. Morţii mă plictisesc. Spune-mi cine sunt aceşti oameni care vin spre noi.

IV

PUMNII LUI SIDONIU

AM UITAT să-ţi spun că era cam pe la prânz, când călătorii noştri discutau astfel, aşezaţi pe una din marile piramide. Nilul îşi rostogolea greoi apele, precum curge un metal topit; cerul era alb că bolta unui cuptor enorm, încălzit pentru a coace nişte aluaturi gigantice; pământul n-avea nicio umbră şi dormea fără suflare, zdrobit de un somn de plumb. În această imensă nemişcare a deşertului, cele două grupuri înşiruite în coloane avansau ca nişte şerpi ce alunecă încet pe nisip.

Ele se lungeau, se lungeau mereu. Curând, s-a văzut că nu-s nişte simple caravane, ci două armate formidabile, două popoare aşezate în şir nesfârşit, ce mergeau dintr-un capăt al orizontului spre celălalt, tăind cu o linie întunecată albeaţa strălucitoare a pământului. Unii, cei ce coborau dinspre nord, purtau cămăşi albastre; ceilalţi, cei ce urcau dinspre miazăzi, erau îmbrăcaţi în bluze verzi. Toţi purtau pe umăr suliţe lungi, cu vârf de oţel, astfel încât la fiecare pas pe care-l făceau coloanele, parcă un fulger neîntrerupt le brăzda în tăcere. Mergeau unii împotriva celorlalţi.

— Micuţul meu, strigă Mederic, să ne aşezăm bine, căci, dacă nu mă înşel, vom vedea un spectacol frumos. Oamenii aceştia de treabă nu sunt lipsiţi de minte. Locul este cum nu se poate mai bine ales, pentru a străpunge uşor pieptul a câtorva sute de mii de oameni. Se vor ucide în voie, iar învinşii vor avea un câmp bun de fugă, când va trebui să şteargă putina cât mai repede. O astfel de întindere parcă-i anume făcută pentru bătălie, spre marea satisfacţie a spectatorilor.

Între timp, cele două armate se opriseră faţă în faţă, lăsând între ele o făşie lată de pământ. Scoaseră strigăte îngrozitoare, fluturară armele în aer, se ameninţară cu pumnii, dar nu înaintară nici cu un stânjen. Fiecare părea că are un respect deosebit pentru suliţele duşmane.

— O! Laşi ticăloşi, repeta Mederic care devenea nerăbdător, cred oare că se vor culca aici? Pot să jur că au făcut mai mult de o sută de leghe pentru singura plăcere de a se ameninţa. Şi acum iată că nu îndrăznesc să-şi dea nici cel mai mic bobârnac. Te întreb, micuţul meu, dacă este normal ca două sau trei milioane de oameni să-şi dea întâlnire aici, la amiază, pentru a se privi faţă în faţă, suduindu-se. Dar, uite-i; cască la soare, ca

nişte şopârle; se pare că nu le pasă că aşteptăm. Hei, laşilor, vă bateţi, sau nu?

Ca şi cum ar fi auzit imboldul lui Mederic, Albaştrii făcură doi paşi înainte. Verzii, văzând această manevră, se dădură din prudenţă cu doi paşi înapoi. Sidoniu se revoltă.

— Frate, spuse el, am o poftă grozavă să mă amestec. Dânsul nu va începe niciodată, dacă nu-l pun în mişcare. Nu eşti de părere că ar fi bine să-mi încerc pumnii cu această ocazie?

— Drace! Răspunse Mederic, ai şi tu o idee bună o dată în viaţă. Suflecă-ţi mânecile şi fă-mi o treabă bună.

Sidoniu îşi suflecă mânecile şi se sculă.

— Cu care trebuie să încep? Întrebă el, cu Albaştrii sau Verzii?

Mederic se gândi o clipă.

— Micuţul meu, spuse el, Verzii sunt cu siguranţă cei mai fricoşi. Burduşeşte-i bine, pentru a-i învăţa minte că frica nu-i apără de pumni. Dar stai puţin: nu vreau să scap nimic din spectacol; vreau, mai înainte de toate, să mă aşez bine.

Acestea spuse, urcă în urechea fratelui său şi se culcă pe burtă, având grijă să nu scoată decât capul; apoi apucă o şuviţă de păr pe care o găsi la îndemână, pentru a nu fi aruncat jos în timpul încăierării. Luându-şi astfel toate măsurile de siguranţă, declară că este gata de luptă.

Imediat, Sidoniu se năpusti pe neaşteptate asupra Verzilor, lovindu-i din toate puterile. Le căra pumni cât ghioagele şi bătea armata cu lovituri dese cum bate îmblăciul grâul pe arie. Totodată, îşi azvârlea picioarele în dreapta şi în stânga, drept în mijlocul batalioanelor, atunci când rânduri mai strânse îi opreau trecerea,

A fost o luptă frumoasă, te asigur, demnă de o epopee în douăzeci şi patru de cânturi. Eroul nostru se plimba pe vârful suliţelor, fără să se sinchisească de ele, ca pe nişte fire de iarbă. Mergea dintr-un loc în altul, făcând peste tot breşe, strivindu-i pe unii de pământ, aruncându-i pe ceilalţi la douăzeci sau treizeci de metri înălţime. Bieţii oameni mureau, fără să aibă măcar alinarea de a şti a ctii mină cruntă îi scuturase astfel. Căci la prima vedere, când Sidoniu se odihnea liniştit pe piramidă, nimic nu-l deosebea de blocurile de granit. Apoi, când s-a ridicat, n-a mai lăsat timp duşmanului să-l vadă. Bagă de seamă că privirii îi trebuiau două minute bune, pentru a urca de-a lungul marelui trup, înainte de-a-i întâlni chipul. Deci Verzii nu

aveau o idee prea clară de felul cum se produseseră formidabilele lovituri ce-i răsturnaseră cu sutele. Fără îndoială, cei mai mulţi se gândeau, dându-şi sufletul, că piramida se prăbuşise peste ei, neputându-şi închipui că pumnii unui om puteau să semene într-atât cu pietrele de construcţie.

Mederic, uluit de aceste fapte de arme, sălta de bucurie; bătea din mâini, se aplecă, cu riscul de a cădea, îşi pierdea echilibrul, se agăţa repede de şuviţa de păr. În sfârşit, neputând sta locului şi mut în asemenea împrejurări, sări pe umărul eroului, unde se ţinu agăţat de lobul urechii; de acolo, când se uita spre câmpie, când se răsucea pentru a striga câteva cuvinte de încurajare.

— Măi, ce lovituri, ce zgomot frumos de ciocan pe nicovală t Oh, micuţul meu! Izbeşte în stânga, curăţă-mi detaşamentul ăsta de cavalerie ce pare să o ia la sănătoasa. Hei! Mai repede! Loveşte în dreapta, acolo, acel grup de războinici împodobiţi cu aur şi fireturi, şi dă cu picioarele şi pumnii în acelaşi timp, deoarece cred că aici este vorba de prinţi, de duci şi alte capete cu greutate. Drace! Iată ce palme zdravene! Locul a devenit neted, ca şi când ar fi fost secerat. În cadenţă, micuţul meu, în cadenţă! Acţionează cu metodă; treaba va merge mai repede. E bine aşa. Cad cu sutele, într-o ordine perfectă. Îmi place ordinea în orice treabă. Minunat spectacol! S-ar zice – un lan de grâu, într-o zi de seceriş, când snopii sunt culcaţi pe marginea brazdei, în rânduri lungi, simetrice. Loveşte, loveşte, micuţul meu! Nu te distra să-i striveşti pe fugari unul câte unul; adă-i încoace, luaţi bine de fundul pantalonilor, şi nu-ţi ridica mâna decât asupra a cel puţin trei-patru duzini odată.

Şi Mederic se extazia, se-nvârtea în toate direcţiile, negăsind exclamaţii destul de alese pentru a-şi exprima încântarea. La drept vorbind. Sidoniu nu izbea nici mai tare, nici mai repede. De la început se apucase gospodăreşte de treabă, eontinuând cu sânge rece, fără să-şi grăbească mişcările. Supraveghea doar laturile extreme ale armatei. Când zărea câte un fugar, se mulţumea să-l readucă la postul său dintr-o îmbrâncitură, pentru a-şi primi partea la ospăţ când îi va veni rândul. După un sfert de oră, cu o asemenea tactică, Verzii se aflau cu toţii la pământ, fără să fi rămas vreunul în picioare pentru a putea duce vestea înfrângerii lor, împrejurare neobişnuită şi jalnică, ce nu s-a mai repetat de atunci încoace în istoria omenirii.

Lui Mederic nu-i plăcea să vadă sânge. Când totul se sfârşi, îi spuse lui Sidoniu:

— Micuţul meu, pentru că tot ai nimicit această armată, cred că este cazul s-o şi îngropi.

Sidoniu, privind în jurul lui, zări cinci sau şase moviliţe de nisip ce se găseau acolo, le împinse pe câmpul de bătălie cu ajutorul unor viguroase lovituri de picior şi le netezi cu mâna, astfel încât să facă din ele un singur deal, ce sluji drept mormânt la mai bine de unsprezece sute de mii de oameni. Într-un asemenea caz, se întâmplă rar că învingătorul să poarte el însuşi grijă celor învinşi. Acest fapt dovedeşte în ce măsură eroul meu, pe cât era el de viteaz, se arăta şi om de treabă în asemenea ocazii.

În tot acest timp, Albaştrii, uluiţi de întăririle ce le veneau din înaltul uneia din marile piramide, se lămuriră că nu era vorba aici de o surpare de pietre, ci de un om în carne şi oase. Mai întâi, se gândiră să-l ajute puţin; apoi, văzând cât de uşor se descurcă, înţelegând că mai mult l-ar fi încurcat, s-au retras discret la o oarecare distanţă. Se înălţară în vârful picioarelor, se îmbrânciră pentru a vedea mai bine, întâmpinând cu aplauze fiecare lovitură ca de trăsnet. Când Verzii au fost omorâţi şi îngropaţi, au strigat în gura mare, s-au felicitat pentru victorie, amestecându-se între ei cu zarvă şi vorbind cu toţii odată.

Între timp, Sidoniu, fiindu-i sete, coborî la malul Nilului, pentru a sorbi o gură de apă rece. Îl secă dintr-o înghiţitură: spre fericirea Egiptului, găsi această băutură atât de caldă şi de lipsită de gust, încât se grăbi să scuipe fluviul la loc în albia sa, fără să înghită nicio picătură. Ca să vezi în ce constă fertilitatea unui ţinut.

Foarte prost dispus, se întoarse şi, frecându-şi mâinile, îi privi pe Albaştri.

— Frate, spuse el cu un ton insinuant, ce ar fi să-i lovesc acum puţin şi pe aceştia? Fac prea mult zgomot. Ce părere ai de câteva izbituri de pumn, pentru a-i sili la o tăcere respectuoasă?

— Ferit-a sfântul! Răspunse Mederic, îi urmăresc de câtva timp şi cred că au cele mai bune intenţii. Sunt sigur că se ocupă de tine. Încearcă, micuţul meu, să-ţi iei un aer maiestuos; căci dacă nu mă înşel, marele tău destin se va împlini. Priveşte, iată că vine o solie.

După larma unui milion de oameni, din care fiecare îşi exprima părerea fără să-l asculte pe vecin, urmase o linişte

profundă. Cu siguranţă. Albaştrii se înţeleseseră între ei; ceea ce pare destul de ciudat, căci la adunările din frumoasa noastră ţară, unde membrii nu sunt decât în număr de câteva sute, ei nu se pot pune de acord nici pentru cel mai mic fleac.

Armata defila în două coloane şi curând formă un cerc imens, în centrul acestui cerc se afla Sidoniu, foarte stingherit; plecă ochii ruşinat, văzând că atâta lume se uită la el. Cât îl priveşte pe Mederic, acesta înţelese că prezenţa sa ar fi fost un subiect de uimire, inutil şi chiar periculos în acest moment hotărâtor. Se retrase din prudenţă în urechea ce-i servise de dimineaţă încoace drept locuinţă.

Solia se opri la douăzeci de paşi de Sidoniu. Nu era formată din războinici, ci din bătrâni gravi, cu capul gol şi cu bărbi magistrale, ’ ce cădeau în valuri argintii pe tunicile albastre. Pielea zbârcită de pe mâinile acestor bătrâni părea asemenea cutelor uscate ale pergamentelor pe care le frunzăreau mereu. Ochii lor, obişnuiţi doar cu licărirea lămpilor fumegânde, rezistând greu strălucirii soarelui, clipeau ca la o bufniţă rătăcită ziua în amiaza mare; îşi plecau şira spinării ca în faţa unei zeităţi veşnice, în timp ce, pe robele lor, petele de grăsime şi dârele de cerneală desenau cele mai bizare broderii, semne misterioase ce nu însemnau puţin lucru pentru înaltul lor renume de înţelepciune şi ştiinţă.

Cel mai bătrân, cel mai uscăţiv, cel mai miop, cel mai bălţat din grupul de învăţaţi înaintă cu trei paşi, salutând cu o adâncă plecăciune. După care, îndreptându-se, întinse braţele pentru a-şi însoţi cuvintele cu gesturile potrivite.

— Slăvite uriaş, spuse el cu o voce solemnă, eu, prinţ al oratorilor, membru şi decan al tuturor academiilor, mare dregător al tuturor ordinelor, îţi vorbesc în numele poporului nostru. Regele nostru, un domnitor ticălos, a murit acum două ceasuri, dintr-o durere de burtă, văzându-i pe Verzi de cealaltă parte a câmpiei. Iată-ne, deci, fără stăpân care să ne împovăreze cu dări, care să ne ucidă în numele binelui public. Ne trebuie cât mai repede un rege; şi, în graba noastră de a ne prosterna la picioarele tronului, ne-am gândit la tine, care te baţi cu atâta vitejie. Vrem, oferindu-ţi coroana, să-ţi recunoaştem devotamentul faţă de cauza noastră. Înţeleg că în astfel de circumstanţe se cere o cuvântare într-o limbă savantă, sanscrită, ebraică, greacă, sau cel puţin latină; dar nevoia în

care mă aflu de a improviza, certitudinea de a putea repara mai târziu această lipsă de convenienţă îmi servesc drept scuze în faţa ta.

Bătrânul făcu o pauză.

„Ştiam bine, gândi Mederic, că micuţul meu are pumni de rege. “.

V DISCURSUL LUI MEDERIC

— SLĂVITE URIAŞ, continuă prinţul oratorilor, îmi rămâne să-ţi aduc la cunoştinţă ceea ce s-a hotărât şi ce dovezi de competenţă regească ţi se cer, înainte de a te urca pe tron…

Principii sunt nişte jucării aurite pe care şi le alege poporul, pentru a se bucura şi distra, văzând cum strălucesc la soare; dar aproape toate aceste jucării taie şi muşcă, ca şi cuţitele de oţel, cu lamele lor strălucitoare, jucării cu care mamele zadarnic îi sperie pe ţânci. Ori, noi dorim ca jucăria noastră să fie nevătămătoare, ca ea să ne bucure, să ne distreze, după gustul nostru, fără să riscăm să ne rănim, învârtind-o şi răsucind-o între degete. Vrem să ştie să se bată, căci aceasta îi face să râdă pe războinicii noştri, dându-le curaj… Vrem fraze frumoase, care să placă oratorilor epocii. Slăvite Uriaş, până acum ţi-ai îndeplinit o parte din program, dând deplină satisfacţie în ce priveşte cerinţele cele mai grele; o spun sincer, n-au fost până acum bătăi cu pumnii care să ne încânte’ mai mult. Acum, pentru a ne îndeplini dorinţa, trebuie să treci prin a doua încercare. Alege subiectul ce-ţi place: vorbeşte-ne de dragostea ce ne-o porţi, de datoria ta faţă de noi, de faptele mari ce trebuie să însemne domnia ta. Instruieşte-ne, bucură-ne, noi te ascultăm.

Prinţul oratorilor, după ce vorbi astfel, făcu o nouă plecăciune. Sidoniu, ce ascultase cuvântarea cu un aer îngrijorat şi urmărise cu teamă diferitele puncte, fu de-a dreptul cuprins de spaimă la auzul celor spuse în încheiere. A pronunţa un discurs lung, în public, i se părea o idee absurdă, ieşind mult din obiceiurile lui zilnice. Îl privi iscoditor pe bătrânul învăţat, fiindu-i teamă de o zeflemisire răutăcioasă, întrebându-se dacă o lovitură bună de pumn, trasă în acest cap îngălbenit, nu l-ar scoate din încurcătură. Dar bietul copil nu era rău. Acest domn bătrân îi vorbise atât de politicos, încât îi venea greu să răspundă cu brutalitate, Jurându-şi să nu-şi dezlipească buzele, simţind cât era de delicată situaţia sa, se legăna de pe un picior pe celălalt,

îşi răsucea degetele şi râdea cu râsul său cel mai prostesc. Cum devenea din ce în ce mai lâmp, crezu că are o idee genială. Salută cu mare plecăciune pe bătrânul domn.

Dar, după cinci minute, armata deveni nerăbdătoare. Cred că ţi-am spus că aceste evenimente se petreceau în deşertul Saharei, la amiază. Ori, ştii prea bine că nimic nu-ţi dă o dispoziţie mai proastă decât să stai aşteptând sub un soare dogorâtor. Albaştrii mărturisiră curând, printr-un murmur crescând, că slăvitul Uriaş trebuie să se grăbească; altfel, îl vor lăsa acolo, pentru a-şi căuta în altă parte o maiestate mai vorbăreaţă.

Sidoniu, mirat că o plecăciune nu a putut mulţumi pe aceşti oameni de treabă, făcu imediat una după alta trei sau patru, răsucindu-se în toate direcţiile, ca fiecare să-şi aibă partea lui.

Atunci izbucni o furtună de râsete şi de ocări, una din acele descătuşări în care fiecare aruncă câte o glumă, unii şuierând ca nişte mierle, alţii bătând din palme în bătaie de joc. Vacarmul creştea şi se întindea; uneori scădea, pentru a creşte din nou, asemenea vuietului valurilor Oceanului. Dezlănţuirea poporului era o bună învăţătură pentru menirea de rege.

Deodată, într-un scurt moment de linişte, o voce blândă şi timbrată se făcu auzită din înălţimile lui Sidoniu; o voce dulce, duioasă, ca de fetiţă, un glas argintiu, cu inflexiuni mângâietoare.

„Mult iubiţii mei supuşi”, spuse ea…

Aplauze formidabile au întrerupt-o încă de la primele cuvinte. Ce suveran plăcut! Pumni să plămădească munţi, şi o voce demnă de a fi invidiată chiar şi de o adiere de mai!

Prinţul oratorilor, uluit de acest fenomen, se întoarse spre învăţaţii săi colegi:

— Domnilor, le spuse el, iată o specie de uriaş care are o voce ciudată. N-aş putea crede, dacă nu l-aş auzi, că un gâtlej capabil să înghită până şi un bou, cu coarne cu tot, să poată scoate sunete atât de fine. Trebuie să fie aici o curiozitate anatomică pe care o vom studia şi o vom explica neapărat. Vom trata acest subiect grav la viitoarea noastră întrunire, vom scoate la iveală, pe drept cuvânt, un adevăr ştiinţific ce se va preda în universităţile noastre.

— Hei! Micuţul meu, suflă încet Mederic în urechea lui Sidoniu, deschide-ţi larg fălcile, mişcă-le ritmic, ca şi cum ai

sfărâma nuci. Ar fi bine să le mişti cu putere, căci cei ce nu te vor auzi să vadă cel puţin că vorbeşti…

Sidoniu deschise îngrozitor gura şi începu să gesticuleze, schimonosindu-se ca un apucat.

Mederic se exprimă în aceşti termeni:

„Mult iubiţii mei supuşi,

După cum se obişnuieşte, îngăduiţi-mi să fiu uimit şi să mă consider nedemn de cinstea ce mi-o acordaţi. Nu cred însă niciun cuvinţel din ceea ce am spus; cred că merit, ca toată lumea, să fiu şi eu, la rândul meu. Puţin rege, şi chiar nu ştiu de ce nu m-am născut fiu de principe, lucru care m-ar fi scutit de dificultatea de a întemeia o dinastie.

Mai înainte de toate, trebuie, pentru a putea asigura liniştea mea viitoare, să vă atrag atenţia asupra împrejurărilor actuale.

Mă credeţi poate o bună maşină de război, şi poate numai pentrui acest lucru îmi acordaţi coroana. Eu accept. Invenţia mî se pare excelentă, popoarele vor fi mai fericite când se va perfecţiona. Dar ţineţi minte, să nu vă supăraţi decât pe voi înşivă dacă n-o să-mi ţin făgăduiala de a îndeplini toate promisiunile frumoase pe care le voi face; putând să pierd vreuna din vedere fără voia mea, consider că nu ar fi drept să fiu pedepsit pentru că am uitat ceva, devreme ce vouă înşivă v-a lipsit judecată când m-aţi ales.

Mă grăbesc să ajung la programul pe care îl trasasem de mult pentru ziua când voi avea răgazul de a fi rege. El este de o simplitate încântătoare şi-l recomand colegilor mei suverani, care s-ar găsi în dificultate faţă de popoarele lor. Iată-l în toată simplitatea sa: să ne apărăm de duşmani, iar în ţară să fie pace…

Gloriile domniei noastre vor fi pietrarii şi zidarii. Vom chema oameni de la sate, vom aduna în jurul nostru toţi oamenii de bună credinţă şi le vom cere să pună mâna pe mistrie. Va fi emoţionant, un spectacol sublim. Străzi late, străzi drepte, străbătând oraşul dintr-un capăt în altul. Frumoase ziduri albe, frumoase ziduri galbene, ce se înalţă ca prin farmec. Edificii splendide, împodobind imensele pieţe plantate cu arbori şi stâlpi de lumină… Domnia mea va fi o domnie de zidari…

Pentru astăzi este de ajuns. Mor de sete… Cu aceasta, iubiţii mei supuşi, domnul să vă dea numai bucurii. “

Aceasta a fost cuvântarea lui Mederic. De altfel, ţi-am dat un scurt rezumat...

Cât timp vorbi fratele lui, Sidoniu munci din greu cu braţele şi fălcile. A avut gesturi foarte aplaudate, când familiare, fără vulgaritate, când cu o amploare nobilă şi cu un lirism stimulator. Şi ca să spunem totul, el îşi permise câteodată să facă schimonoseli bizare, gesturi care cu siguranţă nu erau de bun gust; dar această mimică îndrăzneaţă fu pusă pe seama inspiraţiei. Ceea ce i-a adus toate sufragiile a fost modul remarcabil de a deschide gura. Lăsa bărbia în jos, apoi o ridică, cu mici sacadări regulate; făcea cu buzele tot felul de figuri geometrice, de la linia dreaptă până la circumferinţă, trecând prin triunghi şi pătrat; iar în finalul fiecărei tirade îşi arăta limba, cutezanţă poetică ce se bucură de un succes prodigios.

Când Mederic tăcu, Sidoniu înţelese că trebuie să termine cu o lovitură de maestru. Prinse momentul nimerit şi, pe ascuns, acoperindu-şi faţa cu mâna fără să se mai mişte, strigă cu o voce teribilă:

— Trăiască Sidoniu I, regele Albaştrilor!

Slăvitul Uriaş ştia să-şi plaseze cuvântul atunci când era ocazia. La izbucnirea acestei voci, fiecare batalion crezu că aude batalionul vecin scoţând acest strigăt de-entuziasm. Cum nimic nu este mai molipsitor decât prostia, întreaga armată începu să cânte în cor:

— Trăiască Sidoniu I, regele Albaştrilor!

Timp de zece minute se auzi o zarvă îngozitoare. În acest timp, tot mai politicos, Sidoniu făcea întruna plecăciuni.

Soldaţii se vorbiră să-l poarte în triumf. Dar prinţul oratori- ’ lor. Calculându-i repede greutatea dintr-o privire, le demonstră că treaba era complicată. Se însărcină el însuşi să facă o încheiere. Îi ţ aduse omagii ca unui rege, în numele poporului, conferindu-i ti-! Tlurile şi privilegiile noii sale poziţii. Îl invită apoi să meargă în fruntea armatei, pentru a-şi face intrarea în regat, ce se afla la o distanţă de o duzină de leghe.

În acest timp, Mederic se ţinea de burtă şi credea că moare de râs. Propriul lui discurs îl înveselise în mod deosebit. A fost însă şi mai şi când Sidoniu se aclamase pe sine!

— Bravo, micuţul meu rege! Îi spuse Mederic încet. Sunt mulţumit de tine, nu-mi mai fac griji în ceea ce priveşte educaţia

ta. Lasă-i pe aceşti oameni de treabă să procedeze cum cred. Să încercăm meseria de rege, cu riscul de a o abandona după opt zile, dacă ne plictiseşte. În ceea ce mă priveşte, nu mă supăr să gust din ea, înainte de a mă căsători cu drăgălaşa Floare a Primăverii. Ori asta înseamnă să continui să nu faci prostii, să păşeşti regeşte, să te mulţumeşti doar cu gesturile şi să-mi laşi mie grija vorbirii. Este inutil să se bage de seamă că suntem doi… Acum, micuţul meu, să intrăm repede în capitala noastră.

Analele Albaştrilor relatează astfel suirea pe tron a marelui rege Sidoniu I. Se poate citi şi remarcă printre rânduri că evenimentele menţionate mai sus – după cum precizează istoricul

oficial, în diferite pasaje – s-au petrecut la amiază, când era o temperatură de patruzeci şi cinci de grade.

MEDERIC MĂNâNCĂ MURE

AM SĂ TE SCUTESC de descrierea intrării triumfale a eroilor noştri şi de sărbătorile publice ce au avut loc cu această ocazie.

Sidoniu îşi juca cu distincţie rolul său de majestate. Întâmpină cu bunăvoinţă vreo cincizeci de delegaţii ce veniră în şir să depună jurământul; ascultă chiar, fără să caşte prea mult, cuvântările şefilor diferitelor instituţiuni de stat. La drept vorbind, avea mare nevoie de somn; i-ar fi trimes cu multă plăcere pe aceşti oameni la culcare, pentru a putea face şi el la fel, dacă Mederic nu i-ar fi spus încet că un rege, ce aparţine poporului său, nu doarme decât atunci când vor hamalii regatului.

În sfârşit, marii demnitari l-au condus la palatul său, un fel de şură monumentală, înaltă de vreo cincisprezece metri, în faţa căreia elevii îşi scoteau pălăria. Furnicile salută astfel pietricelele de pe drum. Sidoniu, ce folosea o piramidă drept scăunel, arătă cu un gest expresiv cât i se părea locuinţa de neîncăpătoare. Mederic declară cu vocea lui cea mai blândă că observase la porţile de la intrarea oraşului un întins lan de grâu, locuinţă mai demnă pentru un mare principe. Spicele i-ar face un culcuş frumos, auriu, de o minunată mlădiere, iar drept baldachin ar avea lar- gile perdele cereşti pe care cel de sus le-a prins în cuie de aur ca să ţină pereţii raiului.

Cum mulţimea era foarte dornică de spectacole şi mascarade, Sidoniu, vrând să ajungă popular, declară că lasă vechiul palat ursarilor, acrobaţilor pe frânghie şi ghicitoarelor. Mai mult, acolo

se va înfiinţa un teatru de marionete, executate atât de perfect încât să fie luate drept oameni. Mulţimea primi aceste oferte cu recunoştinţă.

Când se termină şi povestea cu locuinţa, Sidoniu se retrase, grăbindu-se să se culce. Observă însă repede în spatele lui o trupă de ostaşi înarmaţi, care-l urmau cu respect. Ca un rege bun ce era, îi consideră drept soldaţi entuziaşti şi nu se mai sinchisi de ei. Dar când se întinse voluptuos în culcuşul său de fân proaspăt, văzu soldaţii postaţi la cele patru colţuri ale lanului, plimbându-se în lung şi în lat cu sabia în mină. Această manevră îi aţâţă curiozitatea. Se ridică pe jumătate, în timp ce Mederic, înţelegând ce vrea, chemă pe unul din oameni, care se apropie de pernă regală.

— Hei! Prietene, strigă el, ai putea să-mi spui ce vă face, pe tine şi pe camarazii tăi, să vă părăsiţi paturile la această oră, pentru a veni să vă învârtiţi în jurul meu? Dacă aveţi gânduri rele faţă de trecători, nu se cuvine să-l expuneţi pe regele vostru să vă slujească drept martor când veţi fi spânzuraţi... Şi acum, spuneţi cinstit, ce faceţi aici?

— Vă păzim, Sire, răspunse soldatul.

— Mă păziţi? Aş vrea să ştiu împotriva cui? Duşmanii nu sunt la graniţă, şi în niciun caz nu mă puteţi apăra cu spadele voastre împotriva musculiţelor. Hai, vorbeşte, împotriva cui mă păziţi?

— Nu ştiu, Sire. Mă duc să-mi chem căpitanul.

Când sosi căpitanul şi auzi întrebarea regelui exclamă:

— Doamne sfinte! Sire, cum poate Majestatea Voastră să-mi pună o întrebare atât de simplă? Nu cunoaşte aceste amănunte? Toţi regii sunt păziţi împotriva poporului lor. Aici se găsesc o suită de oşteni buni ce nu au altă îndatorire decât să-i prindă pe curioşi...

În acest timp, Sidoniu râdea cu lacrimi. Ideea că aceşti bieţi oameni îl păzeau i se păru mai întâi o glumă straşnică. Dar când află că îl apără împotriva poporului său, avu un nou acces de râs, de era gata să se sufoce. În ceea ce-l privea pe Mederic, el râclea în hohote, dezlănţuind o adevărată furtună în urechea „micuţului” său.

— Măi, oameni buni, strigă el, luaţi-vă catrafusele şi şterge- ţi-o repede! Mă credeţi atât de prost ca să imit regii fricoşi, ce se încuie după zece-douăsprezece uşi, punându-şi câte o sentinelă la fiecare? Mă păzesc singur, prieteni, şi nu-mi place să fiu pricit

când dorm; căci doica mea mi-a spus întotdeauna că nu sunt frrxi- moş când sforăi. Dacă trebuie neapărat să păziţi pe cineva, în H «c să-l păziţi pe rege de popor, mai bine păziţi poporul de rege; astfel va fi mai bine folosită veghea voastră, şi banii mai cinstit câş- tigaţi. În serile de vară, dacă vreţi să-mi faceţi puţină plăcere, trimiteţi-mi nevestele voastre cu evantaiuri, iar dacă plouă, o armată cu umbrele. Iar cu spadele voastre ce dracu' să fac? Şi acum, noapte bună, domnii mei din gardă.

Fără s-o mai facă pe zeloşii, căpitanii şi soldaţii s-au retras, încântaţi că au un principe atât de uşor de slujit. Abia atunci, bucuroşi că au rămas singuri, prietenii noştri au putut sta de vorbă liniştiţi despre aventurile surprinzătoare prin care au trecut, începând de dimineaţă. Vreau să spun, mă înţelegi, că Mederic pălăvrăgi o jumătate de oră filozofând despre toate şi rugându-l pe,. Micuţul" lui prieten să-i urmărească cu grijă firul raţionamentului. Micuţul, însă, de la primele cuvinte, sforăia, cu pumnii strânşi. Vorbăreţul nostru, nemaiauzindu-se decât pe sine, lăsă pe a doua zi urmarea reflecţiilor sale. Şi astfel, regele Sidoniu I dormi prima noapte sub cerul liber, pe un câmp pustiu, aşezat la porţile capitalei sale.

Evenimentele petrecute în zilele următoare nu merită să fie povestite pe larg, deşi ele au fost uimitoare şi stranii, ca toate întâmplările în care au fost amestecaţi eroii pe care i-am ales. Regele nostru, întruchipat din două persoane – iată în ce constă misterul – se feri să încerce cea mai neînsemnată reformă, deoarece acceptase coroana din simplă amabilitate. Lăsă poporul să acţioneze după voinţa sa… ceea ce se dovedi a fi cea mai bună modalitate de domnie, cea mai liniştită pentru suveran, cea mai profitabilă pentru supuşi.

După opt zile, Sidoniu câştigase cinci bătălii purtate între două oşti înşirate una în faţa celeilalte. Crezu că trebuie să-şi ia armata la primele două. Dar curând observă că în loc să-l ajute şi să-l salveze, ea îl deranja, încurcându-i-se între picioare şi riscând să primească o scatoalcă. Se hotărî deci să lase trupele la vatră, declarând că pe viitor înţelege să pornească singur la luptă. Acesta a fost subiectul unei proclamaţii frumoase. Introducerea era remarcabilă: „Nu-i nimic mai important decât să te baţi cu pumnii, dacă ştii de ce te baţi. Ori, pentru că regele, când declară război, cunoaşte doar el cauzele dorinţei sale, raţiunea cere ca regele să se lupte singur". Soldaţii au

gustat din plin aceste cugetări; la drept.

Vorbind, în lipsa unui motiv adevărat pentru a se putea bate, ei îşi luaseră tălpăşiţa în multe lupte. De asemena, stând adesea seara de vorbă în ambulanţe cu duşmanii răniţi erau uimiţi de metoda originală a prinţilor care, deşi aveau pumni ca toată lumea, puneau să se omoare mai multe mii de oameni, pentru răfuielile ler personale. ’

Numai că Albaştrii, dacă-ţi mai aminteşti de codul lor de legi, îşi luaseră un siâpân doar în scopul de a se înveseli, văzându-l cum dă cu pumnii şi cu gura. Deci, armata obţinu dreptul de a-şi urma şeful la o distanţă de doi kilometri. Astfel, se bucură de spectacolul luptelor, fără să fie în pericol…

Oricum, Albaştrii erau îneântaţi. Aveau, în sfârşit, prinţul visac, un prinţ ideal, ce se îngrijea de cele mai mici plăceri ale lor, fără să se amestece vreodată în detalii serioase. Totuşi, cum un popor, şi chiar un popor mulţumit, întotdeauna cârteşte câte puţin, minunatul om era acuzat de anumite gusturi bizare, de exemplu că se încăpăţânează să doarmă sub cerul liber. Mai mult, cred că ţi-an spus-o, Sidoniu păcătuia printr-o prea mare cochetărie îndată ce avu bani pe mână, schimbă repede pieile de lup pe splendide veşminte de mătase şi catifea, găsind în a se contempla o compensare faţă de plictiselile noii sale meserii. I se făcea o vină din această plăcere nevinovată şi, deşi nu se aruncase la nicio altă cheltuială, i se reproşa că foloseşte prea mult satin, că rupe prea multe dantele. Într-adevăr, roua pătează stofele fine, şi nimic nu le deşiră mai mult decât paiele. Ori, Sidoniu se culca îmbrăcat.

În sfârşit, doar cinci sau şase mii de nemulţumiţi se număraj în acest imperiu de treizeci de milioane de oameni, şi anuras: curteni fără slujbă, a căror şiră a spinării înţepenea, ascultând această vorbărie goală. Şi mai ales cei pe care-i supăra pacea publică. După o săptămână de domnie, Sidoniu ar fi putut fără teamă să încerce din nou un sufragiu universal.

A nouă zi, când se trezi, Mederic avu un chef nebun să hoinărească. Se săturase să tot stea închis în casă, adică în urechea Ivi Sidoniu. Coborî încetişor. „Micuţul” încă dormea, şi nu-l preveri de plimbarea lui, făgăduindu-şi să nu ia aer decât timp de ua sfert de oră.

Ce minunată este dimineaţa proaspătă de aprilie! Cerul se boltea, palid şi nesfârşit. Deasupra munţilor se înălţa soarele cu

l\i- mina lui strălucitoare, care la acel ceas nu dogorea. Tufele ce înfrunziseră în ajun sclipeau; pe şesuri, stâncile, ogoarele apăreau ca nişte pete mari, galbene şi roşii. Ai fi spus, privindu-le, că totul părea curat, că natura era nouă.

Mederic, înainte de a se duce mai departe, se opri pe un deal. După ce admiră îndeajuns priveliştea vastei câmpii, se gândi să profite de cărăruile îmbietoare, fără să-şi mai bată capul unde va ajunge. O porni pe primul drum ce-i ieşi în cale; apoi, când ajunse la capătul lui, apucă pe altul. Se pierdu în mijlocul trandafirilor sălbatici, alergă pe iarbă, se întinse pe muşchi, obosi cu vocea sa ecourile, încercând să facă gălăgie, pentru că era înconjurat de prea multă linişte. Admiră lanurile cu de-amănuntul, în felul său, pe care îl consideră drept cel mai bun, privi prin frunziş peticele de cer, făcându-şi un univers dintr-un tufiş răzit şi descoperind o lume nouă la fiecare şerpuire a potecilor. Se îmbătă sorbind din plin acest aer proaspăt şi rece pe care-l respira mergând pe alei, şi sfârşi prin a se opri, gâfâind, vrăjit de razele albe ale soarelui şi de culorile frumoase ale câmpului.

Se opri la poalele unui întins gard viu din tufe de mure, acele tufe de mure cu frunze aspre, cu ramuri lungi, spinoase, ce produc cu siguranţă cele mai bune fructe pe care le poate mânca un om cu gust rafinat. Vorbesc despre acei frumoşi ciorchini de mure sălbatice, foarte parfumate, din cauză că se află în vecinătatea levănţichii şi rozmarinului. Îţi aminteşti cât sunt de îmbietoare, negre sub frunzele verzi, şi câtă savoare proaspătă – pe jumătate dulce, pe jumătate acrişoară – au ele pentru o gură demnă să le poată preţui?

Ca toţi oamenii ce-ndrăgesc libertatea şi hoinăreala, Mederic era un mare mâncător de mure. Mâncându-le, era destul de mândru, întâlnind de-a lungul potecilor doar oameni săraci cu duhul, visători şi îndrăgostiţi, ce nu le băgau în seamă, ceea ce l-a făcut să tragă concluzia că proştii nu ştiau să se bucure de ciorchinii savuroşi, care erau un ospăţ oferit de îngerii paradisului sufletelor alese de pe acest pământ. Neştitutorii nu se pricep la un asemenea festin; ei se simt bine doar la masă, când taie cu cuţitul perele proaste care se topesc într-o zeamă limpede. Pe când, ca să mănânci mure, îţi trebuie vreo douăsprezece calităţi rare: precizia privirii care să descopere fructele deosebit de delicioase, cele pe care razele şi rouă le-au

copt bine; dibuirea spinilor, măiestria de a şti să cauţi printre mărăcini fără să te înţepi; capacitatea de a-ţi pierde cu folos timpul, de a le savura o dimineaţă întreagă, făcând două sau trei leghe pe o potecă lungă de cincizeci de paşi. Trec peste altele la fel de însemnate. Niciodată unii oameni nu vor fi de acord să trăiască această viaţă de poet: să se hrănească cu aer curat, să cugete sau să doarmă între două îmbucături…

Iată de ce Mederic se lăuda că-i plac murele.

Vrejurile în faţa cărora se oprise erau încărcate cu o mulţime de ciorchini mari.

Rămase încântat.

— Ţii, Doamne! Spuse el, ce splendoare! Mure în aprilie, şi încă de o asemenea mărime…

Acestea spuse, Mederic îşi întinse uşor degetele şi apucă o mură mare. Ce ar fi fost de ajuns să hrănească două vrăbii. O savură încet, apoi plescăi din limbă, dând din cap cu un aer satisfăcut, precum un băutor care soarbe un vin vechi. Astfel, roadele fiind gustate, îşi începu prânzul. Mâncăciosul merse din tufiş în tufiş, bucurându-se de soare, alegând fructele din ochi, neştiind la care să se oprească mai întâi. Mergând, vorbea cu voce tare, căci se obişnuise să mono- logheze în compania tăcutului Sidoniu; când se găsea singur, cu atât mai puţin n-avea rost să se adreseze micuţului, considerând că prezenţa acestuia nu prea conta în conversaţie. l

— Micuţul meu, monologa el, nu cunosc o preocupare mai filosofică decât să mănânci mure de-a lungul unei poteci. Este o întreagă ucenicie într-ale vieţii. Câtă îndemânare trebuie să ai ca să atingi ramurile cele mai de sus, care, remarcă el, poartă fructele cele mai frumoase. Le aplec, trăgând uşor ramurile în jos; un prostănac le-ar strivi. Eu le las să-şi revină, ca să rodească şi anul viitor. Mai sunt şi spinii, în care se julesc cei neîndemânatici; în această operaţiune delicată, eu îi folosesc să mă agăţ de ei. Dacă vrei să judeci un om, să-l cunoşti bine, pune-l, cu burta goală, într-o dimineaţă senină, în faţa unei tufe încărcate de fructe. Ah, bietul om! Pentru a stârni cele şapte păcate capitale dintr-o conştiinţă, îţi este suficient o mură aflată la capătul unei ramuri înalte.

Şi Mederic, plin de bucuria vieţii, mânca, perora, clipea din ochi, pentru a cuprinde mai bine micul său orizont. De altfel, îl uitase cu totul pe M. S. Sidoniu I, pe Albaştri, toată comedia re-!

Sala. Regele întruchipat din două persoane îşi lăsase trupul acolo, iar mintea lui bătea câmpii, rătăcind printre gardurile vii, petre-: cându-şi timpul în voie. Aşa cum, noaptea, sufletul zboară pe aripile unui vis şi se duce să zburde în vreun colţ necunoscut, fără să-i mai pese de închisoarea din care a scăpat. Nu este ingenioasă sceastă comparaţie? Deşi m-am ferit să ascund unele sensuri filosofice sub uşorul văl al acestei ficţiuni, nu-ţi este clar ce trebuie iă crezi despre uriaşul şi piticul meu?

Însă pe când Mederic făcea ochi dulci unei mure coapte, a fost readus la trista realitate în modul cel mai neprevăzut. Un buldog, au dintre cei mai mici, se năpusti brusc pe potecă, lătrând puternic, cu colţii albi rânjiţi şi cu pleoapele însângerate. Ai observat, îunette, ce blânzi şi primitori sunt câinii de la ţară? Aceste animale credincioase, când primesc din partea omului binefacerile educa- liei, dobândesc în gradul cel mai înalt sentimentul proprietăţii. Pentru ei, faptul că ai păşit pe pământul altuia înseamnă furt. Al sostru, care l-ar fi sfâşiat pe Mederic pentru puţinul noroi pe care-l ia pe talpă un trecător, deveni furios văzându-l mâncând murele crescute la voia întâmplării, ploii şi soarelui. Se năpusti cu botul deschis.

Cu siguranţă că Mederic nu-l aştepta. Pe bună dreptate ura acest soi de animale mari, cu înfăţişare fioroasă, care sunt printre ■vieţuitoare ceea ce sunt jandarmii pentru oameni. Începu să fugă cât îl ţineau picioarele, îngrozit de urmările acestei întâlniri neplăcute. Nu putu sta mult pe gânduri în această împrejurare, dar cum avea din obişnuinţă o logică bună, deşi zăpăcit de cele întâmplate^ făcu următorul raţionament: „Acest câine are patru labe, eu am ciouă slabe şi mai puţin dibace – deci: El poate fugi mai mult ş: mai repede ca mine – voi fi înghiţit... nu este decât o chestiune £*e timp”. Acest deznodământ făcu să-l treacă fiorii. Se întoarse şi văzu buldogul la o distanţă de vreo zece paşi; alergă mai repede, buldogul alergă şi mai repede; sări peste un şanţ, buldogul sări şi el şanţul. Gâfâind. Cu braţele deschise, alerga în neştire, simţind cum colţii ascuţiţi i se vor înfige în carne şi, cu ochii închişi, vedea lucind în umbră două pleoape sângerânde. Lătratul câinelui îl hărţuia, parcă-l strângea de gât, aşa cum valurile îl îneacă pe om.

Încă două salturi, şi s-a zis cu Mederic. Aici, permite-mi, Ninor, să mă plâng de puţinul ajutor pe care mintea noastră ni-l dă

câru ne aflăm la ananghie. Întreb unde-i era capul lui Mederic, cine trupul lui n-avea decât două picioare nevolnice să-l servească? C; bine e să o iei la sănătoasa pentru a scăpa! Toţi fac la fel. Daci mintea lui n-ar fi umblat hoinară, isteţul copil, fără să gâfâie atât şi nici să rişte o pleurezie, de la primii paşi s-ar fi urcat liniştii într-un copac, aşa cum făcu după un sfert de oră de fugă nebună. Aceasta numesc eu o sclipire de geniu; inspiraţia îi veni ca din senin. Când se văzu încălecat pe o cracă groasă, se miră că nu se gândise la un lucru atât de simplu.

Buldogul, în avântul său furios, se izbi puternic de copac, apoi se roti în jurul trunchiului, lătrând feroce. Mederic îşi veni în fire şi-şi regăsi glasul.

— Vai! Vai! Strigă el, micuţul meu Sidoniu, mă văd pedepsit de-a binelea, fiindcă am vrut să hoinăresc fără paza pumnilor tăi. Iată cum se dovedeşte încă o dată că nu ne putem lipsi unul de celălalt; prietenia noastră este opera providenţei. Ce faci tu departe de mine, având doar braţele ca să te poţi descurca? Ce mă fac eu, aşezat pe o cracă, fără să pot trage o scatoalcă peste bot acestui animal nesuferit?! Vai! Vai! S-a zis cu noi!

Buldogul, obosit de atâta lătrat, se aşază pe labele dinapoi, cu gâtul alungit şi buza răsfrântă. Îl privea fix pe Mederic, fără să se mişte din loc. Acesta, văzând că animalul stătea cu atenţia încordată, crezu că-l invită să vorbească. Dornic să se facă ascultat o dată în viaţă, se hotărî să profite de un asemenea auditoriu. De altfel, nu avea la îndemâna decât cuvinte pentru a ieşi din încurcătură.

— Prietene, spuse el cu o voce mieroasă, nu vreau să te mai reţin. Du-te la treburile tale. Îmi voi găsi singur drumul. Îţi mărturisesc chiar că la câteva leghe de aici există un popor bun, căruia absenţa mea îi provoacă cele mai mari griji. Sunt rege, dacă e nevoie să-ţi spun totul. Trebuie să ştii că regii sunt podoabe preţioase, pe care mulţimea nu vrea. Să le piardă. Retrage-te deci. Nu ar fi normal să obligi istoria să scrie într-o zi că încăpăţânarea prostească a unui câine a fost de ajuns să răstoarne un imperiu. Vrei un loc la curtea mea? Să fii paznicul cărnurilor la palat? Spune, te sarcină să-ţi ofer, că Excelenţa Voastră să binevoiască să se îndepărteze?

Buldogul nu se mişca. Mederic crezu că-l câştigase, momindu-l tu un titlu oficial; se prefăcu că vrea să coboare. Cu siguranţă; ă buldogul nu era ambiţios, căci începu din nou să urle, repezin-

iu-se spre copac.

— Să te ia dracul! Şopti Mederic.

Nemaiavând ce spune, îşi scotoci buzunarele. Acesta e un mijbe prin care oamenii reuşesc în general în raporturile dintre ei. >ar, apucă-te să-i arunci o pungă cu bani unui câine, decât dacă vrei doar să-i faci un cucui. Mederic nu era, de altfel, omul care iă ţină bani la ciorap. În sinea lui, considera banii absolut inutili, htrucât trăise întotdeauna din schimbul în natură. Descoperi ceva mai bun decât un pumn de bănuţi, adică găsi o bucată de zahăr. Cum eroul meu era din firea lui foarte mâncăcios, nu trebuie să te nire această descoperire. Ţin să observi cum amănuntele acestei povestiri se împletesc atât de firesc, încât par adevărate.

Mederic, ţinând bucata de zahăr între două degete, o arătă câine- îui, care-şi deschise botul fără să stea pe gânduri. Atunci, urmăritul coborî încet. Când ajunse aproape de pământ, lăsă să-i cadă pradă; câinele o prinse din zbor, o înghiţi dintr-o dată şi, fără să-şi lângă botul, se repezi spre Mederic.

— Ah! Banditule, strigă acesta urcându-se repede pe cracă, îmi mănânci zahărul, şi vrei să mă muşti! Ei, grozavă educaţie laai ai. După cât se vede, este elevul fidel al egoismului stăpânilor săi; slugarnic în faţa lor şi mereu flămând de carnea trecătorilor.

VII **UNDE SIDONIU DEVINE VORBĂREJ**

ERA GATA să continue pe acest ton, când deodată auzi în spatele lui înălţându-se un vuiet surd, asemănător rostogolirii îndepărtate a unei cataracte. Nicio adiere de vânt nu clintea frunzele; râul din vecinătate curgea mult prea încet, pentru a-şi per mite asemenea glume. Mirat, Mederic îndepărtă ramurile, uitându-se întrebător în zare. În primul moment nu văzu nimic; în acea parte, câmpia se întindea cenuşie şi goală, un fel de şes ce se desfăcea din colină în colină, până spre munţii cu care se învecina. Vuietul creştea însă mereu, şi de aceea se uită mai atent. Atunci, observă ivindu-se dintr-un clin de pământ o stâncă cu o formă ciudată. Stânca aceasta – căci era greu s-o iei drept altceva decât o stâncă – avea exact forma şi culoarea unui nas, dar a unui nas colosal. Îndreptat cu disperare spre cer, acest nas părea tulburat în liniştea sa de o mare durere. Cu siguranţă, zgomotul venea de la acest nas.

După ce examină cu atenţie stânca, Mederic şovăi un

moment, nevenindu-i să-şi creadă ochilor. În sfârşit, venindu-şi de-acasă, nu se mai îndoi:

— Hei! Micuţul meu! Strigă el mirat, de ce dracu' se plimbă singur pe câmpie nasul tău? Să mor, dacă nu-i gata să se prăpădească de plâns ca un viţel dus la tăiere!

La auzul acestor cuvinte, nasul – de necrezut, dar împotriva oricăror aparenţe stânca nu era altceva decât un nas – începu să se mişte într-un mod jalnic. Se întâmplă ceva ca o surpare de teren. Un bloc de piatră lung, cenuşiu, ce semăna destul de mult cu un obelisc imens, culcat pe pământ, se zvârcoli, ridicându-se dintr-un capăt, îndoindu-se din celălalt. Apăru un cap, apoi se contură un piept – totul pus pe două picioare care, deşi nemăsurate, tot picioare s-ar fi numit în toate limbile, oricât de vechi sau de moderne.

Sidoniu, îndreptându-şi membrele, se aşeză în capul oaselor, cu mâinile la ochi, cu genunchii depărtaţi. Plângea în hohote, de ţi se rupea inima.

— Of! Of! Spuse Mederic, ştiam eu că nu-i pe lume altul decât micuţul meu care să aibă un nas cu asemenea aspect. Un nas pe care-l cunosc cum cunosc clopotniţa din satul meu. Hei! Bietul meu frăţior, avem deci şi noi necazuri mari. Îţi jur că vroiam să lipsesc cel mult zece minute; dacă mă găseşti după zece ore, vina o poartă doar soarele şi tufele încărcate cu mure. Le vom ierta. Ia aruncă-l cât colo pe buldogul ăsta: vom sta mai liniştiţi de vorbă.

Sidoniu, plângând întruna, întinse braţul, apucă buldogul de ceafă. Îl răsuci o clipă în aer şi-l zvârli schelălăind şi zvârcolindu-se, drept în cer, cu o viteză de mai multe mii de leghe pe secundă. Mederic simţi cea mai mare plăcere văzând această ascensiune. Urmări animalul cu privirea. Când îl văzu că intră în sfera de atracţie a lunii, bătu din palme, felicitându-şi tovarăşul că, în sfârşit, populase acest satelit, spre marea fericire a viitorilor astronomi.

— Spune, micuţul meu, zise el sărind la pământ, ce fac oamenii noştri?

La această întrebare, Sidoniu izbucni şi mai tare în gemete, clătinând din cap şi mânjindu-şi faţa de lacrimi.

— Ei, reluă Mederic, oare oamenii noştri au murit? I-ai măturat oare de pe faţa pământului într-o clipă de plictiseală, gândindu-te că pot fi alungaţi ca şi monarhii?

— Frate, frate, plânse în sughiţuri Sidoniu, supuşii noştri s-au purtat urât.

— Adevărat?

— S-au înfuriat pentru nimic.

— Bădărănii!

— … şi m-au dat afară..T

— Mizerabilii!

— … aşa cum niciun senior nu a alungat un lacheu.

— Ia te uită unde stătea aristocratul!

La fiecare pauză, Sidoniu scotea un oftat adânc. Când ajungea la capătul frazei, nu-şi mai putea stăpâni emoţia, şi izbucnea din nou în plâns.

— Micuţul meu, reluă Mederic, fără îndoială, pentru un stăpân este jalnic să fie dat afară de supuşii săi, dar nu văd de ce să fii atât de trist. Dacă durerea ta nu mi-ar dovedi o dată mai mult sufletul tău minunat şi neştiinţa ta despre relaţiile sociale, te-aş certa că te-ai mâhnit pentru o întâmplare atât de banală. Într-una din zilele următoare vom citi istoria; şi vei vedea că este un vechi obicei al mulţimii de a trata cu brutalitate pe prinţii pe care nu-i mai doreşte. În ciuda spuselor unora, Dumnezeu n-a avut niciodată ciudata fantezie de a crea o specie anume, în scopul de a impune fiilor săi stăpâni aleşi de el din tată în fiu. Să nu te miri deci dacă cei conduşi vor să devină la rândul lor conducători, pentru că orice om *stfe* dreptul de a avea această ambiţie. Asta te ajută să poţi privi mai logic nefericirea ta. Hai, şterge-ţi lacrimile. Ele ar fi bune pentru un om slab, un vanitos nutrit cu laude, care şi-a uitat meseria de om, exercitând-o prea mult timp pe cea de rege; dar noi, monarhii de ieri, ştim încă să mergem, fără o altă escortă decât umbra noastră, şi să trăim sub soare, neavând drept regat decât ţărâna de sub picioarele noastre.

— Ei, răspunse Sidoniu cu un glas plângăreţ, vorbeşti în dodii. Ce mai încoace şi-ncolo, îmi plăcea meseria de rege. Mă băteam cu pumnii, îmbrăcam în fiecare zi hainele de sărbătoare, dormeam pe fânul proaspăt. Poţi spune orice, eu vreau să plâng.

Şi plânse; apoi, oprindu-se deodată în mijlocul unui hohot, spuse:

— Uite cum s-au petrecut lucrurile…

— Micuţul meu, îl întrerupse Mederic, devii vorbăreţ: disperarea nu-ţi prieşte.

— Azi-dimineaţă, pe la orele şase, în timp ce visăm nevinovat, m-a trezit o larmă mare. Am deschis un ochi. Mulţimea care-mi înconjura culcuşul părea foarte agitată, aşteptând trezirea mea pentru a auzi vreo cugetare aleasă. Bine, mi-am spus eu, asta-i treaba lui Mederic; să mai dorm puţin. Şi am adormit din nou. După câteva minute, am simţit cum supuşii mei mă trag respectuoşi de colţul cămăşii regeşti. A trebuit să-mi deschid amândoi ochii. Mulţimea devenea nerăbdătoare. Ce-o fi făcând fratele meu Mederic? Mi-am zis eu, prost dispus. Şi, gândind aşa, m-am aşezat în capul oaselor. Văzând asta, oamenii care mă înconjurau au scos un murmur de satisfacţie. Mă înţelegi, frate? Nu-i aşa că ştiu să povestesc când se iveşte prilejul?

— Perfect, dar dacă ai să povesteşti în ritmul acesta, nu termini nici până mâine. Ce vroia mulţimea?

— Ah! Uite, cred că nu am înţeles prea bine. Un bătrân s-a apropiat, trăgând după el o vacă legată cu o sfoară. Mi-a aşezat-o la picioare, cu capul îndreptat spre mine. În dreapta şi în stânga animalului, de-o parte şi de alta, s-au format două grupuri ce-şi arătau pumnii unii altora. Cei din dreapta strigau: „E albă! “Cei din stânga: „E neagră! “Atunci bătrânul, făcând multe plecăciuni, mi-a spus pe un ton umil: „Sire, este neagră, sau albă? “

— Dar, întrerupse Mederic, asta era o înaltă filosofie. Vara era neagră, micuţul meu?

(— Nu tocmai.

— Atunci era albă?

— O! Nici aşa. De altfel, la început îmi păsa prea puţin de culoarea animalului. Era treaba ta să răspunzi, eu nu trebuia decât să privesc. Dar tu nu răspundeai. Eu, crezând că-ţi pregăteşti discursul, eram gata să adorm din nou, pe furiş. Bătrânul, care se înclinase până la pământ ca să primească răspunsul meu, simţind mâncărimi pe şira spinării, îmi tot repeta: „Sire, este albă, sau neagră? “

— Micuţul meu, îţi dramatizezi povestirea, după toate regulile artei. Dacă voi avea timp, voi face din tine un autor de tragedie. Dar continuă.

— „Ah! Leneşul! Îmi spusei, în sfârşit, doarme regeşte. “între timp, mulţimea devenea din nou nerăbdătoare. Trebuia să te trezesc, cât mai încet posibil, fără ca să se observe. Mi-am strecurat degetul în urechea stângă; era goală. L-am strecurat

în urechea dreaptă: tot goală. La aceste gesturi, mulţimea s-a supărat.

— Drace! Micuţul meu, nesocoteşti chiar într-atâta mimică? A te scărpina în ureche înseamnă că eşti în încurcătură; şi tu, când trebuie să faci o judecată te scarpini în amândouă!

— Frate, eram foarte tulburat. M-am sculat, fără să mai ţin seamă de nimeni, m-am scormonit tare prin buzunare, prin cele de la cămaşă, de la pantaloni, peste tot. Nimic în buzunarele din stingă, nimic în buzunarele din dreapta. Fratele meu Mederic nu mai era cu mine. Am sperat un moment să-l întâlnesc plimbându-se în vreo cută a hainei. Am căutat prin cusături, am controlat fiecare din ele. Nimic. Mederic nu mai era, nici în hainele mele şi nici în urechile mele. Mulţimea, uimită de aceste simple manevre, bănui fără îndoială că-mi caut motive prin buzunar; aşteptă câteva minute, apoi începu să mă huiduiască, fără niciun respect, ca şi cum aş fi fost ultimul dintre bădărani. Recunoaşte, frate, trebuia să ai cap serios ca să poţi scăpa teafăr dintr-o situaţie ca asta.

— Recunosc bucuros, micuţul meu. Şi vaca?

— Vaca! Într-adevăr, vaca mă punea în încurcătură. Când am avut trista certitudine că va trebui să vorbesc în public, am făcut apel la cât mai mult bun simţ posibil, pentru a privi vaca şi a o vedea fără nicio părtinire. Bătrânul se sculase şi, strigând cu o voce furioasă, începu iar să mă piseze cu întrebarea aceea a lui, reluată în cor de mulţime: „Este albă? Sau este neagră? “în sufletul şi în conştiinţa mea, frate Mederic, ea era neagră şi albă, de amândouă culorile împreună. Observăm că unii o vroiau neagră, ceilalţi albă, şi tocmai aceasta mă frământa.

— Eşti slab cu duhul, micuţul meu. Culoarea obiectelor depinde de poziţia oamenilor, Cei din stânga şi cei din dreapta, ne- văzând în acel moment decât o parte a vacii, aveau în egală măsură dreptate, înşelându-se în acelaşi timp. Tu, privind-o din faţă, o judecai sub un alt unghi. Era cel bun? N-aş îndrăzni să spun, căci, observă, cineva aşezat la coadă ar fi putut emite a patra judecată, tot atât de logică precum primele trei.

— Ei! Frate Mederic, de ce filosofezi atâta? Nu pretind să fiu singurul care are dreptate. Spun numai că vaca nu avea părul de o singură culoare. Era bălţată. Şi pot afirma cu siguranţă acest lucru, pentru că l-am văzut. Primul meu gând era să comunic mulţimii acest adevăr care-mi sărea în ochi, şi am

făcut-o cu amabilitate, având naivitatea să cred că hotărârea mea era cea mai bună, căci ea trebuia să mulţumească toată lumea şi să nu supere pe nimeni.

— Ei şi? Ai vorbit?

— Puteam să tac? Mulţimea era acolo, cu urechile ciulite, însetată să audă, precum pământul de apă după două luni de secetă. Hâtrii, văzându-mi aerul încurcat de prostănac, strigau că îmi pierise glasul... Mi-am răsucit de şapte ori fraza în gură; apoi, închizând pe jumătate pleoapele, desfăcând braţele, am pronunţat aceste cuvinte cu tonul cel mai dulce posibil: „Iubiţii mei supuşi, vaca este şi neagră şi albă, de amândouă culorile”.

— Oh! Micuţul meu, la ce şcoală ai învăţat să faci un discurs dintr-o singură frază? Ţi-am dat vreodată vreun exemplu rău? Aveai cu ce umple două volume, şi ai aruncat tot miezul observaţiilor tale în treisprezece cuvinte! Aş jura că au înţeles: discursul tău era jalnic!

— Te cred, frate. Deşi vorbisem foarte încet, toţi, bărbaţi, femei, copii, bătrâni şi-au astupat urechile, privindu-se îngroziţi, ca şi cum ar fi auzit tunetul descărcându-se deasupra capetelor lor; apoi au început să strige tare: „Ei! Care este bădăranul care-şi

Dermite asemenea răgete! Ni s-a schimbat regele. Acest om nu; ste stăpânul nostru blând, a cărui voce suavă ne încântă urechile. Pleacă repede de aici, uriaş mojic, bun cel mult să ne sperii fetele; înd plâng. Auziţi, imbecilul, să declare această vacă şi albă, şi neagră ’ Ba că-i albă, ba că-i neagră. Vrea să-şi bată joc de noi; afirmând că este neagră şi albă? Hai, şterge-o repede! Oh, ce pereche de pumni nătângi! Cum îşi poartă de urât aceste podoabe, le ’ănindu-le prosteşte, ca şi cum n-ar şti ce să facă cu ele. Zvârle-le, ca să fugi mai repede. Ne-ai vindeca, de a mai dori un rege, dacă am putea să ne vindecăm de această boală. Hai, şterge-o cât mai repede! Piei din regat! De unde ne-a venit ideea să îndrăgim oamenii înalţi de mai mulţi stânjeni? Nimic nu-i mai artistic alcătuit decât fiinţele mărunte. Vrem un om mititel! “

Sidoniu, amintindu-şi această scenă zgomotoasă, nu-şi putu stăpâni emoţia şi-l podidiră din nou lacrimile. Mederic nu mai scoase un cuvânt, căci „micuţul” său prieten cu siguranţă aştepta să fie consolat pentru a se întrista şi mai mult.

— Mulţimea, reluă el, după un moment de tăcere, mă

împingea încet, în afara teritoriului. Mă retrăgeam pas cu pas, fără să mă gândesc să mă apăr, nemaiîncercând să-mi dezlipesc buzele, căutând «ă-mi ascund pumnii care provocau asemenea huiduieli. Tu ştii că de felul meu sunt foarte timid, şi nimic nu mă supără mai mult «iecât să văd cum o întreagă gloată se preocupă de mine. Aşa că, atunci când am ajuns în plin câmp, m-am hotărât pe dată: am întors «spatele cârtitorilor şi-am început să alerg cât mă ţineau picioarele. Fuga mea i-a supărat mai tare decât se supăraseră cu două minute -înainte, când mă retrăgeam încet. M-au făcut laş, mi-au arătat pumnul, uitând că riscau să-mi amintesc de ai mei, şi sfârşiră prin a da cu pietre în mine când ajunsesem prea departe, pentru a mai putea pune mâna pe mine. Vai, frate Mederic, iată prin ce întâm- plări jalnice am trecut!

— Ei, curaj! Răspunse cu înţelepciune Mederic. Să ne sfătuim. Ce-ai zice să le administrăm o uşoară pedeapsă, nu ca să revină la îndatoririle lor faţă de noi – căci în fond nu sunt obligaţi să ne păstreze dacă nu le suntem pe plac – ci pentru a le arăta că oameni ca noi nu pot fi daţi afară, fără ca acei care o fac să nu fie pedepsiţi. Ce-ai zice de o scurtă aversă de palme?!

— O! Spuse Sidoniu, asemenea pedepse se citesc în istorie?

— Da. Uneori regii distrug un oraş, alteori oraşele decapitează regii. E o gingaşă reciprocitate. Dacă asta te poate distra, îi vom bate pe cei pentru care ne băteam ieri.

— Nu, frate, n-ar fi o treabă bună. Fac parte din categoria celor cărora nu le place să mănânce puii din coteţ.

— Bine, micuţul meu. Drept moştenire, să ne facem regretaţi de regele care ne va urma. De altfel, acest regat era prea mic; nu te puteai mişca fără să-i treci hotarele. Ne-am distrat destul cu fel de fel de fleacuri. Trebuie să căutăm cât mai repede Ţara celor Fericiţi, care este o împărăţie mare, unde vom domni liniştiţi. Mai ales că mergem împreună. Vom folosi câteva dimineţi pentru a ne desăvârşi educaţia, pentru a ne face o idee precisă despre această lume, din care vom guverna o parte. Ne-am înţeles, micuţul meu?

Sidoniu nu mai plângea, nu mai gândea, nu mai vorbea. Pentru o clipă, lacrimile îi treziseră gândirea în creier şi cuvintele pe buze> Acum toate pieriseră dintr-o dată.

— Ascultă, şi nu răspunde, adăugă Mederic; vom sări peste regatul notru de ieri, şi ne vom îndrepta pre Orient, în căutarea

regatului notru de mâine.

VIII **DRĂGĂLAŞA FLOARE A PRIMĂVERII, REGINĂ ŢĂRII CELOR FERICIŢI**

A VENIT TIMPUL, Ninon, să-ţi povestesc minunăţiile Ţării celor Fericiţi. Iată amănuntele pe care Mederic le deţinea de la o pasăre, un căldăraş, prietenul lui.

Ţara celor Fericiţi este situată într-o lume pe care geografii nu au putut-o încă descoperi, dar pe care au cunoscut-o inimile bune din toate timpurile, pentru că o vizitaseră de nenumărate ori în vis. Nu pot să-ţi spun nimic despre mărimea ei, înălţimea munţilor, lungimea fluviilor; hotarele ei nu 9Ânt bine stabilite şi până astăzi în această ţară norocoasă ştiinţa geometriei constă în a măsura pământul în parcele mici, după nevoile fiecărei familii Floarea Primăverii nu domneşte veşnic, aşa cum ai putea crede floarea are spinii ei, câmpia este presărată cu stânci mari; înserările sunt urmate de nopţi întunecate, după care zorile sunt albe Rodnicia, climatul sănătos, suprema frumuseţe a acestui ţinut provin din admirabilă armonie, din echilibrul savant al elementelor Soarele coace fructele pe care ploaia le-a făcut să crească; noaptea odihneşte ogorul muncii ce rodeşte ziua. Niciodată cerul nu pâr- joleşte recolta, niciodată frigul nu opreşte râurile în drumul lor Niciun element nu este învingător; totul se echilibrează pentru a contribui la ordinea universală, astfel încât această lume în care intră în egală măsură toate influenţele contrarii, s§ fie 0 iume a păcii, a dreptăţii şi a datoriei.

Ţara celor Fericiţi este foarte populată; de când? Nu se ştie O natură armonioasă, mereu aidoma cu ea însăşi, a influenţat caracterul locuitorilor; ei au, ca şi ea, un suflet bogat în simţiri accesibil tuturor sentimentelor. Acest suflet, în care cea mai mică pasiune în plus ar aduce furtuni, se bucură de un calm de neclintit prin justa repartiţie a atributelor sale.

Vezi tu, Ninon, nu-i vorba aici de îngeri, şi lumea lor nu este un paradis. Un visător din ţările noastre calde nu s-ar acomoda bine în aceste regiuni temperate, în care inima trebuie să bată cu o mişcare regulată, sub adierile unui aer curat şi călduţ. El ar dispreţui aceste zări liniştite, scăldate de o lumină albă, fără furtuni fără amiezi cu soare orbitor…

La un astfel de popor nu pot exista ierarhii prea mari. Se mulţumesc să trăiască, fără să se separe în caste duşmane…

Deci, nici mici, nici mari, nici bogaţi, nici săraci; fără demnitari, fără trepte sociale – unii sus, alţii jos, şi unii îmbrâncindu-i pe ceilalţi; o lume lipsită de griji, trăind într-o linişte afectuoasă şi înţeleaptă. Totuşi, la început, pentru a nu fi arătaţi cu degetul de către vecinii lor, îşi sacrificaseră ideile, numind un rege Nu simţeau nevoia; n-au văzut în această măsură decât o simplă formalitate, chiar o modalitate ingenioasă de a adăposti libertatea lor la umbra unei monarhii. Au ales pe cel mai umil dintre cetăţeni nici prea prost pentru a se înrăi cu timpul, dar suficient de inteligent pentru a se simţi fratele supuşilor săi. Această alegere a fost una din cauzele paşnicei prosperităţi a ţării. Odată luată această măsură, uitară încetul cu încetul că există un rege...

Încă de la naştere, drăgălaşa Floare a Primăverii dăduse mai multe dovezi în sprijinul menirei sale. Era făcută pentru a apăra pe cei slabi şi pentru a se dedica păcii şi dreptăţii. Nu-ţi mai spun că atunci când mama ei îi dădu viaţă, se văzu pe cer soarele strălucind mai tare şi mai multă voioşie pătrunse în inimi. Cu toate acestea, în ziua aceea rândunelele de pe acoperiş au comentat evenimentul mai târziu decât de obicei. Dacă lupii n-au fost înduioşaţi, deoarece lacrimile de bucurie nu le stăteau în fire, oile ce treceau prin faţa uşii au behăit încet, privindu-se cu ochii umezi. Vieţuitoarele blânde din acel ţinut au trăit o mare emoţie care le-a alinat pentru o clipă tristă condiţie de animale...

Culcată în leagănul ei, Floarea Primăverii, deschizând ochii, îşi îndreptă primul său zâmbet mai întâi spre câinele şi apoi spre pisica din casă, aşezaţi de-o parte şi de alta a pătuţului, cu o înfăţişare gravă, cum le stă bine unor înalţi dregători. Îi curse prima ei lacrimă, întinzându-şi mânuţele spre o colivie unde cânta trist o privighetoare; când, pentru a o linişti, i se dădu fragila închisoare, o deschise şi-i reveni surâsul, văzând cum pasărea îşi întinde larg aripile.

Nu-ţi pot povesti, zi cu zi, copilăria ei pe care şi-a petrecut-o punând în apropierea muşuroaielor de furnici pumni de grâu, nu chiar la margine, pentru a nu lua lucrătoarelor bucuria de a munci, dar la o distanţă mică, spre a cruţa puterile acestor vietăţi micuţe. A făcut din tinereţea ei o lungă sărbătoare, satisfăcându-şi nevoia de bunătate, dându-i inimii continua bucurie de a împlini binele, de a ajuta pe cei nevinovaţi: vrăbioi

şi cărăbuşi scăpaţi din mâinile băieţilor răi, capre alinate cu o mângâiere pentru pierderea iezilor, animale domestice hrănite bine cu oase şi fierturi, fărâme de pâine puse pe acoperişuri, paie întinse pentru insectele naufragiate, binefaceri şi dulci cuvinte de toate felurile.

Ţi-am spus că a dovedit de mică multă înţelepciune. Mai întâi a fost la ea o pornire a inimii, dar care în curând, trecând prin judecata minţii, a devenit regulă de conduită. Nu numai bunătatea ei firească a făcut-o să iubească animalele, ci acel bun simţ, de care ne servim pentru a domina, a avut pentru ea rara menire de a-i dărui mai multă căldură sufletească, ajutând-o să înţeleagă cât de mare nevoie au fiinţele să fie iubite. Când mergea pe poteci cu fetiţele de vârsta ei, îşi împărtăşea uneori aceste principii şi era un spectacol încântător să-l vezi pe acel înţelept cu buze roz, de o naivitate gravă, explicând discipolilor noul ei crez, care te învaţă să întinzi mâna, pe lume, fiinţelor celor mai năpăstuite. Spunea adesea că altădată îi fusese foarte milă **gândindu-se** la animalei^ fără grai, ce nu ne pot spune păsurile lor; în primii ani, îi era teamă că, trecând pe lângă ele, când le era foame sau sete, se poate îndepărta fără să le ajute, lăsându-le astfel impresia născătoare de ură că e o fetiţă răutăcioasă, lipsită de inimă. De aici, spunea ea, venea toată neînţelegerea între făpturile de pe pământ, de la om şi până la vierme; nu-şi înţeleg deloc graiul, se dispreţuiesc pentru că nu se cunosc destul spre a se ajuta ca nişte fraţi.

Adesea, în faţa unui bou mare care-şi aţintea asupra ei, ore întregi, ochii săi trişti, căutase cu îngrijorare ce putea să dorească această biată făptură ce se uita la ea cu atâta mâhnire. Dar acum, în ceea ce o privea, nu-i mai era teamă că poate fi considerată rea. Cunoştea graiul fiecărui animal: datora aceasta însuşire prieteniei cu dragii ei nefericiţi, care o învăţaseră, în timpul orelor îndelungate petrecute împreună. Când era întrebată cum se deprind atâtea mii de graiuri, pentru a pune capăt oricărei neînţelegeri, ea Răspundea cu un surâs blând „Iubiţi animalele, şi le veţi pricepe1’.

De altfel, raţionamentele ei nu erau prea profunde: cugetă cu inima, fără să se complice cu idei filosofice pe care nu le cunoştea. Modul său de a vedea era deosebit prin faptul că, în secolul nostru plin de vanitate, nu considera omul ca singura operă a creaţiei. Ea îndrăgea viaţa sub toate formele; vedea

fiinţele – de la cele mai umile până la cele mai puternice – împovărate de suferinţă; în această frăţie a lacrimilor, nu putea deosebi pe cei ce au un suflet, de cei cărora nu li-l acordăm. Doar piatra o aşa insensibilă; şi încă, în timpul gerurilor aspre din ianuarie, © gândea la aceste biete pietre cărora trebuie să le fie atât de frig pe şosele. Ea îndrăgise animalele, aşa cum ne ataşăm de orbi şi demuţi, pentru că nu ’ văd şi nu vorbesc. Se ducea să caute fiinţele ©le mai nenorocite, din nevoia de a iubi.

Fireşte, nu avea ideea prostească să creadă în existenţa unui om ascuns sub pielea unui măgar sau a unui lup; acestea sunt invenţii absurde ce le putea avea vreun filosof, dar nu puteau intra în capul bălai al unei fetiţe. Iată încă un egoist perfect, înţeleptul care a declarat că iubeşte animalele, pentru că animalele sunt oameni deghizaţi! Ea, din fericire, considera animalele pur şi simplu drept animale. Le iubea în felul ei naiv, gândindu-se că ele trăiesc, că simt bucuria şi durerea la fel ca noi. Le trata drept surori, înţelegând însă deosebirea ce există între fiinţa lor şi a noastră, dar spunându-şi de asemenea că dându-li-se viaţa, au fost • create pentru a fi ocrotite…

Întrucât oamenii se declarau foarte mulţumiţi, ea se consacră fericirii gâzelor şi leilor. Astfel îşi împlinea nevoia de a iubi.

Trebuie să spunem că dacă în oraşe domnea înţelegerea, nu se întâmpla acelaşi lucru în pădure. Dintotdeauna, Floarea Primăverii încercase o tristă uimire văzând războiul veşnic pe eai’e-l desfă- i -şoară acolo făpturile între ele. Nu-şi putea explica cum păianjenul; sorbea sângele unei muşte, iar pasărea se hrănea cu păianjenul, f Unul din coşmarurile cele mai apăsătoare o cuprindea în timpul lurâtelor nopţi de iarnă, când i se nălucea un fel de horă înspăimân- [tătoare, un cerc imens ce umplea cerurile, în care erau prinse toate | jivinele devorându-se unele pe altele; se învârtea fără încetare,

[mânat de furia teribilului ospăţ. Groaza făcea să apară pe fruntea | copilei o sudoare rece, când înţelegea că acest ospăţ nu se putea f termina, că fiinţele se vor roti veşnic, în mijlocul ţipetelor de
I moarte.

Dar acesta era pentru ea un vis; iubita fetiţă nu era conştientă de legea firească a vieţii care nu poate exista fără moarte. Ea crer | dea în puterea suverană a lacrimilor sale.

Iată frumosul proiect pe care-l făuri, îri nevinovăţia şi

bunătatea ei, pentru marea fericire a animalelor din regatul său.

Abia ajunsă stăpână pe putere, puse să se cânte din trompete şi să se dea de. Veste la răscrucea fiecărei păduri, în ogrăzi şi în pieţele marilor oraşe, că orice animal ce se simţea obosit de vagabondaj va găsi azil sigur la curtea drăgălaşei Flori a Primăverii, în afară de aceasta, mai anunţa că oaspeţii, instruiţi în arta grea de a fi fericit, după legile inimii şi ale raţiunii, se vor bucura de o hrană abundentă, scutită de lacrimi. Şi cum iarna se apropia, hrana devenind rară, lupii slabi şi insectele friguroase, toate animalele domestice din ţinut, pisicile şi clinii rătăcitori, în sfârşit, vreo cinci până la şase duzini de animale sălbatice, curioase, răspunseră chemării tinerei regine.

Ea îi găzdui bine într-un hangar mare, dându-le toate bunătăţile, la care nici nu visaseră. Sistemul de educaţie era simplu ca şi sufletul ei; el consta din a-şi adora elevii, propovăduind exemplul dragostei reciproce. Pentru fiecare animal puse să se construiască despărţituri asemănătoare, fără să se sinchisească de faptul că natura le-a deosebit unele de altele. Le-a aşternut paie şi iarbă, a pus în fiecare adăpători curate, la înălţime potrivită, iar iarna le-a acoperit cu crengi şi vara cu frunze.

Dorind să-i facă pe fiecare să uite cât mai repede viaţa hoinară, cu bucuriile ei sălbatece, a împrejmuit, cu destul regret, hangarul cu gratii puternice, pentru a le ajuta la convertire, punând astfel o barieră între spiritul de revoltă al animalelor din afară şi bună dispoziţie a protejaţilor săi. Dimineaţa şi seara le vizita, adunându-le într-o sală comună, unde le mângâia după merit. Ea nu le ţinea discursuri lungi, dar le stimula la discuţii amicale despre fraternitate şi abnegaţie, încurajându-le pe cele care îi erau credincioase, mustrând cu blândeţe pe cele care ridicau prea mult glasul. Scopul ei era de a-i contopi încetul cu încetul într-un singur grup; spera ca fiecare specie să-şi piardă graiul şi obiceiurile, să le conducă pe toate, pe nesimţite, la o unitate universală, amestecând între ele, printr-o continuă convieţuire, diferitele moduri de a vedea şi de a auzi. Astfel, punea pe cei slabi între labele celor puternici, ajungea să facă să vorbească între ei greerele cu glas subţirel şi taurul ce sforăia cu nările larg desfăcute; îi aşeza, alături de ogari, pe iepuri, iar vulpile, chiar în mijlocul găinilor. Dar măsura pe care o considera cea mai abilă a fost aceea de a servi în blidele tuturor

una şi aceeaşi hrană. Această hrană neputând fi nici carne, nici peşte, se compunea de obicei pentru toţi, zilnic, dintr-un blid cu lapte, mai mult sau mai puţin plin, după pofta oaspeţilor.

Totul fiind astfel orânduit, drăgălaşa Floare a Primăverii aşteptă rezultatele. Nu puteau fi decât bune, gândea ea, întrucât mijloacele folosite erau ele însele excelente. Oamenii din ţara ei se declarau din ce în ce mai fericiţi, supărându-se de îndată ce vreun filantrop căuta să le demonstreze mizeria lor. Animalele, dimpotrivă, îşi mărturiseau nefericirea, în timp ce se străduiau să-şi făurească o fericire perfectă. Drăgălaşa Floare a Primăverii se socotea, fără îndoială, în această perioadă, cea mai bună şi cea mai mulţumită dintre regine.

Mederic nu ştia mai multe despre Ţara celor Fericiţi. Prietenul său căldăruşul lăsase să se înţeleagă că zburase într-o dimineaţă frumoasă, din hangarul ospitalier, fără să-i mărturisească motivul acestei fugi inexplicabile. Cinstit vorbind, această păsărică trebuie să fi fost o netrebnică răutăcioasă, căreia nu-i plăcea laptele, preferind soarele şi murele.

IX ÎN CARE MEDERIC POPULARIZEAZĂ ŞTIINŢELE NATURII Şi ALTE ŞTIINŢE OARECARE

ÎNTRE TIMP, uriaşul şi piticul treceau peste câmpuri, hoinărind sub soare, dornici să ajungă la capătul drumului şi uitând de sine la fiecare cotitură de potecă. Mederic se aşezase din nou în urechea lui Sidoniu; locuinţa îi convenea din toate punctele de vedere, găsindu-şi tot mai bine locul.

Cei doi fraţi mergeau la întâmplare. Mederic se lăsa dus după voia picioarelor lui Sidoniu, indiferent pe ce drum apucau; şi cum aceste picioare măsurau fără greutate, dintr-un singur pas, douăzeci de grade dintr-un meridian terestru, în prima dimineaţă călătorii făcuseră de mai multe ori înconjurul pământului. Pe la prânz, Mederic, plictisindu-se să tot tacă, nu se putu stăpâni să parcurgă din nou mările şi continentele fără să-i dea tovarăşului său de drum o lecţie de geografie.

— Hei! Micuţul meu, spuse el, în acest moment milioane de bieţi copii, închişi în săli reci, îşi omoară ochii şi mintea începând să înveţe despre lume pe bucăţi prăpădite de hârtie, vopsite cu albastru, verde, roşu, acoperite cu linii, cu nume bizare, ca şt cum totul ar fi o ştiinţă misterioasă. Este de plâns omul care nu poate vedea marile spectacole decât diminuate pe măsura să.. Cândva, m-am uitat din întâmplare într-una din aceste cărţi ce

se refereau la ţinuturile cunoscute, în douăzeci sau treizeci de file. Este o colecţie prea puţin recreativă, bună cel mult să îmbogăţească memoria copiilor. De ce să nu le deschizi cartea sublimă ce se întinde în faţa noastră, făcându-i să citească, dintr-o privire, imensitatea ei! Din păcate, ţâncii mamelor noastre nu sunt atât de mari încât să poată cuprinde toată pagina... Ori, de vreme ce soartei îi place să ne pună sub ochi această frumoasă hartă naturală, vreau să. Profit de o asemenea rară favoare pentru a-ţi atrage atenţia asupra diferitelor feluri de a fi ale pământului.

— Frate Mederic, îl întrerupse Sidoniu, sunt un neştiutor, şi mi-e teamă că n-am să înţeleg. Dacă te oboseşte câtuşi de puţin să vorbeşti, este mai bine pentru amândoi să taci.

— Ca întotdeauna, micuţul meu, îmi spui o prostie. În acest moment sunt considerabil interesat să-ţi vorbesc despre cunoştinţele umane, căci să o şti, nu-mi propun nimic altceva decât să popularizez aceste cunoştinţe. Mai înainte de toate, ştii ce înseamnă să popularizezi?

— Nu. Şi chiar dacă spun o nouă prostie, expresia pe care ai folosit-o mi se pare barbară.

— A populariza o ştiinţă, micuţul meu, înseamnă a o simplifica „pentru a o face cât mai pe înţelesul copiilor şi celor neştiutori. Iată ce se întâmplă: savanţii dispreţuiesc adevărurile ascunse sub draperii grele, şi le place mai mult adevărul gol-goluţ; copiii, judecind pe bună dreptate că studiile serioase vin la timpul lor, întotdeauna destul de devreme, continuă să se joace până la vârsta când pot urca drumul greu al ştiinţei fără să fie legaţi la ochi; cei săraci cu duhul, vorbesc de cei ce nu au înţelepciunea să-şi astupe urechile, ascultă când mai bine, când mai rău popularizările foarte frumoase şi le bagă cu ghiotura în cap, peste măsură, ceea ce-i prosteşte cu totul. Astfel, nimeni nu profită de această idee eminamente generoasă, care constă în a pune ştiinţa la îndemâna tuturor, nimeni altcineva decât cel mult popularizatorul. El a făcut un tur de forţă. Nu este cuviincios să mă împiedici să fac un tur de forţă, micuţul meu, dacă am vanitatea de a dori să fac asta.

— Vorbeşte, frate Mederic. Discursurile tale nu mă împiedecă la mers.

— Iată nişte vorbe înţelepte. Micuţul meu, te rog să priveşti puţin mai atent la cele patru puncte ale orizontului. De la

această înălţime, nu distingem oamenii, fraţii noştri, putem lua uşor oraşele lor drept o mulţime de pietre cenuşii, azvârlite în fundul unor câmpii sau pe panta colinelor. Pământul văzut astfel oferă un spectacol de o stranie măreţie: ici stânci cu creste înalte, colo bălţoace de apă în gropi; apoi, din când în când câteva păduri ce aştern pete închise pe albeaţa solului. Această privelişte oferă frumuseţea imenselor orizonturi; dar omul va găsi întotdeauna mai mult farmec să contemple o colibă rezemată de un şir de stânci, având în faţa porţii un trandafir sălbatec şi un fir de apă.

Sidoniu se strâmbă auzind acest detaliu poetic, dar Mederic continuă:

K.

— Se spune că, la intervale mari, cutremure înspăimântătoare sfărâmă continente, ridică oceanele, schimbă orizonturile. Un nou act începe în marea tragedie a Eternităţii. În acest moment, mă închipui privind una din lumile anterioare, pe vremea când geo-, grafii nu existau. Munţi fericiţi, fluvii bogate, oceane calme, trăiţi în pacea miilor voastre de secole, fără nume în faţa naturii, form6
i trecătoare ale unui pământ ce poate se va schimba mâine. Micuţul ’ meu prieten şi cu mine vă privim de sus de tot şi nu ne sinchisim de mărimea valurilor, de înălţimea munţilor şi nici de diferitele temperaturi ale ţinuturilor. Ciuleşte urechea, Sidoniu, că fac popularizare mai mult ca oricând, sunt în miezul geografiei fizice şi a globului. Pentru Veşnicie, va trebui să existe tot atâtea lumi diferite câte transformări vor avea loc. Trebuie să înţelegi această. Dar omul, făptură a unei epoci, nu-şi poate închipui pământul decât într-un singur fel de existenţă. De la apariţia omului, prir veliştea nu s-a schimbat; este tot aşa cum apele ultimului potop au lăsat-o strămoşilor noştri. Iată treaba mea mult simplificată,. N> >i avem de studiat numai liniile imobile, o anumită configuraţie clară şi sigură. Memoria privirii va fi de ajuns. Uită-te, şi vei deveni învăţat. Harta este frumoasă şi cred că eşti destul de deştept pentru a deschide ochii.

— Îi deschid, frate, văd oceane, munţi, râuri, insule şi mii de alte lucruri. Chiar când cobor pleoapele, le mai revăd în noapte. Asta trebuie să fie ceea ce ai numit memoria privirii…

Mederic şi Sidoniu nu se opreau pentru a sta de vorbă.

Devreme ce, la urma-urmei, singurul lor scop era acela de a descoperi Ţara celor Fericiţi, ei coborau pe glob dinspre miazănoapte spre miazăzi, îl străbăteau din est spre vest, fără să-şi permită cea mai mică oprire. Acest mod de a căuta o împărăţie avea, desigur, mari avantaje, dar nu s-ar putea spune că era lipsit de necazuri. Sidoniu încă din ajun se expunea la guturai şi degeră- turi, trecând fără tranziţie de la căldurile copleşitoare ale tropicelor la vânturile glaciale ale ploilor. Ceea ce îl contraria mai mult era brusca dispariţie a soarelui, când intra dintr-o emisferă în alta. Nicio conferinţă de popularizare nu i-ar fi putut explica acest

1 fenomen ce-i producea, din cauza apariţiei şi dispariţiei luminii, iritarea ochilor, la fel ca într-o cameră în care ai ridica şi ai lăsa brusc jaluzelele. Din asta poţi să judeci cu ce paşi mergeau cei doi prieteni ai noştri. Cât priveşte pe Mederic, aşezat comod în urechea micuţului său prieten, tolănit mai bine decât pe pernele; unei trăsuri cu arcuri moi, se îngrijea prea puţin de incidentele t’de pe drum, ferindu-se doar de frig şi de căldură..:

Când călătorii intrară iarăşi în emisfera luminoasă, Mederic scoase nasul afară, repetând încă o dată: „Priveşte... iată suprema ştiinţă11.

Spunând aceasta, Mederic se căţără pe nasul lui Sidoniu, acest nas pe care-l comparase atât de bine cu clopotniţa din satul său. Se aşează călare pe vârf, cu picioarele în prăpastie; apoi se lăsă puţin pe spate, privind, viclean şi zeflemitor, pe micuţul său prieten. În sfârşit, ridică mâna dreaptă cu palma larg deschisă, apăsă uşor cu degetul mare propriul său nas şi, întorcându-se spre cele patru puncte cardinale, salută pământul, agitând degetele în aer, cum nimeni pe lume nu ar fi putut s-o facă mai, elegant.

— Ei, asta-i! Spuse Sidoniu, nu sunt neştiutori cei pe care-i f considerăm astfel. Mulţumesc mult pentru câte mi-ai spus.

DIFERITE 1NTILNIRI STRANII Şi NEPREVĂZUTE, PE CARE LE AVURĂ SIDONIU Şi MEDERIC

CUM SE LASĂ SEARA, Sidoniu se opri dintr-o dată. Spun seara, dar mă exprim greşit. Momentele pe care le numim seară şi zi nu există pentru oamenii care urmează soarele în mersul lui, făcând să fie zi şi noapte după voinţa lor. Într-adevăr, călătorii noştri alergau prin lume de circa douăsprezece ceasuri..

— Mă mănâncă pumnii, spuse Sidoniu.

— Scarpină-te, micuţul meu, răspunse Mederic. Nu-ţi pot oferi altă uşurare. Dar spune-mi, educaţia nu ţi-a îmblânzit firea bătăuşă?

— Nu, frate. La drept vorbind, meseria mea de rege m-a dezgustat de dat palme. Oamenii pot fi omorâţi foarte uşor.

— Iată, micuţul meu, omenia bine înţeleasă. Ei! Mergi odată f Ştii doar că suntem în căutarea Ţării celor Fericiţi.

— Ştiu eu?! Suntem oare într-adevăr în căutarea ei?

— Dar cum! Nu facem decât asta. Nimeni n-a mers mai drept la ţintă. Îţi mărturisesc că această Ţară a celor Fericiţi trebuie, pur şi simplu, să fie situată astfel încât ne scapă mereu privirilor. Poate ar fi bine să întrebăm care e drumul.

— Da, frate, să fim atenţi pe ce drum apucăm, dacă vrem să ne ducă undeva.

În acel moment, Sidoniu şi Mederic se aflau pe un drum mare, nu departe de un oraş. În ambele părţi se întindeau parcuri imense, împrejmuite cu ziduri potrivit de înalte, peste care treceau ramuri de pomi fructiferi, încărcate cu mere, pere, piersici apetisante la vedere şi care ar fi fost suficiente să asigure desertul unei armate.

În timp ce înaintau, au zărit, rezemat de zid, un bătrân cu înfăţişare sărăcăcioasă. Când se apropiară, bietul om se sculă, târându-şi picioarele şi tremurând de foame.

— Fie-vă milă, oameni buni, spuse dânsul.

Vrei milostenie? Îi strigă Mederic. Nu ştiu, prietene, unde

O poţi găsi. Te-ai rătăcit, oare, ca şi noi? Ţi-am fi recunoscători dacă ai putea să ne arăţi Ţara celor Fericiţi.

Fiţi milostivi, domnii mei! Repetă cerşetorul. N-am mâncat de trei zile.

N-ai mâncat de trei zile! Spuse mirat Sidoniu. N-aş putea face la fel.

N-a mâncat de trei zile! Repetă Mederic. Ei, prietene, de ce să încerci o astfel de experienţă? Este universal recunoscut că trebuie să mănânci ca să trăieşti.

Bătrânul se aşează din nou lângă zid şi îşi frecă mâinile, închizând ochii de slăbiciune.

— Mi-e tare foame, spuse el încet.

— Dar nu-ţi plac nici piersicile, nici perele, nici merele? Întrebă Mederic.

— Îmi place totul, dar n-am nimic.

Bine, prietene, dar ce, eşti orb? Întinde mâna. Acolo, deasupra nasului tău, este o piersică minunată, care ţi-ar da laolaltă şi băutură, şi mâncare.

Această piersică nu este a mea, răspunse săracul.

Cei doi prieteni se priviră uluiţi de acest răspuns, neştiind dacă să râdă sau să se supere.

— Ia ascultă, bătrâne, nouă nu ne place ca cineva să-şi bată joc de noi. Dacă ai făcut rămăşag să mori de foame, câştigă-ţi-l în voie. Dar dacă, dimpotrivă, vrei să trăieşti cât mai mult, mărnâncă şi mistuie întins la soare.

— Domnule, răspunse cerşetorul, văd că nu sunteţi din partea locului. Altfel aţi şti că poţi să mori de-a binelea de foame, fără să faci niciun rămăşag. Aici, unii mănâncă, alţii nu. Te afli într-o clasă sau în alta, după cum din întâmplare te-ai născut. De altfel, această stare de lucruri este acceptată de toţi. Probabil veniţi de foarte departe dacă vă miraţi.

— Uite ce poveşti neobişnuite! Şi câţi sunteţi cei ce nu mâncaţi?

— Mai multe sute de mii.

— A! Frate Mederic, întrerupse Sidoniu, această întâlnire mi se pare dintre cele mai stranii şi neprevăzute. Niciodată n-aş fi • crezut că se pot găsi pe pământ oameni care să trăiască fără să mănânce. Deci nu mi-ai spus totul în conferinţa ta de popularizare?

— Micuţul meu, n-am ştiut această particularitate. O recomand naturaliştilor drept o nouă trăsătură distinctă ce deosebeşte specia umană de alte specii animale. Înţeleg acum că în această ţară piersicile nu sunt ale tuturor…

Cerşetorul îşi reluase zâmbetul său blând şi sfâşietor. Stă să se prăbuşească, fără a mai gândi la nimic, lăsându-se în voia cerului. Bâlbâi din nou, cu vocea lui tărăgănată:

— Milostenie, bunii mei domni!

— Milostenia, bătrânule, spuse Mederic, ştiu unde s-o găsesc. Această piersică nu este a ta, şi tu nu îndrăzneşti să o iei, dând ascultare astfel legilor ţării tale, supunându-te ideii de respect al proprietăţii, pe care ai supt-o odată cu laptele mamei tale. Acestea sunt principiile lumii în care trăieşti şi care trebuie adine sădite în oameni, dacă doresc ca eşafodajul acestei societăţi ce se clatină să nu se prăbuşească la primele atacuri

ale spiritului de cercetare. Eu, care nu fac parte din această societate care refuză orice fraternitate cu fraţii mei, pot încălca legile sale, fără a dăuna cu nimic nici legilor, nici credinţelor ei morale. Ia deci acest fruct, mănâncă-l, biet nenorocit. Dacă păcătuiesc, o fac cu bucuria inimii.

Vorbind astfel, Mederic. Culese piersica şi o oferi cerşetorului.. Acesta apucă fructul pe care-l privi cu nesaţ. Apoi, în loc să-l ducă la gură, îl aruncă peste zid, în grădină. Mederic îl rn'ivi fără să se mai mire..

Sidoniu merse câţiva paşi, cu inima îndurerată că abandonă astfel un biet muritor de foame. De altfel, nu încerca să-şi explice- purtarea nenorocitului, dându-şi seama că trebuie să fie mai om decât era pentru a rezolva o asemenea problemă. La plecare, culese piersica; privea acum în faţa lui, căutând cu ochii vreun sărac mai puţin scrupulos căruia să i-o dea.

Cum se apropiau de oraş, zări ieşind pe una din porţi un alai de nobili bogaţi ce însoţeau o litieră în care se afla tolănit un bătrân. Când ajunse la zece paşi de dânsul, văzu că bătrânul nu avea mai mult de patruzeci de ani, vârsta nu-i putuse ofili trăsăturile şi nici albi părul. Cu siguranţă că nenorocitul murea de foame..' după faţa lui palidă şi slăbiciunea ce-i moleşea mădularele.

— Frate Mederic, spuse Sidoniu, oferă-i piersica acestui nevoiaş. Nu înţeleg cum îi lipsesc toate, culcat în catifele şi mătase. Dar arată aşa de prost, încât nu poate fi decât un sărac.

Mederic gândea ca şi micuţul său prieten.

— Domnule, spuse el politicos omului din litieră, cu siguranţă că nu aţi mâncat azi-diminefeţă. Viaţa are şi ea ciudăţeniile ei.

Omul deschise ochii pe jumătate.

— Nu mai mănânc de zece ani, răspunse el.

— Ce spuneam eu! Strigă Sidoniu. Nenorocitul!

— Vai! Reluă Mederic, trebuie să fie o suferinţă îndoită, să-ţi lipsească punea în mijlocul acestui lux ce te înconjoară. Ia, prietene, ia această piersică şi potoleşte-ţi foamea.

Omul nici măcar nu deschise ochii, mulţumindu-se să ridice din umeri.

— O piersică... spuse el. Vedeţi dacă le este cumva sete purtătorilor mei. Azi-dimineaţă, servitoarele mele, fete frumoase, cu braţele goale, au îngenunchiat în faţa mea, oferindu-mi coşuri cu fructe pe care abia le culeseseră din

livezile pe care le am. Mireasma acestei hrane mi-a făcut rău.

— – Dar nu eşti un cerşetor? Îl întrerupse nedumerit Sidoniu.

— Cerşetorii mai mănâncă uneori. V-am spus că eu nu mănânc niciodată.

— Şi care este numele acestei boli grele?

Mederic, care înţelesese în ce consta nenorocirea acestui „nevoiaş” împodobit cu bijuterii şi dantele, se simţi obligat să-i răspundă lui Sidoniu.

— Această boală este cea a bieţilor milionari, spuse el. Nu are un nume savant, pentru că leacurile nu au niciun efect asupra lor; ea se vindecă cu o porţie bună de sărăcie. Micuţul meu, dacă acest senior nu mănâncă nimic, este pentru că are prea mult

. De mâncat.

— Bine! Strigă Sidoniu, iată o lume ciudată de-a binelea! Dacă nu mănânci, când n-ai piersici, înţeleg până la un punct, dar ca să nu mai mănânci, când ai livezi cu pomi fructiferi, refuz să accept acest lucru ca ceva logic. În ce ţară absurdă ne aflăm?

Omul din litieră se scula pe jumătate, trezit din plictiseală lui de naivitatea lui Sidoniu.

— Domnule, răspunse el, vă aflaţi în plină civilizaţie. Deşi fazanii costă foarte scump, câinii mei nu mai vor să-i mănânce. Dumnezeu să vă ferească de ospăţurile acestei lumi! Mă duc la o femeie de treabă pe care o cunosc, ca să încerc să mănânc o felie de pâine neagră. Înfăţişarea voastră voioasă mi-a făcut poftă de mâncare.

Omul se culcă din nou, şi alaiul se puse încet în mişcare.. Sidoniu, urmărindu-l cu ochii, ridică din umeri, clătină din cap, pocni din degete, dând astfel semne clare de dispreţ şi de uimire. Apoi păşi peste oraş ţinând mai departe în mână piersica pentru care îi fusese atât de greu să găsească cui s-o dea de pomană.

După vreo zece paşi, Sidoniu simţi o uşoară oprelişte la piciorul stâng. Crezu că pantalonii săi se agăţaseră de nişte mărăcini. Dar, aplecându-se, rămase uimit; era un om cu o înfăţişare hrăpăreaţă şi crudă ce-i împiedeca mersul. Acest om cerea pur şi simplu călătorilor să-i dea punga cu bani.

Sidoniu nu mai vedea însă pe drum decât cerşetori înfometaţi; milostenia lui de dată recentă era nerăbdătoare să se manifeste. Neauzind bine somaţia omului, îl apucă de ceafă,

ridicându-l la înălţimea feţei lui, pentru a putea discuta mai uşor.

— Hei, amărâtule, îi spuse el, nu ţi-e foame? Îţi dau cu plăcere această piersică, dacă-ţi poate alina suferinţele.

— Nu mi-e foame, răspunse banditul, care nu se simţea la largul lui. Am ieşit dintr-o cârciumă bună, unde am băut şi mâncat pe trei zile.

— Atunci, ce mai vrei?

— Ce treabă aş face, dacă i-aş jefui pe trecători doar ca să. Le iau piersicile? Dă-mi bani.

— Bani?! Şi ce să faci cu ei, dacă nu-ţi va fi foame trei zile?

— Vreau să fiu bogat.

Sidoniu, uluit, îl luă pe Mederic în cealaltă mână. Îl privi grav.

— Frate, îi spuse el, oamenii din această ţară s-au înţeles să-şi bată joc de noi. Dumnezeu nu poate să fi creat fiinţe cu atât de puţin bun simţ. Iată acum un imbecil care, fără să-i fie foame, opreşte pe trecători pentru a le cere punga cu bani, un nebun ce are poftă de mâncare şi care încearcă să o piardă devenind bogat.

5 – Povestiri pentru Ninon

— Ai dreptate, răspunse Mederic, toate astea sunt ridicule. Dar pari să nu fi înţeles ce fel de cerşetor ţii acolo, între degetele tale. Hoţii îşi fac o meserie din a primi doar pomana pe care o iau singuri.

— Ascultă, spuse atunci Sidoniu tâlharului, mai întâi află că nu vei avea banii mei, şi asta pentru un motiv bine întemeiat. Apoi, consider corect să-ţi aplic o uşoară pedeapsă. Chibzuin! Bine, ceea ce trebuie, aceea voi face; nu pot să te las să mănânci în linişte, când am părăsit acum câteva clipe un nenorocit murind de foame. Fratele meu Mederic într-0 zi îmi va citi codul penal, ca să revin să te spânzur conform legii. Azi, mă mulţumesc doar să-ţi spăl mutra ta urâtă în băltoaca de colo, de la picioarele mele. Să bei pentru trei zile, prietene.

Sidoniu îşi desfăcu degetele, şi hoţul căzu în băltoacă. Un om cinstit s-ar fi înecat; ticălosul scăpă înotând.

Călătorii, fără să se mai uite în urmă, continuară să meargă, Sidoniu ţinându-şi mai departe piersica, Mederic reflectând la ultimele trei întâlniri.

— Micuţul meu, spuse el deodată, văd că acum îţi ordonezi destul de corect frazele. Niciodată nu ai vorbit aşa de bine.

— Oh! Răspunse Sidoniu, este doar o obişnuinţă cu care te deprinzi. Nu mă mai bat, ci vorbesc.

— Taci, te rog, vreau să-ţi împărtăşesc nişte cugetări serioase. Refac în gând trista societate ce ne-a apărut în faţa ochilor în mai puţin de o oră: un om cinstit murind de foame, un pungaş cu burta plină pentru trei zile, unul care are puterea, lovit de°nepu- ţinta. Din toate se degajă o mare învăţătură.

— Fără învăţături, fie-ţi milă, frate! Vreau să cred doar că azi am întâlnit oameni dintr-un soi deosebit, care nu au fost descrişi încă de niciun călător.

— Te înţeleg, micuţul meu. Am citit destule amănunte în cărţile vechi. Există ţări unde locuitorii n-au decât un ochi în mijlocul frunţii, altele unde au corpul pe jumătate om, pe jumătate cal, altele unde capul şi pieptul sunt dintr-o bucată. Fără îndoială, noi traversăm, în acest moment, o regiune în care locuitorii au mintea în călcâie, ceea ce-i împiedecă să judece sănătos lucrurile şi face că faptele şi vorbele lor să fie deosebit de absurde. Aceştia sunt monştrii. Omul este o fiinţă superioară

— Asta-i adevărat, frate Mederic, ne aflăm în ţara monştrilor. Uite! Vezi cum vine spre noi acest al patrulea cerşetor pe care-l aşteptam? Este oare destul de zdrenţăros, destul de slab, destul de flămând, destul de înspăimântat? Cu siguranţă că acesta calcă pe sufletul lui, aşa cum spuneai adineaori.

Omul care înainta mergea pe marginea prăpastiei, făcând, fără să fie obligat, minuni de echilibristică. Venea cu mâinile la spate, cu nasul în vânt, bietul său corp înotând într-o îmbrăcăminte subţire. Chipul lui exprima nu ştiu ce amestec neobişnuit de fericire deplină şi de suferinţă. Părea să viseze, cu burta goală, la un mare ospăţ.

— Nu mai înţeleg nimic din lumea asta, reluă Sidoniu, dacă acest vagabond nu-mi primeşte piersica. Moare de foame, şi nu-mi pare nici netrebnic, nici om cinstit. Totul este să i-o ofer politicos. Frate Mederic, ocupă-te tu de această treabă delicată.

Mederic coborî pe pământ. Când ajunse pe vârful pantofului lui Sidoniu, omul îl zări.

— Oh! Ce gâză frumoasă! Prietene, bei rouă, te hrăneşti cu flori?

— Domnule, răspunse Mederic, apa curată îmi face rău, şi nu pot suporta parfumul fără dureri de cap.

— Ei! Gâza vorbeşte! Excelentă întâlnire! Mă salvezi de la o

mare foame, amabil scarabeu.

— Deci, mărturiseşti că ţi-e foame?

— Foame?! Am spus asta? Desigur, mi-e foame mereu.

— Ai mânca cu plăcere o piersică?

— Piersica este un fruct pe care-l stimez pentru pielea sa catifelată. Mulţumesc, nu o pot mânca. Am cu totul altceva în gând. În sfârşit, am găsit ceea ce caut de o oră.

— Asta-i bună, spuse Sidoniu enervat, ce mai căutai, domnule înfometat, dacă nu o bucată de pâine?

— Bun! Strigă nenorocitul, o a doua descoperire! Un uriaş în carne şi oase. Domnule uriaş, căutam o idee.

’ La acest răspuns, Sidoniu se aşează pe marginea drumului, pre- văzând explicaţii îndelungi.

— O idee? Ce fel de mâncare este asta?

— Domnule uriaş, continuă omul fără să răspundă, sunt poet din născare. Trebuie să ştiţi că mizeria este mama geniului. Deci mi-am aruncat banii în râu. Din acea zi fericită, las în voia proştilor trista grijă de a-şi căuta hrana. Eu, care nu mă mai ocup de acest amănunt, caut de-a lungul drumului idei. Mănânc cât mai puţin posibil, ca să am cât mai multe idei geniale. Nu vă irosiţi mila, plângându-mă, nu mi-e foame cu adevărat decât atunci când nu-mi găsesc ideile dragi. Adineaori, văzându-l pe micul dumneavoastră prieten cu o înfăţişare atât de curtenitoare, mi-au venit în gând două sau trei strofe splendide; un metru armonios, rime bogate, o întorsătură finală de cel mai ales spirit, închipuiţi-vă cât sunt de satisfăcut. Apoi, când v-am zărit, cinstit vorbind, m-am temut de consecinţele unui asemenea praznic. Aveam în mână o antiteză, o bună şi frumoasă antiteză, cea mai fină materie pentru un poet. Vedeţi de ce n-aş putea accepta piersica dumneavoastră.

— Doamne! Strigă Sidoniu, după un moment de tăcere, cu siguranţă că această împărăţie este mai absurdă decât îmi închipuiam. Iată alt soi de nebun.

— Micuţul meu, răspunse Mederic, acesta este un nebun, dar un nebun nevinovat, un cerşetor cu suflet generos, dând oamenilor mai mult decât primeşte. Simt ca şi el cum îmi plac marile drumuri şi frumoasa vânătoare de idei. Să plângem sau să râdem dacă vrei, văzându-l mare şi ridicul, dar te rog să nu-l rânduim alături de cei trei monştri dinainte.

— Pune-l unde vrei, frate, reluă Sidoniu prost dispus. Am

rămas cu piersică, iar aceşti patru imbecili mi-au tulburat într-atât părerile despre bunurile de pe pământ, încât nici nu mai îndrăznesc să muşc din ea.

Între timp, poetul se aşezase pe marginea drumului, scriind cu degetul în praf. Un zâmbet frumos îi lumină chipul slab, dând trăsăturilor sale obosite o expresie copilărească. În visul său, auzi ultimele cuvinte ale lui Sidoniu. Şi, ca şi cum s-ar fi trezit, spuse:

— Domnule, această piersică vă stinghereşte într-adevăr? Daţi-mi-o mie. Ştiu în apropiere un tufiş îndrăgit de vrăbiile din împrejurimi. Mă duc să las acolo darul vostru, şi vă asigur că nu va fi refuzat, Mâine voi lua sâmburele şi-l voi sădi undeva pentru vrăbiile ce vor veni în primăverile viitoare.

Luă piersica şi începu din nou să scrie.

— Micuţul meu, spuse Mederic, iată că ne-am dat obolul. Ca să fii cu cugetul împăcat, vreau să observi că dăm vrăbiilor ceea ce aparţine vrăbiilor. În ce ne priveşte, întrucât omul nu se bucură de o hrană providenţială, vom încerca să nu mai mâncăm ceea ce ne va trimite cerul. Trecerea noastră prin această ţară ne-a stârnit în minte întrebări noi şi triste. Le vom studia în curând. Pentru moment, să ne mulţumim cu căutarea Ţării celor Fericiţi.

Poetul scria mereu, culcat în praf, cu capul gol sub arşiţa soarelui.

— Hei, domnule! Strigă Mederic, aţi putea să ne arătaţi drumul spre Ţara celor Fericiţi?

— Ţara celor Fericiţi? Răspunse poetul, ridicând capul, nici nu puteaţi întreba pe cineva mai nimerit. Mă duc adesea în acel ţinut.

— Ei cum! O fi prin apropiere? Am colindat lumea toată fără să-l găsim.

— Ţara celor Fericiţi, domnule, este pretutindeni şi nicăieri. Cei ce merg pe poteci cu ochii deschişi, cei ce-o caută ca pe un ţinut al pământului, întinzându-şi sub soare oraşele şi satele, vor trece mereu pe lângă ea fără s-o descopere vreodată. Oricât de mare ar fi, ţine puţin loc pe acest pământ.

— Şi care este drumul, rogu-vă?

— Oh! Drumul este simplu şi drept. Oricare ar fi ţara în care vă aflaţi, la nord sau la sud, distanţa rămâne aceeaşi, şi dintr-un pas îi treceţi graniţa.

— Bine, întrerupse Sidoniu, asta e ceea ce mă interesează. În ce direcţie trebuie să fac pasul?

— În oricare direcţie, v-am spus. Lăsaţi-mă să vă călăuzesc. Mai înainte de toate, închideţi ochii. Bine. Acum ridicaţi piciorul.

Sidoniu, cu ochii închişi, cu piciorul în aer, aşteptă o secundă.

— Puneţi piciorul jos, porunci din nou poetul. Aşa, aţi ajuns, domnilor.

Acesta nu se clintise din culcuşul său de praf, terminându-şi liniştit strofa.

Sidoniu şi Mederic se aflau chiar în mijlocul Ţării celor Fericiţi.

O ŞCOALĂ MODEL

— AM AJUNS LA LIMAN, frate? Întrebă Sidoniu. Sunt obosit, am nevoie de un tron ca să mă aşez.

— Să mergem înainte, micuţul meu, răspunse Mederic. Trebuie să ne cunoaştem regatul. Ţara mi se pare liniştită. Cred că aici în fiecare dimineaţă ne vom scula târziu. În seara asta ne vom odihni. V

Cei doi călători treceau prin oraşe şi sate, uitându-se în jurul lor. Întrucât pământul îi întristase, găseau o descătuşare în zarea limpede, în mulţimea liniştită din acest colţ pierdut din univers. Am spus că Ţara celor Fericiţi nu era un rai cu râuri de lapte şi miere, ci un tărâm de lumină blândă şi de sfântă linişte.

Mederic înţelese admirabilul echilibru al acestui ţinut. O rază mai puţin, şi s-ar fi făcut noapte; o ra’ză mai mult, şi lumina te-ar fi orbit...

Cum înaintau, el şi prietenul său găsiră în mijlocul câmpiei un. Hambar închis cu gratii. Mederic recunoscu şcoala model întemeiată de drăgălaşa Floare a Primăverii pentru animalele ei dragi. De mult dorea să cunoască rezultatele acestei încercări de perfecţiune. Îl culcă pe Sidoniu la temelia zidului, apoi amândoi sprijinindu-şi frunţile de gratii au putut privi şi urmări în amănunt o scenă stranie, care le desăvârşi educaţia.

La prima vedere, n-au ştiut ce fiinţe ciudate aveau în. Aţa lor. Trei luni de alintări, de dădăceală reciprocă, de hrană frugală, făcuseră pe bietele animale să fie mereu hămesite de foame. Leii, chelboşi şi râioşi, păreau că nişte enorme pisici ale nimănui: lupii ţineau capul plecat, mai slabi şi mai sfioşi decât câinii rătăcitori. Cât priveşte celelalte animale cu constituţie mai delicată zăceau pe jos claie peste grămadă, lăsând să li se vadă doar coastele ieşite în afară şi boturile alungite. Pp dările şi

insectele erau şi mai de nerecunoscut, pierzându-şi colo...ul frumos din înfăţişarea lor. Toate aceste biete făptur5 tremurau de frig şi de foame., nemai- fiind aşa cum fuseseră lăsate pe pământ, dar altminterea perfect civilizate.

Până la urmă, cu încetul, Mederic şi Sidoniu au recunoscut diferitele animale. Cu tot respectul lor faţă de progres şi binefacerile instrucţiei, nu s-au putut stăpâni să nu deplângă aceste victime ale binelui. Este trist să vezi cum se nimiceşte creaţia naturii

Între timp, animalele şcolii model se târâseră gemând în mijlocul hambarului, aşezându-se în cerc. Ele urmau să ţină sfat.

Un leu, ce-şi mai păstrase puţin suflu, luă primul cuvântul:

— Prieteni, spuse el, cea mai scumpă dorinţă a noastră, a tuturor ce avem fericirea de a fi închişi aici, este să perseverăm pe drumul minunat al fraternităţii şi al perfecţiunii pe care-l urmăm cu rezultate remarcabile.

Un mormăit de aprobare îl întrerupse.

— Nu pot să fac altceva decât să vă prezint minunatul tablou al răsplatei ce va fi acordată eforturilor noastre. Vom fi în viitor toţi ca unul, vom vorbi un singur grai, în timp ce sufletul fiecăruia va fi cuprins de bucuria supremă de a nu mai fi el şi de a nu şti ce este. Vă daţi seama de farmecul acelui ceas, când nu vor mai exista deosebiri între noi, când toate făpturile vor avea aceleaşi gânduri, aceleaşi gusturi şi aceleaşi interese? O! Prietenii mei, ce frumoasă şi veselă va fi ziua aceea 1

Un nou mormăit dovedi satisfacţia unanimă a adunării.

— Întrucât dorim ca ziua îndeplinirii speranţelor noastre să vină mai repede, continuă leul, ar fi necesar să se ia unele măsuri urgente ca să mijească zorii ei. Regimul urmat până acum este. Desigur, excelent, dar îl cred prea puţin substanţiaL înainte de toate, trebuie să trăim, iar noi slăbim mereu; moartea nu va fi departe dacă, în sccpul lăudabil de a ne hrăni sufletele, vom continua să neglijăm hrana trupurilor noastre. Gândiţi-vă că ar fi absurd să încercăm să ajungem în paradisul de care nu ne-am putea bucura, prin însăşi natura mijloacelor folosite. Este necesară o reformă radicală. Laptele este o hrană foarte moralizatoare, cu o digestie uşoară, ceea ce îmblânzeşte în mod deosebit moravurile; dar sunt de părere că rezum toate părerile spunând că nu mai putem suporta mai d*parte laptele, fiindcă nimic nu este mai lipsit de gust şi că, la arma-urmei, trebuieşte

ca roasa noastră zilnică să fie mai variată şi mă» puţin dezgustătoare.

Aceste cuvinte ale vorbitorului au fost primite cu adevărate ovaţii şi scrâşniri de măsele.

Era cunoscută ura împotriva laptelui din partea acestor vrednice animale ce trăiau de trei luni de zile numai cu astfel de hrană îndulcită. Blidul zilnic le făcea greaţă. Ce bună le-ar fi părut puţină fiere!

Când se făcu din nou linişte, leul reluă:

— Prieteni, subiectul dezbaterii noastre este deci stabilit. Ţinem sfat pentru a suprima laptele, pentru a-l înlocui cu un aliment care să ne îngraşe, care să ne ajute să gândim bine. În consecinţă, fiecare din noi vom propune mâncarea noastră, şi apoi ne vom decide în favoarea celui care va reuni numărul cel mai mare de voturi. Acest fel de mâncare va fi, din acel moment, hrana noastră zilnică. Cred că este inutil să vă atrag atenţia asupra spiritului ce trebuie să vă conducă în alegerea voastră: acesta constă în renunţarea totală la gusturile noastre personale, şi căutarea unei hrane care să convină fiecăruia, oferind mai ales garanţii morale şi sanitare.

În acest punct al alocuţiunii, entuziasmul a fost la culme. Nimic nu-i mai plăcut decât să faci caz de morală dacă burta este umplută în prealabil. Acelaşi gând şi o impresionantă unanimitate de sentimente anima adunarea.

Leul, dinspre partea lui, vorbea pe un ton umil şi binevoitor. Cu privirea plecată, şi-ar fi convertit până şi pe fraţii săi din deşert, într-atât oferea un spectacol edificator. Cu un gest, ceru auditorilor să fie atenţi şi sfârşi cu aceste cuvinte:

— Dat fiind îndelungata mea experienţă, mă consider îndreptăţit să-mi dau primul cu părerea în această materie delicată. O voi face cu toată modestia ce se cuvine unui simplu membru al acestei adunări, dar şi cu toată autoritatea unui animal convins de menirea să. Adică, îmi voi pierde orice speranţă în unitatea noastră viitoare, dacă felul de mâncare propus nu va fi acceptat în unanimitate. Din tot sufletul şi conştiinţa mea, reflectând multă vreme la mâncarea cea mai potrivită, luând în considerare interesul comun, declar şi afirm sus şi tare că nimic nu va mulţumi stomacul şi inima fiecăruia, ca o felie mare de carne în sânge, mâncată dimineaţa, o a doua felie la prânz, şi a treia seară.

Leul se opri la aceste cuvinte pentru a primi aplauzele pe: are considera că le merită din plin. Era de bună credinţă, şi ’ămase uimit că n-au mormăit cu toţii, în semn de aprobare. Adio inanimitate! Adunarea nu mai aproba cu o dăruire totală. Lupii? I alte animale sălbatice, păsările şi insectele pofticioase de sânge 5-au entuziasmat pentru excelentă alegere. Dar celelalte diferite vietăţi ce trăiesc în câmpii sau pe malul bălţilor dovediră, prin: ăcerea şi înfăţişarea lor întristată, cât de puţină virtute civilizatoare acordau cărnii.

Trecură câteva minute, pline de răceală şi nemulţumire. Riscul sste mare când combaţi părerea celor puternici, mai ales atunci: înd vorbesc în numele fraternităţii. În sfârşit, o oaie mai îndrăzneaţă decât surorile ei se hotărî să ia cuvântul.

— Dacă tot suntem aici, zise ea, pentru a ne spune deschis părerile, daţi-mi voie să mi-o spun pe a mea, cu toată naivitatea ce se potriveşte firii mele. Mărturisesc că nu am experimentat mâncarea propusă de fratele meu, leul; poate să fie excelentă pentru stomac şi de o rară delicateţe de gust; refuz să discut acest aspect. Dar cred că această mâncare este vătămătoare în ce priveşte morala. Una din bazele cele mai puternice ale progresului nostru trebuie să fie respectul faţă de viaţă; nu înseamnă că o respecţi dacă te hrăneşti cu corpuri moarte. Fratele meu, leul, nu se teme că, mânat de entuziasmul său, va dezlănţui un război fără sfârşit, pria alegerea unei astfel de hrane zilnice, în loc să ajungă la acea unitate frumoasă despre care a vorbit în termeni atât de călduroşi? Ştiu, suntem animale vrednice; nu se pune problema să ne mâncăm între noi. Departe de mine acest gând rău! Întrucât oamenii declară că ne pot mânca, fără să înceteze de a fi suflete bune, fiinţe după chipul şi asemănarea Domnului, tot aşa şi noi putem mânca oamenii, rămânând în acelaşi timp nişte animale cu simţăminte frăţeşti, ce tind spre o perfecţiune absolută. Totuşi, mă tem de tentaţiile rele, de forţa obişnuinţei, dacă într-o zi n-ar mai exista oameni. Aşa că n-aş putea vota pentru o hrană atât de imprudentă. Credeţi-mă, un singur fel de hrană ne convine, o hrană pe care pământul o produce din plin, sănătoasă, răcoritoare, uşor şi amuzant de căutat, variată la nesfârşit. O, ce copioase ospăţuri, bunii mei fraţi! Lucernă, legume, toate ierburile de pe câmpuri. Toate ierburile de pe munţi! Vorbesc în cunoştinţă de cauză, fără gând ascuns, neavând decât nevinovata dorinţă de a trăi

fără să ucid. Vă spun adevărul: numai hrănindu-ne cu iarbă putem fi uniţi. Oaia tăcu, observând pe furiş efectul cuvântării sale. Se pronunţară câteva slabe adeziuni dinspre partea ce era ocupată de cai, boi şi alţi mâncători de grăunţe şi verdeţuri. Cât priveşte animalele care aprobaseră părerea leului, ele păreau că primesc nouă propunere cu un deosebit dispreţ şi cu o strâmbătură de rău augur pentru orator.

Un vierme de mătase, cu vedere slabă şi lipsit de tact, luă atunci cuvântul. Era un filosof auster, căruia îi păsa prea puţin de părerea altuia, propovăduind binele pentru bine.

A trăi fără a omorî este o maximă frumoasă. Nu pot decât să aplaud concluziile surorii mele, oaia. Numai că sora mea mi se pare prea pofticioasă. În loc de un singur fel de hrană, ea ne oferă cincizeci; pare chiar să se complacă gândindu-se la un prânz princiar, cu feluri numeroase şi gusturi diverse. Oare uită că sobrietatea. Dispreţul faţă de lucrurile fine sunt virtuţi necesare animalelor ce se fălesc cu progresul? Viitorul unei societăţi depinde de hrană: a mânca puţin şi dintr-un singur fel, acesta este unicul mijloc de a grăbi apariţia unei civilizaţii înalte, puternice şi durabile. Propun deci, în ceea ce mă priveşte, de a veghea asupra apetitului nostru, şi mai cu seamă de a ne mulţumi cu un singur fel de frunze. Alegerea nemaifiind decât o treabă de gust, cred că voi mulţumi pe toată lumea alegând frunza de dud.

— Ia uite, flecar bătrân! Strigă pelicanul. Nu suntem şi aşa destul de slabi? Să mai riscăm şi colici, hrănindu-ne cu iarbă umedă? Înfrăţeşte-te cu oaia. Eu gândesc ca fratele meu leul, doar că mi se pare că face o alegere regretabilă propunând carnea în sânge. Carnea dă corpului puterea de a face binele, dar prin aceasta înţeleg carnea de peşte, albă, delicată; aceasta este o hrană cu un gust savuros, plăcută tuturor. În sfârşit – şi acest ultim argument trebuie să vă convingă pe toţi – mările ocupând pe glob o suprafaţă de două ori mai mare decât continentele, n-am putea avea o cămară mai mare. Fraţii mei vor Înţelege aceste motive.

Dar fraţii se feriră să înţeleagă. Considerară bine-venit pentru a încheia dezbaterile să strige cu toţii odată. Câte animale, atâtea păreri; nici măcar două capete proaste să gândească la fel, nici măcar două firi asemănătoare. Fiecare animal începu să gesticuleze, să peroreze, propunând felul său de hrană,

apărându-l în numele moralei şi al lăcomiei. Dacă stăteai să le asculţi, acceptând s iurile de hrană propuse, lumea întreagă ar fi ajuns o tocană; n-a existat nicio materie care să nu fie declarată excelentă, de la irunză până la lemn, de la carne până la piatră. Adâncă învăţătură, cum spunea Mederic arătând ce este pământul, un făt ce nu trăieşte decât pe jumătate, în care viaţa şi moartea luptă în vremea noastră cu forţe egale.

În mijlocul hărmălaiei, un pisoi se străduia să facă adunarea să înţeleagă că dorea să comunice un adevăr hotărâtor. Dădu atât de bine din labe şi ţipă atât de tare. Încât până la urmă se făcu puţină linişte.

— Hei, spuse el, bunii mei fraţi, fie-vă milă, încetaţi aceste discuţii ce mâhnesc sufletele duioase. Mi se rupe inima când văd această scenă groaznică! Vai! Suntem departe de acele moravuri blânde, de acele cuvinte înţelepte, pe care le caut, în ceea ce mă priveşte, din fragedă pruncie. Grozav subiect de ceartă: o hrană proastă, hărăzită unui trup supus pieirii. Ar trebui să vă vină mintea la cap. Atunci veţi râde de furia voastră şi veţi lăsa baltă această poveste păcătoasă. Alegerea, mai mult sau mai puţin fericită, a unui aliment de nimic, nu merită să ne ocupe nici măcar o secundă. Să trăim aşa cum am trăit, neavând grijă decât de reformele morale. Să filosofăm, bunii mei fraţi, şi să sorbim blidul nostru de lapte. La urma-urmei, laptele are un gust foarte plăcut; îl consider superior felurilor de hrană cu care vreţi să-l înlocuiţi.

Aceste ultime cuvinte au fost primite cu urlete cumplite. Ideea nefericită a pisoiului sfârşi prin a înfuria animalele, amintindu-le de băutura fadă cu care-şi spălaseră măruntaiele timp de trei luni. Le apucă o foame cumplită, aţâţată de toată mânia lor. Natura lor învinsese. Uitară într-o clipă bunele relaţii ce trebuie să domnească între animale civilizate, şi pur şi simplu se luară de gât unii pe alţii. Cele ce aleseseră carnea, la capătul argumentelor, găsiră mai lesne să convingă prin exemplificări. Altele, neavând la dispoziţie nici grăunţe, nici iarbă, nici peşte, nicio altă hrană pentru a se răzbuna, se mulţumiră să servească la răzbunarea fraţilor lor.

Timp de câteva minute, avu loc un măcel îngrozitor. Numărul celor flămânzi scădea repede, fără să rămână pe jos niciun rănit. Luptă simplă, în care nu se ştia unde cad morţii. Abia săturat, col ce mâncase era mâncat. Toţi se îngrăşau reciproc; ospăţul

începea cu cei mai slabi, pentru a se termina cu cei mai puternici. După un sfert de oră, podeaua era curăţată. Doar zece sau douăsprezece animale sălbatice, aşezate pe labele dindărăt, se lingeau mulţumite pe bot, ghiftuite, cu ochii pe jumătate închişi, cu membrele moleşite...

— Mederic frate, spuse Sidoniu, iată în faţa noastră zece sau doisprezece ticăloşi, ce au pe conştiinţă o enormă povară de păcate. Au vorbit cât mai bine posibil, dar au acţionat ca nişte secături. Ia să vedem dacă nu mi-au ruginit pumnii.

Spunând aceasta, izbi cu putere hambarul; fu o lovitură nemaipomenită, ce nărui grinzile şi făcu ţăndări pietrele construcţiei. Fiarele ce mai rămăseseră, fiind singura speranţă de refacere a speciei lor, n-au mai scos un ţipăt. Mederic păru că se întristează la privelişte a acestei execuţii.

— Hei! Micuţul meu, de ce nu m-ai întrebat?! Iată o lovitură de pumn după care, ascultă-mă pe mine, vei fi trist şi vei avea remuşcări.

— Ce, n-am izbit bine?

— Da, după ideea pe care ne-o facem despre bine. Dar, între noi fie vorba, şi asta o spun încet de tot, pentru a nu tulbura o credinţă ce mi se pare necesară, binele şi răul nu sunt creaţiuni umane? Un lup face chiar o faptă rea când mănâncă un miel.? Omul, prieten al mieilor, care i-ar duce o mâncare de legume, n-ar fi mai caraghios decât ar fi lupul vinovat? ... Există anumite legi ale naturii ce scapă judecăţii noastre şi cărora le-am dat numele urât de fatalitate. Noi vrem prosteşte să acţionăm uneori împotriva naturii...

— Mederic frate, vorbeşte mai limpede, altfel nu voi avea nicio remuşcare cu privire la pumnul pe care l-am tras.

— Înţeleg, micuţul meu. În fond, vreau cu tot dinadinsul să-ţi arăt că răul există; ceea ce mă scuteşte să-ţi mai demonstrez că binele absolut este imposibil. De altfel, ruinele pe care ne aflăm sunt o dovadă. Dar spune-mi, vroiai să mănânci acele animale sălbatice?

— Nici nu m-am gândit. Nu-mi place vânatul mare.

— Atunci, micuţul meu, de ce le-ai omorât?

La această întrebare, Sidoniu rămase cu gura căscată. Căută un răspuns, pe care nu-l găsi. În ochii săi mari, albaştri, se zugrăvi cea mai vie uimire. Apoi, ca un om care descoperă în sfârşit un adevăr:

— Bine zici! Strigă el. Lovitura mea de pumn a fost absurdă…

XII MORALA

SOARELE TOCMAI dispăruse în spatele colinelor dinspre apus. Pământul acoperit de o uşoară umbră începuse să aţipească, visător şi melancolic. Deasupra zărilor se întindea un cer alb, lipsit de transparenţă. Există în fiecare seară un ceas de o adâncă tristeţe: nu-i încă noapte, căci lumina se stinge încet, ca şi cum i-ar părea rău; şi omul, în acest rămas bun, simte în inimă o vagă îngrijorare, o imensă nevoie de speranţă. Primele raze ale dimineţii aduc cântecul pe buze, iar ultimele raze ale soarelui umplu ochii de lacrimi. Este oare gândul neîmplinirii, gândul la muncă ce trebuie reluată mereu, părăsită fără încetare, este apriga dorinţă de viaţă, amestecată cu spaima faţă de odihna veşnică? Este oare simţământul că toate lucrurile omeneşti se aseamănă cu această lentă agonie a luminii şi a zgomotului?

Sidoniu şi Mederic se aşezară pe dărâmăturile hambarului. În locul unde se contopea pământul cu cerul, strălucea o stea deasupra crengilor negre ale unui stejar. Şi amândoi priveau această licărire consolatoare, ce străpungea cu o rază de speranţă vălul întunecat al înserării.

O voce care suspina le readuse privirile pe potecă. Printre garduri, o văzură pe drăgălaşa Floare a Primăverii venind spre ei, ca o pată albă în întuneric. Înainta cu paşi mărunţi şi părul despletit.

Se aşează lângă Mederic. Apoi, rezemându-şi capul pe umărul lui, zise:

— O, prietenul meu, ce rele sunt animalele.

Şi plângea cu lacrimi mari, pe care le lăsa să-i alunece pe obraji, fără să le şteargă, stând cu mâinile încrucişate.

— Bietele de ele, reluă ea, le iubeam că pe nişte surori. Am crezut că prin mângâierile mele le-am făcut să-şi uite dinţii şi ghearele. E oare atât de greu să nu fi crud?

Mederic se feri să răspundă. Ştiinţa binelui şi a răului nu era făcută pentru această copilă.

— Spuneţi-mi, întrebă el, nu sunteţi dulcea Floare a Primăverii, regina Ţării celor Fericiţi?

— Da, răspunse ea, eu sunt Floarea Primăverii.

— Atunci, iubita mea, şterge-ţi lacrimile. Am venit să te iau de soţie.

Floarea Primăverii îşi şterse lacrimile. Şi, punându-şi mâinile în mâinile lui Mederic, îl privi drept în faţă.

— Sunt doar o neştiutoare, spuse ea încet. Iată nişte ochi pătrunzători, de care totuşi nu mi-e teamă. În ei există o bunătate amestecată cu un fel de batjocură amară. Ai nevoie de mângâierile mele, pentru a fi mai bun?

— Am nevoie, răspunse Mederic. Am cutreierat lumea şi mă simt obosit…

Toţi trei, Floarea Primăverii, Sidoniu şi Mederic, tăceau. În jurul lor se aşternu o linişte nesfârşită, umbre enorme, nedesluşite, preschimbau câmpia într-un loc tenebros, cu valuri grele şi nemişcate; deasupra capetelor lor, un cer fără lună, presărat cu stele – boltă neagră străpunsă de găuri aurite. Stând pe ruinele şcolii model, fiecare cufundat în gândurile sale, având lumea la picioare, cugetau în noapte. Floarea Primăverii, gingaşă şi zveltă, îşi trecuse braţele în jurul gâtului lui Mederic; se strângea la pieptul lui, cu ochii mari deschişi, privind în întuneric. Sidoniu, pe jumătate întins, ruşinat şi disperat, îşi ascundea pumnii şi se ^ gândea cu ciudă la el însuşi.

Deodată vorbi, iar vocea lui aspră avu un accent de nespusă, tristeţe.

— Vai, frate Mederic, ce gol îmi este capul, din ziua când tu mi l-ai umplut cu gânduri! Unde sunt lupii mei râioşi pe care-i ucideam din toată inima, frumoasele mele lanuri cu cartofi pe

care le însămânţau vecinii, prostia mea curajoasă, ce mă ferea de visuri urâte?

— Micuţul meu, îl întrebă încet Mederic, îţi pare rău de plim bările noastre şi ştiinţa pe care ai dobândit-o?

— Da, frate. Am văzut lumea, şi nu am înţeles-o. Tu ai căutat să-mi dai primele cunoştinţe, dar lecţiile tale au avut ceva amar ce m-a tulburat. Când am pornit la drum, aveam convingeri înnăscute, o încredere în poftele mele naturale; acum, la sosire, nu-mi mai văd clar viaţa, nu mai ştiu nici unde să mă duc, nici ce să fac.

— Îţi mărturisesc, micuţul meu, că te-am instruit oarecum la întâmplare. Dar spune-mi, din această mulţime de cunoştinţe vânturate atât de imprudent nu-ţi mai aminteşti unele adevăruri- adevărate şi practice?

— Ei! Fratele meu Mederic, tocmai aceste frumoase adevă-C’ ruri sunt cele ce mă necăjesc. Ştiu acum că pământul, fructele şi recoltele sale nu-mi aparţin numai mie.; merg până acolo încât să pun la îndoială dreptul meu de a mă distra strivind muştele de-a lungul zidului. N-ai putea să mă cruţi de cumplitul supliciu al gândirii? Lasă, te scutesc acum să-ţi ţii promisiunile.

— Ce-ţi făgăduisem, micuţul meu?

— Să-mi dai un tron, pentru a-l ocupa, şi oameni, pentru a-i ucide. Bieţii mei pumni, ce să fac cu ei acum? Sunt chiar aşa de inutili, atât de incomozi?! N-aş avea curajul să-i ridic nici măcar asupra unei musculiţe. Ne aflăm într-o ţară de înţelepţi, indiferenţi la grandorile şi mizeriile omeneşti; fără război, fără curte regală şi aproape fără rege. Vai de noi. Iată-ne acum ajunşi o biată umbră de monarh. În aceasta stă, fără îndoială, pedeapsa ambiţiei noastre ridicole. Te rog, fratele meu Mederic, liniştеşte-mi frământările minţii.

— Nu te îngrijora şi nu te nelinişti, micuţul meu, am ajuns la liman. Ne-a fost hărăzit să fim regi, dar acesta este un destin cu care ne vom consola. Călătoriile noastre au dus la minunatul rezultat de a ne schimba ideile iniţiale că rostul nostru este de a domina şi cuceri. În acest sens, domnia noastră la Albaştri a fost o ucenicie pe cât de aspră, pe atât de sănătoasă. Destinul îşi are logică sa. Trebuie să mulţumim sorţii, pentru că, dacă nu ne-a putut cruţa de regalitate, ne-a dat un regat frumos* mare şi cât. Se poate de roditor, în care vom putea trăi ca oameni cinstiţi. Ne vom câştiga cel puţin libertatea, în calitate de rege onorific,

fără să avem grijile funcţiei; vom îmbătrâni ca atare, bucurându-ne de coroana noastră ca nişte zgârciţi, vreau să spun fără a o arăta nimănui; astfel, viaţa noastră va avea un ţel nobil, acela de a ne lăsa supuşii în pace, iar răsplata noastră va fi tihna pe care ne-o vor da chiar ei. Lasă, micuţul meu, nu dispera. Ne vom relua viaţa fără griji, uitând toate întâmplările urâte, toate gându- rile rele ale lumii prin care am trecut; vom fi cu totul neştiutori şi nu ne va păsa decât de dragostea noastră. Pe domeniile noastre, iarna la soare, vără sub stejari, voi avea menirea să alint Pe drăgălaşa Floare a Primăverii, în timp ce dânsa îmi va da două mângâieri pentru una; în vremea asta, tu, ca să nu mori de plictiseală punându-ţi pumnii la odihnă, vei ara câmpul, îl vei semăna cu grăunţe şi vei secera grânele, vei culege viile; astfel vom mânca pâinea şi vom bea vinul ce ne aparţine. Nu vom mai ucide niciodată, nici măcar pentru a ne hrăni. Numai respectând aceste probleme consimt să fiu considerat savant. Ţi-am spus la plecare: „îţi voi croi o soartă atât de frumoasă, că şi peste o mie de ani lumea va mai vorbi de pumnii tăi “. Căci plugarii timpurilor viitoare se vor minuna, străbătând aceste ogoare; văzând rodnicia lor veşnică, îşi vor spune unii altora: „Aici a lucrat pe vremuri regele Sidoniu “. Ţi-am prezis, micuţul meu, pumnii tăi trebuiau să fie pumni de rege; numai că vor fi pumni de rege muncitor, cei mai frumoşi, cei mai rari ce pot exista.

La aceste cuvinte, Sidoniu nu-şi încăpu în piele de bucurie. Menirea să, în viaţa lor comună, i se păru cea mai plăcută, întrucât solicita cât mai multă forţă.

— Zău, frate, strigă el, a gândi este un lucru admirabil, când concluzia este înţeleaptă. Iată-mă pe deplin consolat. Sunt rege şi domnesc pe câmpul meu. Nu se putea găsi ceva mai bun. Ai să vezi legumele mele superbe, griul meu înalt ca stuful, recolta de struguri atât de bogată, încât să poată îndestula o provincie întreagă. M-am născut ca să mă lupt cu pământul. Începând de mâine, voi munci şi dormi la soare. Nu mă mai gândesc la altceva.

Terminând, Sidoniu îşi încrucişă braţele, lăsându-se furat de somn. Floarea Primăverii privea mereu în noapte, zâmbitoare, cu braţele în jurul gâtului lui Mederic, nemaiauzind decât bătăile inimii lui.

După un timp de tăcere, acesta spuse:

— Micuţul meu, nu-mi rămâne decât să mai ţin o cuvântare. Va fi ultima, ţi-o jur. Se spune că orice povestire trebuie să aibă şi o morală. Dacă vreodată un biet amărât, sătul de atâta tăcere, îşi pune în cap să povestească surprinzătoarea istorie a peripeţiilor noastre, va face cititorilor săi cea mai proastă impresie, în sensul că întâmplările li se vor părea absurde, dacă vor fi depănate întocmai. Mi-e teamă chiar să nu fie omorât cu pietre, pentru cuvintele prea sincere şi purtările eroilor săi. Cum acest amărât se va naşte fără îndoială într-un târziu, într-o societate perfectă din toate punctele de vedere, indiferenţa şi tăgada lui vor jigni, pe bună dreptate, legitima mândrie a concetăţenilor săi. Ar fi deci un act caritabil să căutăm, înainte de a părăsi scena, învăţămintele peripeţiilor noastre, pentru a ne scuti istoriograful de necazul de a fi luat drept mincinos. Totuşi, dacă va dă cât de cât dovadă de puţină onestitate, iată ce va scrie pe ultima foaie:

„... Oameni buni ce m-aţi citit, va scrie amărâtul, nu vă pot da în amănunt cele cincisprezece sau douăzeci de învăţăminte ale acestei povestiri. Sunt pentru toate vârstele, pentru toate clasele sociale. Ajunge doar să vă reculegeţi şi să daţi o justă interpretare cuvintelor mele. Dar adevărata morală, cea mai moralizatoare, cea pe care contez eu însumi să o utilizez pentru viitoarea mea povestire, este aceasta: când porneşti la drum spre Ţara celor Fericiţi, trebuie să cunoşti drumul, v-aţi lămurit? Cu asta mă simt liniştit”. Ei! Micuţul meu Sidoniu, nu aplauzi?

Sidoniu dormea. Pe cer, se înălţase luna; o lumină blândă timplea zările, albăstrind spaţiul, căzând în pânze argintii din înălţimi, pe câmpie. Întunericul se împrăştiase, liniştea domnea şi mai adâncă. Spaimei ceasului dinainte îi urmase o tristeţe senină. În prima rază argintie, Mederic şi Floarea Primăverii, îmbrăţişaţi şi nemişcaţi, au apărut în vârful dărâmăturilor, în timp ce la picioarele lor stătea tolănit Sidoniu, peste care tremurau pete mari de lumină.

El deschise un ochi şi, pe jumătate adormit, spuse:

— Ia spune, Fratele meu Mederic, unde este fericirea?

— Micuţul meu, răspunse Mederic, ia un hârleţ.

— ’ânţeleg, spuse Sidoniu, dar unde este fericirea?

Atunci Floarea Primăverii, îndoindu-şi braţul, se ridică încet, îşi ţuguie buzele şi-l sărută pe Mederic.

Sidoniu, mulţumit, adormi din nou, dând din cap, răsucindu-şi

degetele, mai năuc ca oricând.

SĂTUCUL

I

UNDE-I SĂTUCUL? În ce ungher de pământ îşi ascunde casele albe? Sunt strânse în jurul bisericii, în fundul unei văiugi, sau se înşiruie vesele una lângă alta de-a lungul drumului mare? Ori poate, aşezate în trepte, se caţără pe un deal, precum căpriţele zburdalnice, ascunzându-şi pe jumătate în verdeaţă acoperişurile roşii?

Sătucul are un nume ce sună bine la ureche? Este oare un nume drag, uşor de pronunţat de buzele unui francez, sau un nume nemţesc, aspru, plin de consoane, strident ca un croncănit de corb?

Şi se strânge recolta, se culeg strugurii, în cătun? Este ţinutul griului, sau al vinului?

În acest ceas, ce fac locuitorii pe ogoare, sub soarele puternic? Seara, la întoarcerea acasă, se opresc oare pe drum, pentru a îmbrăţişa cu privirea lanurile întinse, mulţumind cerului pentru anul îmbelşugat?

II

Mi-l închipui cu plăcere pe un deal. Se află acolo, ascuns atât de discret printre copaci, că din depărtare ar putea fi luat drept o îngrămădire de stânci prăbuşite, acoperite de iarbă şi muşchi. Dar printre ramuri iese fum; pe o potecă ce coboară în pantă, copiii împing o roabă. Din câmpie, îl priveşti cu o invidie plină de gelozie şi treci pe acolo, luând cu tine amintirea acestui cuib abia întrezărit.

Nu, îl văd mai degrabă într-o luncă, pe malul unui râu. Este atât de mic, încât o perdea de plopi îl ascunde de ochii oricui. Colibele sale, aidoma unor feţe neprihănite care se scaldă, dispar printre răchitele de pe mal. Un capăt de pajişte verde îi serveşte drept covor; un gard viu îl împrejmuieşte din toate părţile, ca pe o grădină mare. Poţi trece pe lângă el fără să-l vezi. Vocea spălătoreselor răsună precum cântul unor păsărele. Niciun fir de fum. Doarme în pace, în fundul alcovului său verde.

Niciunul dintre noi nu-l cunoaşte. Oraşul vecin, abia dacă ştie de existenţa lui şi este atât de mic încât niciun geograf nu s-a sinchisit de el. Nu înseamnă nimic. Rostirea numelui său nu trezeşte nicio amintire. În mulţimea oraşelor, cu nume răsunătoare, este un necunoscut, fără istorie, fără să se bucure

de glorie şi fără să aibă de ce să-i fie ruşine, trăieşte şters şi modest.

Şi de aceea, fără îndoială, sătucul surâde atât de blând. Ţăranii lui îşi duc viaţa departe de lume; puştii se tăvălesc pe taluz; femeile torc la umbra copacilor. El, fericit în singurătatea lui, se bucură de seninul cerului. Este atât de departe de noroiul şi gălăgia marilor oraşe! Raza lui de soare îi ajunge, bucuria îi e făcută din linişte, din modestie, din această perdea de plopi care îl ascunde de lumea întreagă.

III

Şi poate mâine, toată lumea va şti că sătucul există.

Ah, ce nenorocire! Râul va fi roşu, perdeaua de plopi va fi rasă de ghiulele. Căsuţele ruinate vor dezvălui disperarea mută a familiilor, cătunul va fi atunci celebru.

Nu se va mai auzi cântul spălătoreselor, puştii nu se vor mai tăvăli pe taluz, nu vor mai exista recolte, nu va mai fi nici linişte, nici fericirea oamenilor simpli. Un nume nou în istorie, dar de victorie sau înfrângere, o nouă pagină sângeroasă, încă un colţ al ţinutului îngrăşat cu sângele copiilor noştri.

Râde, doarme, este neştiutor că-şi va da numele unui măcel, iar mâine va plânge, va răsuna în Europa horcăitul său de agonie. Apoi, va rămâne pe pământ ca o pată de sânge. El, atât de vesel, atât de duios, se va înconjura cu un cerc de umbră sinistră, va vedea cum vizitatorii livizi de groază trec prin faţa ruinelor sale, aşa cum se trece prin faţa meselor de piatră de la morgă. Va fi blestemat.

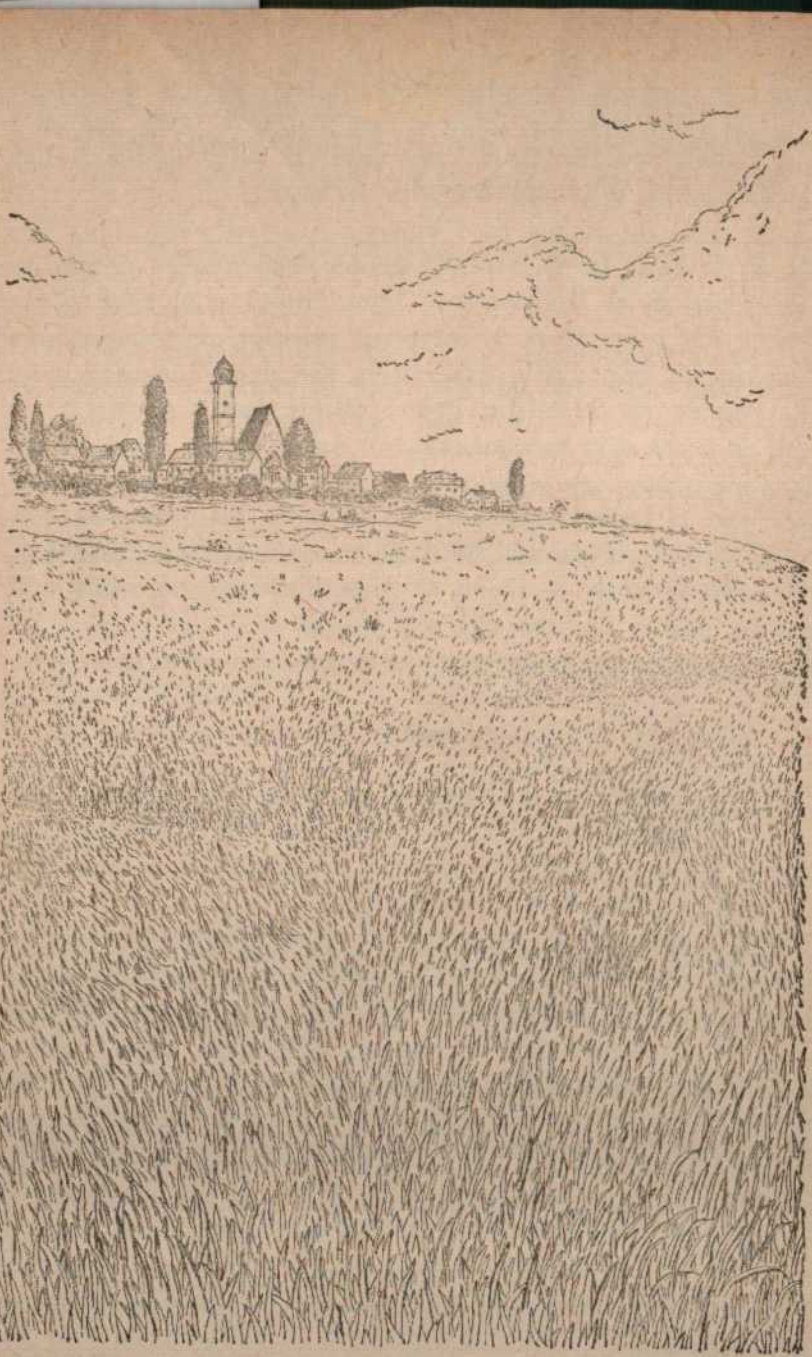

Noi, fie că va fi Austerlitz sau Magenta, îl vom auzi răsunând în inimile noastre ca o goarnă. Şi dacă va fi Waterloo, vă durui jalnic în memoriile noastre, ca bătăile unei tobe înfăşurată în pânză neagră, însoţind funeraliile naţiunii.

Cum îşi va mai regreta atunci malurile singuratece, ţăranii neştiutori, colţul său pierdut de lume, atât de departe de oameni, cunoscut doar de rândunelele ce se întorceau în fiecare primăvară! Degradat, plin de ruşine, cu cerul acoperit de zborul corbilor, iar pământurile mănoase duhnind a moarte, va. Trăi în veacuri, pentru totdeauna, ca un loc periculos, cu nume rău, unde două naţiuni s-au masacrat.

Cuibul iubirii, cuibul păcii, micul sat, nu va mai fi decât un cimitir, o groapă comună, unde mamele disperate nu vor putea să depună coroane.

IV

Franţa a presărat lumea cu aceste cimitire îndepărtate. În cele patru colţuri ale Europei, am putea să îngenunchem şi să ne rugăm. Locurile noastre de veşnică odihnă nu se numesc numai Pere-Lachaise, Montmartre, Montparnasse; ele poartă şi numele tuturor victoriilor şi tuturor înfrângerilor noastre. Sub cer, nu există un colţ de pământ unde să nu doarmă un francez ucis, din China până în Mexic, din zăpezile Rusiei până în nisipurile Egiptului.

Cimitire liniştite şi pustii ce dorm adânc în pacea imensă de la ţară. Majoritatea, aproape toate, se deschid la marginea unor cătune, ale căror ziduri ce se năruie sunt încă pline de groază: Waterloo nu era decât o fermă, Magenta dacă număra vreo cincizeci de case. Un vânt îngrozitor a bătut asupra acestor locuri neînsemnate, iar silabele numelor lor, în ajun necunoscut, au căpătat un miros atât de puternic de sânge şi de pulbere, încât omenirea se va cutremura întotdeauna când le va simţi pe buze.

Gânditor, priveam o hartă a teatrului de război. Urmăream malurile Rinului, întrebam plaiurile şi munţii. Oare sătucul era la dreapta, sau la stânga fluviului? Trebuia oare căutat în împrejurimile fortificaţiilor, sau mai departe, în vreun loc singuratec?

Atunci am încercat, închizând ochii, să-mi închipui acea pace, acea perdea de plopi trasă în faţa caselor albe, acel petec de

pajiste atins în treacăt de zborul rândunelelor, acele cântece ale spălătoreselor, acel pământ virgin pe care războiul îl va sfârteca şi căruia goarnele îi vor vesti brutal nimicirea în cele patru colţuri ale zării.

Unde este, oare, micul sat?[1]

AMINTIRI XI

MĂ DUCEAM LA VERSAILLES şi urcăm străbătând imensa curte a Mareşalilor – solitudine de piatră care îmi amintea adesea de întinderea pustie din Crau, cu marea ei de pietre ce se în-* verzeşte sub soarele puternic.

În iarna trecută, am văzut palatul în timp ce ningea, cu acoperişul său albăstriu, majestuos şi trist profilat pe cerul cenuşiu, ca şi cum ar fi fost palatul regal al frigului. Vara este şi mai trist, mai melancolic şi mai părăsit, în aerul molcom, în mijlocul frunzişului îmbelşugat al copacilor din parc. În fiecare anotimp cald, trunchiurile bătrâne îşi refac frunzişul tânăr. Palatul este în agonie; seva vieţii nu mai urcă în pietrele sale ce se fărâmiţează; se apropie năruirea neîndurătoare, măcinând colţurile, desprinzând dalele, desăvârşind ceas de ceas opera ei ucigaşă.

Locuinţele, cocioabe sau palate, au bolile lor care le fac să lân- cezească şi să moară. Sunt ca acele făpturi viguroase şi pline de viaţă, care au o copilărie şi o bătrâneţe. Unele zdravene până la moarte, altele ostenite şi clătinându-se înainte de vreme.

Îmi amintesc de case aflate la marginea drumului, pe care le-am zărit din uşa vreunui vagon de tren: clădiri noi, pavilioane discrete, castele pustii, donjoane năruite. Şi toate aceste fiinţe de piatră îmi vorbeau, îmi povesteau despre sănătatea lor sau despre boala de care se stingeau. Când omul închide uşile, ferestrele, şi pleacă, sângele casei se duce. Ea lâncezeşte cu anii la soare, cu faţa răvăşită ca a muribunzilor, apoi, într-o noapte de iarnă, vine o pală de vânt şi o doboară.

Palatul Versailles moare din cauză că este părăsit. A fost clădit mult prea vast pentru viaţa pe care omul o poate pune în el! Ar trebui un întreg popor de locuitori pentru a face să pulseze sângele în aceste coridoare fără sfârşit, în acest şir de încăperi imense. A fost marea greşeală a trufiei unui rege, care dorindu-l

---

1 **Sătucul era în Alsacia. Se numea Woerth (n.a.).**

’Uf mult prea mare îl sorti încă de la început ruinei. Gloria lui Ludovic al XIV-lea n-a mai umplut nici măcar încăperea în care a dormit, încăpere rece în care cenuşa sa regală nu adaugă astăzi decât încă puţin praf.

Urcam străbătând curtea Mareşalilor, şi în dreapta, într-un colţ pierdut, am văzut pe bătrâna, legendara Plivitoare, care de cincizeci de ani încoace smulge iarba dintre pietrele caldarâmului. De dimineaţă până seara se află acolo, în mijlocul câmpului de pietre, luptând împotriva invaziei, împotriva valului de micsandre sălbatece şi de maci. Merge, plecată, căutând în fiecare crăpătură, pândind firele de iarbă, buruienile. Îi trebuie o lună de zile pentru a merge dintr-un capăt al deşertului în celălalt. Iar în spatele ei, iarba creşte din nou, învingătoare, atât de deasă, atât de neîndurătoare, încât, atunci când îşi reia veşnica-i trudă, găseşte aceleaşi ierburi crescute din nou, aceleaşi colţuri de cimitir năpădite de flori bogate.

Plivitoarea cunoaşte flora acestor ruine. Ea ştie că macii preferă sudul, că păpădiile cresc în nord, că micsandrelor le plac crăpăturile piedestalelor. Muşchiul de iarbă este o lepră ce se întinde peste tot. Există plante tenace, cărora degeaba le smulgi rădăcina: cresc mereu; poate că acolo a căzut o picătură de sânge, un suflet rău trebuie să fi fost îngropat, aruncându-şi mereu deasupra pământului vârfurile roşiatece ale spinilor. În acest cimitir al regalităţii, morţii înfloresc în chip ciudat.

Dar trebuie să auzi Plivitoarea povestind istoria acestor ierburi. Ele nu au crescut în toate timpurile cu aceeaşi putere. Sub Caroi al X-lea erau încă timide: abia se întindeau ca un gazon subţire – covor moale de verdeaţă ce făcea plăcut pavajul sub picioarele doamnelor. Curtenii veneau încă la palat, tocurile lor băteau caldarâmul înfăptuind într-o singură dimineaţă treabă făcută de Plivitoare într-o lună de zile. Sub domnia lui Ludovic-Filip, ierburile s-au îndesit, iar palatul, bântuit de fantomele liniştite ale Muzeului istoric, începu să nu mai fie decât palatul umbrelor. Abia sub cel de-al doilea imperiu însă ierburile l-au năpădit. Au crescut fără ruşine, luându-şi în stăpânire prada, ameninţând la un moment dat să ajungă prin galerii, înverzind micile şi marile apartamente.

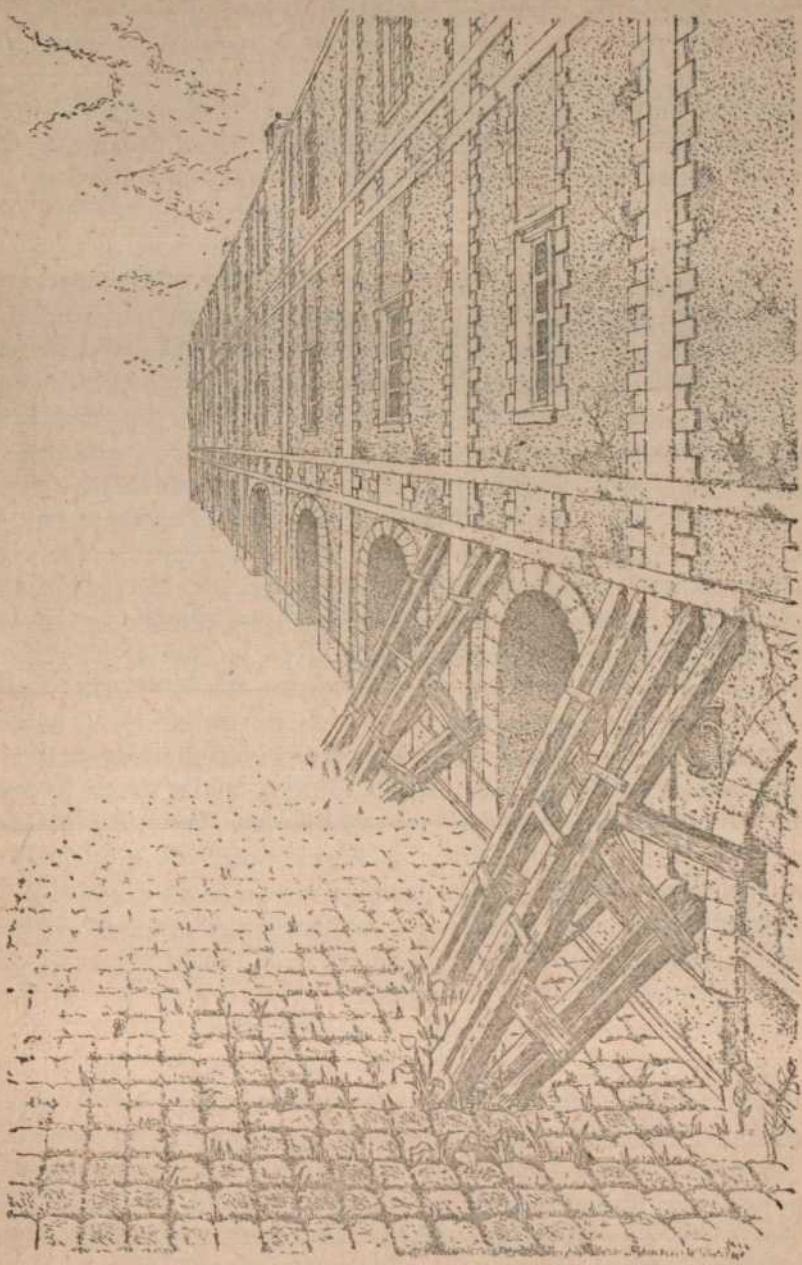

Văzând-o pe Plivitoare – cum se duce încet, cu şorţul plin de ierburi, cu fusta ei veche de pânză, cu spinarea încovoiată, am avut un vis. Se făcea că femeia era cea din urmă fiinţă, care din milostenie împiedica urzicile să se caţere şi să acopere mormântul monarhiei. Ca o cumătră vrednică se-ngrijea de această întindere de mucegăită piatră unde năvălea verdeaţa şanţurilor.

Mi-am închipuit că este umbra vreunei marchize, reîntoarsă din boschetele parcului, care avea în cultul ruinelor palatului o a doua raţiune de a trăi. Cu bietele ei degete înţepenite lupta fără încetare împotriva ierbii neiertătoare. Se încăpăţâna în munca ei zadarnică, ştiind bine că dacă s-ar opri într-o zi, valul de ierburi ar năpădi totul, înecând-o şi pe ea. Uneori, când îşi îndreaptă spinarea, îşi aruncă privirea pe câmpul de pietre şi supraveghează colţurile îndepărtate, unde vegetaţia este abundentă. Rămâne o clipă pe loc, cu faţa palidă, înţelegând poate zădărnicia muncii ei, fericită că are bucuria amară de a fi suprema consolare a acestor pavaje.

Dar va veni ziua când degetele Plivitoarei vor înţepeni şi mai mult. Atunci palatul se va nărui într-o ultimă răbufnire a vântului. Câmpul de pietre va rămâne după aceea în voia urzicilor, spinilor, a tuturor buruienilor. Va deveni un mărăciniş enorm, un crâng cu plante răsucite, înţepătoare. Iar Plivitoarea se va pierde în desiş, dând la o parte cu mâinile tulpinele mai înalte decât ea, croindu-şi drum în mijlocul firelor de pir, înalte ca mestecenii tineri, luptând mereu, până în ziua când aceste fire o vor înfăşura din toate părţile, îi vor prinde membrele, mijlocul, gâtul, pentru a o azvârli moartă în această mare ce o va rostogoli în valul tot mai înalt de verdeaţă.

SIMPLICIU

I

ERA PE VREMURI – fii atentă, Ninon, ştiu povestea aceasta de la un păstor bătrân – era pe vremuri, într-o insulă pe care marea a înghiţit-o de mult, un rege şi o regină care aveau un fiu. Regele era un rege mare: paharul lui era cel mai mare- din toată împărăţia; spada lui, cea mai grea; ucidea şi bea regeşte. Regina era o regină frumoasă: folosea atâtea sulimanuri, încât nu-i dădeai mai mult de patruzeci de ani. Fiul lor era însă un prostănac.

Dar un prostănac din cei mai de soi, spuneau oamenii cu duh

din regat. La şaisprezece ani, a fost dus de tatăl lui la război; trebuia exterminată o anume naţiune vecină care avea marea vină de a deţine şi ea un teritoriu. Simpliciu se purtă ca un prost: el salvă de la măcel vreo două duzini de femei şi trei duzini şi jumătate de copii; abia se ţinea să nu plângă la fiecare lovitură de spadă pe care o dădea; în sfârşit, văzând câmpul de luptă pătat de sânge şi plin de leşuri, îşi simţi inima atât de copleşită de milă, încât nu mai mâncă timp de trei zile. Era un mare- prostănac, Ninon, după cum vezi.

La vârsta de şaptesprezece ani, trebui să ia parte la un ospăţ dat de tatăl său în cinstea tuturor marilor mâncăi din regat. Şi acolo făcu boacăne după boacăne. Se mulţumi doar cu câteva îmbucături, vorbi puţin şi nu răcni nicio ocară. Paharul riscând să stea mereu plin în faţa lui, pentru a salva onoarea familiei regele se văzu nevoit să-l golească din când în când pe ascuns.

La vârsta de optsprezece ani, când îi dădură tuleiele, fu luat în seamă de o doamnă de onoare a reginei. Doamnele de onoare sunt grozave, Ninon. Aceasta nu vroia, nici mai mult nici mai puţin, decât să fie îmbrăţişată de tânărul prinţ. Bietului copil nici nu-i trecea prin minte aşa ceva; tremura tot când ea i se adresa, şi fugea (le îndată ce îi zărea poala fustei prin grădină. Tatăl lui,.

Care era un tată bun, vedea totul şi râdea în barbă. Iar cura doamna da buzna mai tare, dar de sărutat nici vorbă, regele roşi la gândul că are un astfel de fiu, şi acordă el însuşi sărutul aşteptat, tot pentru a salva onoarea familiei.

— Ah! Neghiobul ăsta mic! Spunea acest mare rege care era un om de duh.

II

Dar abia la douăzeci de ani Simpliciu se prosti de tot. Întâlni o pădure şi se îndrăgosti de ea.

În timpurile acelea vechi, crengile copacilor nu erau tăiate cu foarfecă, şi nici nu exista moda de a semăna gazonul şi a trasa aleile. Crengile creşteau în voie; doar natura se-ngrijea ca mărăcinii să nu se-nmulţească nemăsurat şi să fie cruţate potecile. Pădurea pe care a întâlnit-o Simpliciu era un cuib imens de verdeaţă, frunze şi iarăşi frunze, şiruri de carpeni de nepătruns ce mărgineau alei maiestuoase. Muşchiul verde, beat de rouă, creştea nestăvilit; trandafirii sălbatici, lungindu-şi braţele mlădioase, se căutau în luminişuri pentru a încinge dansuri nebuneşti în jurul marilor copaci; chiar şi aceştia din

urmă, deşi de felul lor tihniţi şi plini de seninătate, se răsuceau în umbră şi se înălţau năvalnic să îmbrăţişeze razele verii. Vegetaţia creştea la întâmplare, pe crengi ca şi pe pământ; frunza îmbrăţişa lemnul, în timp ce, dornici să se deschidă, năsturaşii şi florile de nu-mă-uita se înşelau uneori şi înfloreau pe trunchiurile bătrânilor copaci doborâţi. Şi toate aceste ramuri, toate aceste ierburi, toate aceste flori cân- tău; îşi amestecau glasurile şi se zoreau să pălăvrăgească în voie, pentru a-şi povesti în şoaptă iubirea tainică a corolelor. Suflui vieţii străbătea adâncul crângului întuneces, dând glas fiecărui fir de muşchi în gingaşele concerte ale zorilor sau ale amurgului. Aceasta era marea sărbătoare a frunzişului.

Vacile Domnului, gândacii, libelulele, fluturii, toţi frumoşii îndrăgostiţi ai mărăcinilor în floare îşi dădeau întâlnire în cele patru colţuri ale pădurii. Îşi stabiliseră mica lor republică; potecile erau potecile lor; pâraiele erau pâraiele lqr; pădurea, pădurea lor. Se aşezau tihnit la piciorul copacilor, pe crengile joase, pe frunzele uscate, trăiau acolo ca la ele acasă, liniştit şi cu dreptul cu— ceritorului. De altfel, fiind de treabă, abandonaseră crengile înalte, lăsându-le pitulicelor şi privighetorilor.

Pădurea, ce cânta până acum prin ramurile şi frunzişul său, prin florile ei, mai cânta şi prin insectele şi păsările ei.

III

Simpliciu ajunse în câteva zile un vechi prieten al pădurii. Trăncăniseră atât de nebuneşte împreună, încât îl făcu să-şi piardă puţina minte câtă o mai avea. Când o părăsea pentru a se închide între patru pereţi, pentru a şedea la masă, a se culca în pat, el cădea pe gânduri. În sfârşit, într-o bună zi îşi părăsi deodată apartamentele şi se duse să se instaleze sub frunzişul îndrăgit. Acolor îşi alese un palat imens. Salonul lui era un vast luminiş rotund, de vreo mie de stânjeni. Draperii lungi, verde închis, îl împodobeau de jur împrejur; cinci sute de mlădioase coloane prindeau sub tavan un văl de dantelă de culoarea smaraldului; tavanul care îşi schimba mereu culoarea era ca o clopotniţă imensă de satin albăstriu, presărat cu cuie de aur.

Drept dormitor, avea un budoar micuţ, plin de mister şi prospeţime. Atât podeaua cât şi pereţii erau acoperiţi de covoare moi, cu o lucrătură fără seamăn. Firidă, săpată în stâncă de vreun uriaş, avea pereţi de marmoră roz şi o

pardoseală din pulbere de rubin.

Nu-i lipsea nici camera de baie – un izvor de apă vie, o cadă de cristal pitită într-o tufă de flori. Nu-ţi mai vorbesc, Ninon, de miile de galerii ce se încrucişau în palat, nici de sălile de dans sau de spectacol, nici de grădini. Era una din acele locuinţe regeşti cum numai natura ştie să le clădească.

Prinţul putea de aci înainte să fie prostănac în toată tihnă. Tatăl lui crezuse că se preschimbase în lup, şi-şi căută un moştenitor mai demn de tron.

IV

Simpliciu fu foarte ocupat în zilele următoare, după ce se mută aici. Făcu cunoştinţă cu vecinii – gândacii din iarbă şi fluturii din aer. Toţi erau nişte fiinţe blânde, care aveau aproape tot atâta minte cât şi oamenii.

La început, întâmpină oarecare greutate să le înţeleagă graiul; dar observă curând că trebuia doar să-şi reamintească începuturile educaţiei lui. Se deprinse repede cu concizia graiului gâzelor. Până la urmă, un sunet îi era de ajuns, ca şi lor, pentru a desemna sute de obiecte diferite, după inflexiunea vocii şi durata notei.

Aşa începu să-şi piardă obişnuinţa de a mai vorbi limba oamenilor, atât de săracă în bogăţia ei.

Felul de a fi al noilor săi prieteni îl încântă. Se minună mai ales de modul cum ştiau să-i judece pe regi, adică de a se descotorosi de ei. În sfârşit, se simţi neştiutor pe lângă ei şi se hotărî să se ducă să înveţe la şcolile lor.

Se arătă mai discret în legăturile sale cu muşchiul de pădure şi cu măcieşul. Cum nu putea încă să înţeleagă vorbele firului de iarbă şi ale florii, această neputinţă aşternu multă răceală în relaţiile lor.

Oricum, pădurea nu-l privi cu ochi răi. Ea înţelese că este o fiinţă cu suflet nevinovat şi că va trăi în bună înţelegere cu animalele. Nimeni nu se mai ascundea de el. Adesea i se întâmpla să surprindă, în fundul unei alei, un fluture boţind guleraşul unei margarete.

Curând, învingându-şi timiditatea, gherghina ajunse să-i dea lecţii tânărului prinţ. Drăgăstoasă, îl învăţă limba miresmelor şi culorilor. De atunci, în fiece dimineaţă, corolele îmbujorate îl salutau pe Simpliciu la sculare; frunza verde îi povestea întâmplările din timpul nopţii, greierele îi destăinuia în şoaptă că era

îndrăgostit nebuneşte de violetă.

Simpliciu îşi alesese ca prietenă de inimă o libelulă aurie, ’ trasă prin inel şi cu aripi fremătânde. Iubita lui se arăta de o înnebunitoare cochetărie: se juca, părea să-l cheme, apoi se furişa uşor de sub mâna lui. Copacii mari, care vedeau acest joc, o dojeneau pe faţă, cu toată severitatea, şi între ei vorbeau că o să sfâr- şească prost.

V

Simpliciu se înnegură deodată.

Vaca Domnului, care observă prima întristarea prietenului lor, încercă să-l descoase. Dar el răspunse, plângând, că era vesel ca în primele zile.

Acum, se scula odată cu zorile pentru a cutreiera crângul până seara. Îndepărta uşor crengile, cercetând fiecare tufiş. Ridică frunza şi privea în umbra ei.

— Ce caută, oare. Elevul nostru? Întreba măceşul pe muşchiul de pădure.

Libelula, mirată că iubitul ei o părăsise, crezu că era nebun de dragoste. Veni să se zbenguie în jurul lui. Nici n-o privi măcar. Copacii bătrâni o judecaseră bine; dar ea se consolă repede cu primul fluture ieşit în cale.

Frunzişul era trist. Îl privea pe tinărul prinţ care cerceta fiecare tufă de iarbă, scrutând cu privirea lungile alei; îl auzeau plângându-se de adâncimea mărăcinişului şi spuneau:

— Simpliciu a văzut Floarea-apelor, ştima izvorului.

VI

Floarea-apelor era fiica unui mănunchi de raze şi a unei picături de rouă. Avea o frumuseţe de cleştar, aşa de gingaşă. Încât sărutul unui iubit o putea ucide; răspândea o mireasmă atât de dulce, încât sărutul buzelor ei putea omorî un iubit.

Pădurea ştia, şi, geloasă, pădurea îşi ascundea copila adorată. Îi dăduse drept sălaş o fântână umbrită de crengile sale cele mai stufoase. Acolo, în linişte şi în întuneric, Floarea-apelor strălucea în mijlocul surorilor ei. Leneşă, se lăsa dusă de curent, cu picioruşele pe jumătate acoperite de vălul valurilor, cu capul bălai încununat cu perle cristaline. Zâmbetul ei era bucuria nuferilor şi gladiolelor. Ea era sufletul pădurii.

Trăia fără griji, necunoscând pe pământ decât pe mama ei, rouă. Iar în cer, doar pe tatăl ei, mănunchiul de raze. Se simţea iubită de valul ce o legăna, de ramura ce-i dăruia umbră. Avea o

mie de îndrăgostiţi şi niciun iubit.

Floarea-apelor nu se îndoia că va muri din dragoste; îi plăcea acest gând şi trăia în speranţa morţii. Surâzătoare, îşi aştepta iubitul.

Într-o noapte, la lumina stelelor, Simpliciu o zărise la cotitură unei poteci. O căută o lună întreagă, gândind că o va întâlni după fiecare trunchi de copac Tot credea că o vede, strecurându-se prin

 tufăriş; dar nu găsea, când alergă spre ea, decât umbrele mari ale plopilor răscoliţi de vânt.

VII

Pădurea tăcea acum; îl înfrunta pe Simpliciu. Îşi îndesea frunzişul, îşi azvârlea tot întunericul în faţa paşilor tânărului prinţ. Primejdia ce o ameninţa pe Floarea-apelor, o întrista; nu mai avea mângâieri, nici cuvinte de dragoste.

Ştima se-ntoarse prin poieni, şi Simpliciu o văzu din nou. Nebun de dor, se repezi în urmărirea ei. Copilă, urcată pe o rază de lună. Nu-i mai auzi zgomotul paşilor. Zbura, uşoară că fulgul dus de vânt.

Simpliciu alerga, alerga în urma ei fără s-o poată ajunge. Lacrimi curgeau din ochii lui, disperarea îi cuprinsese sufletul.

Alerga, şi pădurea urmărea îngrijorată această goană nebună. Arbuştii îi tăiau calea. Oprindu-l brusc în drum, mărăcinii îl împrejmuiau cu braţele lor spinoase. Întreaga pădure îşi apăra copila.

Fugea şi simţea cum muşchiul aluneca sub paşii lui. Crengile crângului se înlănţuiau mai strâns, îi apăreau în faţă drepte, ca nişte tulpini metalice, neîndurătoare. Frunzele uscate se adunau în văi. Trunchiurile copacilor prăbuşiţi se puneau de-a curmezişul drumului; stâncile se rostogoleau de la sine în faţa prinţului. Insecta îl înţepa în talpă; fluturele îl orbea, bătându-i din aripioare în dreptul pleoapelor.

Floarea-apelor, fără să-l vadă, fără să-l audă, fugea mereu pe raza lunii. Simpliciu simţea cu groază venind clipa când ea va dispare.

Şi, disperat, gâfâind, alerga, alerga.

VIII

Auzi stejarii bătrâni strigându-i furioşi:

— De ce nu ne-ai spus că eşti un om? Ne-am fi ferit de tine, nu te-am fi învăţat atâtea, ca ochiul tău de umbră să o poată

vedea pe Floarea-apelor, ştima izvorului. Ni te-ai înfăţişat nevinovat, că vietăţile codrului, şi iată că acum gândeşti ca oamenii. Pri- veste, striveşti insecte, ne calci crengile. Te mină vântul egoismului, şi vrei să ne furi sufletul.

Şi măceşul adăugă:

— Simpliciu, opreşte-te, fie-ţi milă! Numai copilul răsfăţat, care vrea să respire parfumul buchetelor mele înstelate, nu le lasă să înflorească libere pe ramură! Le culege şi nu se bucură de ele decât o oră.

Iar muşchiul spuse la rândul său:

— Opreşte-te, Simpliciu, vino să visezi pe catifeaua covorului meu răcoros. Departe, între copaci, ai s-o vezi pe Floarea-apelor jucându-se. Ai s-o zăreşti scăldându-se la izvor, aruncându-şi în jurul gâtului şiraguri de mărgele umede. Îţi vom dărui bucuria privirii ei; ca şi nouă, îţi va fi îngăduit să trăieşti ca s-o vezi.

Şi toată pădurea spuse din nou:

— Opreşte-te, Simpliciu, un sărut o va ucide, nu-i da acest sărut. Nu ştii? Zefirul serii, vestitorul nostru, nu ţi-a spus-o? Floarea-apelor este floarea cerului, a cărei mireasmă ucide. Of! Sărăcuţa, soarta ei este ciudată. Fie-ţi milă de ea, Simpliciu, nu-i sorbi sufletul de pe buze.

IX

Floarea-apelor întoarse capul şi-l zări pe Simpliciu. Surâse, îi făcu semn să se apropie şi spuse pădurii:

— Iată, mi-a venit iubitul.

Se-mplineau trei zile, trei ceasuri, trei clipe, de când prinţul o urmărea pe Floarea-apelor. Cuvintele stejarilor îl mai dojeneau încă în urmă; se simţea ispitit să fugă.

Floarea-apelor îi strângea mâinile. Se înălţa pe picioruşele ei mici, întipărindu-şi adânc surâsul în ochii tânărului.

— Ai întârziat mult, îi spuse ea. Inima mea te ştia în pădure. M-am urcat pe o rază de lună şi te-am căutat trei zile, trei ceasuri şi trei clipe.

Simpliciu tăcea, ţinându-şi răsuflarea. Ea îi făcu semn să se aşeze pe marginea fântânii; îl mângâia cu privirile, iar el o privea îndelung.

— Nu mă recunoşti? Începu ea din nou. Te-am văzut adesea în vis. Veneam spre tine, îmi luai mâna, apoi mergeam împreună, muţi şi fremătători. Nu m-ai văzut? Nu-ţi mai aminteşti visele tale?

Şi cum el, în sfârşit, deschise gura să vorbească, urmă:

— Nu spune nimic. Sunt Floarea-apelor, tu eşti iubitul meu. Vom muri amândoi.

X

Copacii falnici se plecau să vadă mai bine tânăra pereche. Tresăreau de durere, şi purtau vestea din crâng în crâng că sufletul lor urma să-şi ia zborul.

Toate vocile tăcură. Firul ierbii şi stejarul erau cuprinşi de o nesfârşită milă. Nu mai străbătea din frunziş niciun strigăt de furie. Simpliciu, iubitul Florii-de-apă, era fiul bătrânei păduri.

Ea îşi rezemase capul pe umărul lui. Aplecându-se deasupra râului, îşi zâmbeau amândoi. Uneori, ridicând fruntea, urmăreau cu privirea colbul de aur ce tremura în lumina ultimelor raze ale soarelui. Din ce în ce mai strâns înlănţuiţi, aşteptau prima stea, pentru a se contopi şi pieri pentru totdeauna.

Nicio vorbă nu le mai tulbura extazul. Cu sufletul pe buze, îşi simţeau unul altuia răsuflarea.

Ziua pălea. Buzele celor doi se apropiau tot mai mult. O groază cumplită ţintuia pădurea mută. Stâncile mari, de unde ţâşnea izvorul. Azvârleau umbre largi asupra perechii care strălucea de fericire în noaptea ce începuse să cadă.

Şi steaua apăru, şi buzele se uniră în supremul sărut, iar stejarii suspinară prelung. Buzele s-au unit, şi sufletele şi-au luat zborul.

XI

Un bărbaonteligent se rătăci în pădure. Îl însoţea un savant. Omul inteligent făcea remarci profunde despre umiditatea vătămătoare a pădurilor şi vorbea despre frumoasele câmpuri de lucernă ce s-ar putea obţine după tăierea tuturor acestor copaci urâţi.

Savantul dorea să-şi facă un nume în ştiinţă, descoperind vreo plantă încă necunoscută. Scotocea prin toate colţurile şi descoperea urzici şi pir gros.

Ajunşi la marginea izvorului, găsiră trupul neînsufleţit al lui Simpliciu. Prinţul surâdea în somnul morţii. Picioarele sale se lăsau în voia valurilor, iar capul i se odihnea pe iarba de pe mal. Strângea între buzele închise pentru totdeauna o mică floare albă şi roz, de o încântătoare delicateţe şi cu un parfum pătrunzător.

— Bietul nebun! Spuse omul inteligent. Probabil că a vrut să

culeagă un buchet, şi s-a înecat.

Savantul se sinchisea prea puţin de mort. Luase floarea şi, pre- textând că o studiază, îi rupea corolă.

— Ce descoperire preţioasă! Strigă el. Vreau ca în amintirea acestui prostănac să numesc floarea *Anthapheleia limnaia.*

Ah 1 Ninette, Ninette, pe ideala mea Floare-a-apelor, barbarul o numea *Anthapheleia limnaia!*

PARADISUL PISICILOR

O MĂTUŞA mi-a lăsat moştenire o pisică de Angora care se vede de departe a fi cel mai prost animal pe care l-am cunoscut vreodată. Iată ce mi-a povestit într-o seară de iarnă, stând în fata tăciunilor aprinşi.

I

Aveam pe atunci doi ani, şi eram într-adevăr pisoiul cel mai gras şi cel mai prost din câţi se puteau vedea. La această vârstă fragedă, îmi arătam toată îngâmfarea unui animal ce dispreţuieşte fericirea căminului. Şi totuşi, câtă recunoştinţă datoram soartei pentru faptul că fusesem plasat la mătuşa ta! Acea femeie cumsecade mă adoră. În fundul unui dulap, aveam un adevărat dormitor, o perină de puf şi trei cuverturi. Mâncarea preţuia cât culcuşul; niciodată pâine, nici supă, doar carne, carne bună, crudă.

Ei bine! Şi cu tot acest răsfăţ, nu aveam decât o dorinţă, un vis, să mă strecor prin fereastra întredeschisă şi să o şterg pe acoperiş. Mângâierile mi se păreau fără farmec, moliciunea patului meu îmi dădea ameţeli, eram gras şi-mi era scârbă de mine însumi. Şi mă plictiseam de atâta fericire toată ziua.

Trebuie să spun că, întinzându-mi gâtul, am văzut pe fereastră acoperişul din faţă. Patru pisoi cu părul zbârlit, cu coada ridicată, se băteau ziua-n amiaza mare, rostogolindu-se pe ţiglele albastre, miorlăind de bucurie. Niciodată nu văzusem un asemenea spectacol extraordinar. Din acel moment mi s-a întărit credinţa că adevărata fericire era pe acoperiş, dincolo de această fereastră închisă cu atâta grijă. Îmi dădeam seama că este aşa, pentru că la fel erau închise uşile dulapurilor, înăuntrul cărora era ascunsă carnea.

Am hotărât să fug. În viaţă trebuie să mai existe şi altceva decât carnea crudă. În asta consta necunoscutul, idealul. Într-o zi, au uitat să închidă fereastra de la bucătărie. Am sărit pe un mic acoperiş ce se afla sub ea.?,

H

Ce frumoase erau acoperişurile! Împrejmuite cu jgheaburi mari, răspândind mirosuri îmbietoare. Am mers cu voluptate de-a lungul acestor jgheaburi, în care labele mele se înfundau într-un noroi subţire, nespus de plăcut şi mătăsos. Mi se părea că merg pe catifea. Şi la soare era bine, cald, o căldură ce-mi topea grăsimea.

Nu vă pot ascunde că tremuram tot. Bucuria mea era amestecată cu un fel de spaimă. Îmi aduc aminte mai ales de o cumplită emoţie, ce era gata să mă facă să mă rostogolesc până pe caldarâm. Trei pisoi ce se dădeau de-a dura de pe coama unei case au plonjat lângă mine, mieunând îngrozitor. Şi cum era gata să leşin, m-au făcut de prost, spunându-mi că au miorlăit ca să se amuze. Am înccput şi eu să miaun împreună cu ei. Era minunat. Semenii nu erau aşa de graşi ca mine. Râdeau când alunecam ca un ghem pe plăcile de zinc, încins de soarele puternic. Un motan bătrân din bandă îmi acordă prietenia. Se oferi să-mi facă educaţia, lucru pe care l-am acceptat cu recunoştinţă.

Ah! Ce departe era traiul blând, oferit de mătuşa ta! Am băut din jgheaburi, şi nici laptele îndulcit nu mi s-a părut atât de bun. Totul mi se arăta frumos şi plăcut. Trecu o pisică, o pisică splendidă, a cărei vedere m-a umplut de o emoţie necunoscută. Doar în visele mele mai văzusem până atunci asemenea fiinţe superbe, ale căror spinări aveau mlădieri încântătoare. Ne-am repezit în întâm- pinarea noii venite, cei trei amici ai mei şi cu mine. Am ajuns înaintea celorlalţi şi eram gata să-i prezint complimentele mele încântătoarei pisici, când unul din prietenii mei m-a muşcat cu sălbăticie de gât. Am scos un ţipăt de durere.

III

După un ceas de plimbare mi s-a făcut o foame îngrozitoare.

— Ce se mănâncă pe acoperiş? Întrebai pe prietenul meu, motanul.

— Ce se găseşte, îmi răspunse el înţelept.

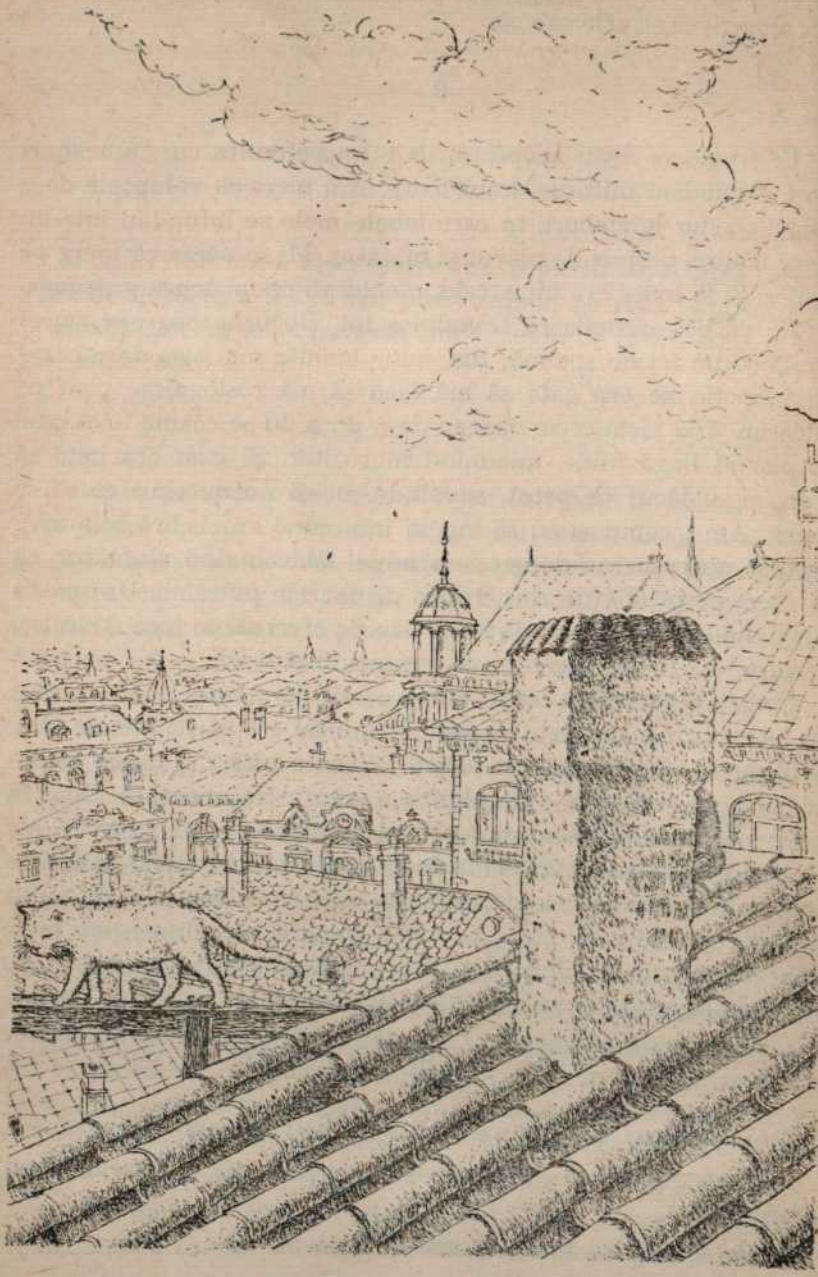

Acest răspuns mă puse în încurcătură, căci căutam cu înfrigurare şi nu găseam nimic.

Am zărit, în sfârşit, într-o mansardă, o muncitoare tânără care-şi pregătea de mâncare. Pe masă, sub fereastră, era un cotlet frumos, de un roşu îmbietor.

„Iată ce căutam! “gândii eu cu naivitate.

Şi sar pe masă, de unde iau cotletul. Dar, zărindu-mă, muncitoarea îmi arse pe spinare o lovitură zdravănă cu coada măturii. Scap carnea şi fug, trăgând o înjurătură cumplită.

— De unde vii, de la ţară? Mă întrebă motanul. De carnea aflată pe mese nu te poţi apropia. Trebuie să cauţi în. Jgheaburi.

Nu am putut înţelege niciodată de ce carnea din bucătărie nu poate aparţine pisicilor. Burta mea începea să se supere rău. Motanul sfârşi prin a mă aduce la disperare, spunându-mi că trebuie să aşteptăm noaptea. Atunci vom coborî în stradă şi vom cotrobăi prin gunoaie.

Să aştept noaptea! Spunea asta liniştit, ca un filosof care trecuse prin multe. Eu simţeam că leşin, doar când mă eândeam la acest post prelungit.

IV

Noaptea veni încet, o noapte cu ceaţă care mă îngheţă. Ploaia cădea repede, subţire, pătrunzătoai’e, biciuită de pale bruşte de vânt. Am coborât prin casa scării închisă cu geamuri. Ce urâtă mi se păru strada! Nu mai avea acea căldură minunată, acel soare puternic, acele acoperişuri albe de lumină unde te puteai lăfăi atu de plăcut. Labele mele alunecau pe caldarâmul noroios. Îmi amintii cu tristeţe de cele trei cuverturi şi de pernă mea de puf.

Abia ajunserăm în stradă, că prietenul meu motanul începu să tremure. Se făcu mic, mic de tot şi se furişă cu şiretenie de-a lungul caselor, spunându-mi să-l urmez cât mai repede. Îndată ce dădu de o poartă mare, se refugie în grabă, lăsând să-i scape un sunet ca acela când torci de mulţumire.

Când l-am întrebat de ce atâta goană, mi-a răspuns:

— Ai văzut pe omul acela cu coşul prins de spate cu baiere şi un cârlig?

— Da.

— Ei bine! Dacă ne-ar li zărit, ne-ar fi omorât şi ne-ar fi mâncat fripţi.

— Mâncat fript! Strigai eu. Dar stradă nu este a noastră? Nici nu mănânci, şi eşti mâncat!

V

Între timp, gunoaiele fuseseră golite în faţa porţilor. Cotrobăiam cu disperare prin grămezi. Găseam doar două sau trei oase slabe, amestecate cu cenuşă. Atunci abia am înţeles cât este de gustos bojocul proaspăt. Prietenul meu, motanul, cotrobăia prin gunoaie ca un artist. Mă făcu să alerg până dimineaţa, bătând toate drumurile, fără să se grăbească. Timp de aproape zece ore am umblat prin ploaie; dârdâiam din toate mădularele. Blestemată stradă, blestemată libertate, şi cât de mult îmi regretam închisoarea.

În zori, motanul, văzând că mă clătinam, mă întrebă cu un aer ciudat:

— Te-ai săturat?

— Oh! Da, am răspuns.

— Vrei să te întorci acasă?

— Desigur, dar cum să găsesc casa?

— Vino. Azi-dimineaţă, când te-am văzut ieşind, mi-am dat seama că un pisoi gras ca tine nu este făcut pentru bucuriile aspre ale libertăţii. Îţi cunosc casa, te conduc până la uşă.

O spunea atât de simplu acest motan demn! Când am ajuns, rosti fără să arate nici cea mai mică emoţie:

— Adio.

— Nu, strigai eu, nu o să ne despărţim aşa. Vino cu mine. Vom împărţi acelaşi pat şi aceeaşi carne. Stăpâna mea este o femeie bună…

Dar nu mă lăsă să termin.

— Taci din gură, spuse el deodată, eşti un prost. Aş muri în culcuşul vostru cald şi moale. Viaţa voastră îmbelşugată este bună pentru pisicile corcite. Pisicile libere n-ar cumpăra niciodată, cu preţul unei închisori, bojocul şi perna ta de puf… Rămâi cu bine.

Şi urcă din nou pe acoperiş. I-am văzut silueta mare şi slabă fremătând de bucurie la mângâierea răsăritului de soare.

Când m-am întors acasă, mătuşa luă biciul şi-mi trase o bătaia pe care am primit-o cu o bucurie profundă. Gustam din plin voluptatea de a fi bătut. În timp ce mă bătea, mă gândeam cu plăcere la carnea pe care urma să mi-o dea.

VI

Vedeţi – încheie pisoiul meu, întinzându-se în faţa focului – adevărata fericire, paradisul, dragul meu stăpân, este de a fi închis şi bătut într-o cameră unde există carne.

Vorbesc pentru pisici.

ŞOMAJUL

I

DIMINEAŢA, când lucrătorii vin la atelier, îl găsesc rece şi întunecat precum tristeţea unei ruini. În fundul marei săli, maşina stă mută, cu braţele slabe şi roţile nemişcate. Şi ea adaugă o melancolie în plus, ea, al cărei suflu şi mers animă de obicei toată clădirea, ca bătăile unei inimi de uriaş neobosit, pus îa treabă.

Patronul coboară din micul său birou. Spune cu un aer trist lucrătorilor:

— Copiii mei, nu avem astăzi de lucru... Nu mai primim comenzi, din toate părţile vin contramandări, am să rămân cu marfa în spinare. În acest decembrie, pe care mă bizuiam, în această lună în care, în alţi ani, se lucra aşa de mult, acum sunt ameninţate cu ruina firmele cele mai puternice... Trebuie să întrerupem totul.

Şi văzând lucrătorii cum se priveau între ei de teama întoarcerii acasă, cuprinşi de frica foamei de a doua zi, adăugă cu un glas mai scăzut:

— Nu sunt egoist, nu, v-o jur... Situaţia mea este tot atât de cumplită, poate mai cumplită decât a voastră. În opt zile am pierdut cincizeci de mii de franci. Astăzi opresc lucrul, pentru a nu adânci şi mai mult prăpastia, şi n-am mai încasat niciun ban de la scadenţele din 15... Vedeţi, vă vorbesc ca un prieten, nu vă ascund nimic. Mâine, poate, ne vom trezi cu portăreii la uşă. Nu-i din vina noastră, nu-i aşa? Am luptat până la capăt. Aş fi vrut să vă ajut să treceţi peste acest moment greu; dar s-a terminat, sunt la pământ, nu mai am pâine de împărţit.

Le întinse mâna. Lucrătorii i-o strânseră în tăcere. Şi, timp de câteva minute, rămân acolo, privind cu pumnii încleştaţi uneltele lor inutile. În celelalte dimineţi, încă din zorii zilei, raşpelele cântau,. Ciocanele marcau ritmul; şi toate acestea par că au şi căzut în adormire, în praful falimentului. Sunt douăzeci, sunt treizeci de familii care nu vor avea ce mânca săptămâna viitoare. Câtorva femei, lucrătoare în fabrică, li se umplu ochii

de lacrimi. Bărbaţii vor să se arate mai tari. Fac pe vitejii, spun că nu se moare de foame la Pariş.

Apoi, când patronul îi părăseşte şi-l văd cum pleacă, gârbovit în opt zile, strivit poate de un dezastru mai mare decât vrea să-l mărturisească, se retrag unul câte unul, nemaiputând să respire în sală, cu un nod în gât şi frigul în inimă, ca şi cum ar fi ieşit din camera unui mort. Mortul este tocmai lucrul, este marea maşină mută, al cărei schelet pare sinistru în întuneric.

Li

Muncitorul stă afară, în stradă, pe caldarâm. A bătut trotuarele timp de opt zile, fără să poată găsi de lucru. S-a dus din uşă în uşă, oferindu-şi braţele, oferindu-şi mâinile. Oferindu-se cu totul pentru orice, fel de muncă, pentru cea mai obositoare, cea mai grea, cea mai ucigătoare. Toate uşile i-au fost închise.

Atunci, muncitorul s-a oferit să lucreze la jumătate de preţ. Uşile nu i s-au redeschis. Chiar dacă ar munci pe gratis, n-ar putea fi ţinut. Acesta este şomajul, cumplitul şomaj ce trage mansardelor clopotul. Panica a oprit mersul tuturor atelierelor, iar banul, banul laş, trădător, s-a ascuns.

După opt zile, totul s-a terminat. Muncitorul a făcut o ultimă încercare şi se întoarce încet, cu mâinile goale, sleit de mizerie.

Plouă în această seară. Parisul este funebru, acoperit de noroi. El umblă sub aversă, fără să o simtă, neauzindu-şi decât foamea în pântece, oprindu-se pentru a ajunge mai târziu. S-a aplecat peste un parapet al Senei; apele învolburate curg cu un vuiet prelung, ţâşniri de spumă albă se sparg de pilonul podului. El se apleacă şi mai mult, privind torentul ce trece sub el şi care îl cheamă cu furie. Dar îşi spune, într-un târziu, că ar fi un gest laş, şi pleacă mai departe.

Ploaia s-a oprit. Lumina felinarelor cu gaz se reflectă în vitrinele bijutierilor. Dacă ar sparge un geam, cu un pumn de giuva- ieruri ar avea pâinea asigurată ani de zile. Bucătăriile restaurantelor îşi aprind luminile şi, în spatele perdelelor de muselină albă, zăreşte oameni care mănâncă. Grăbeşte pasul, urcă spre periferie,

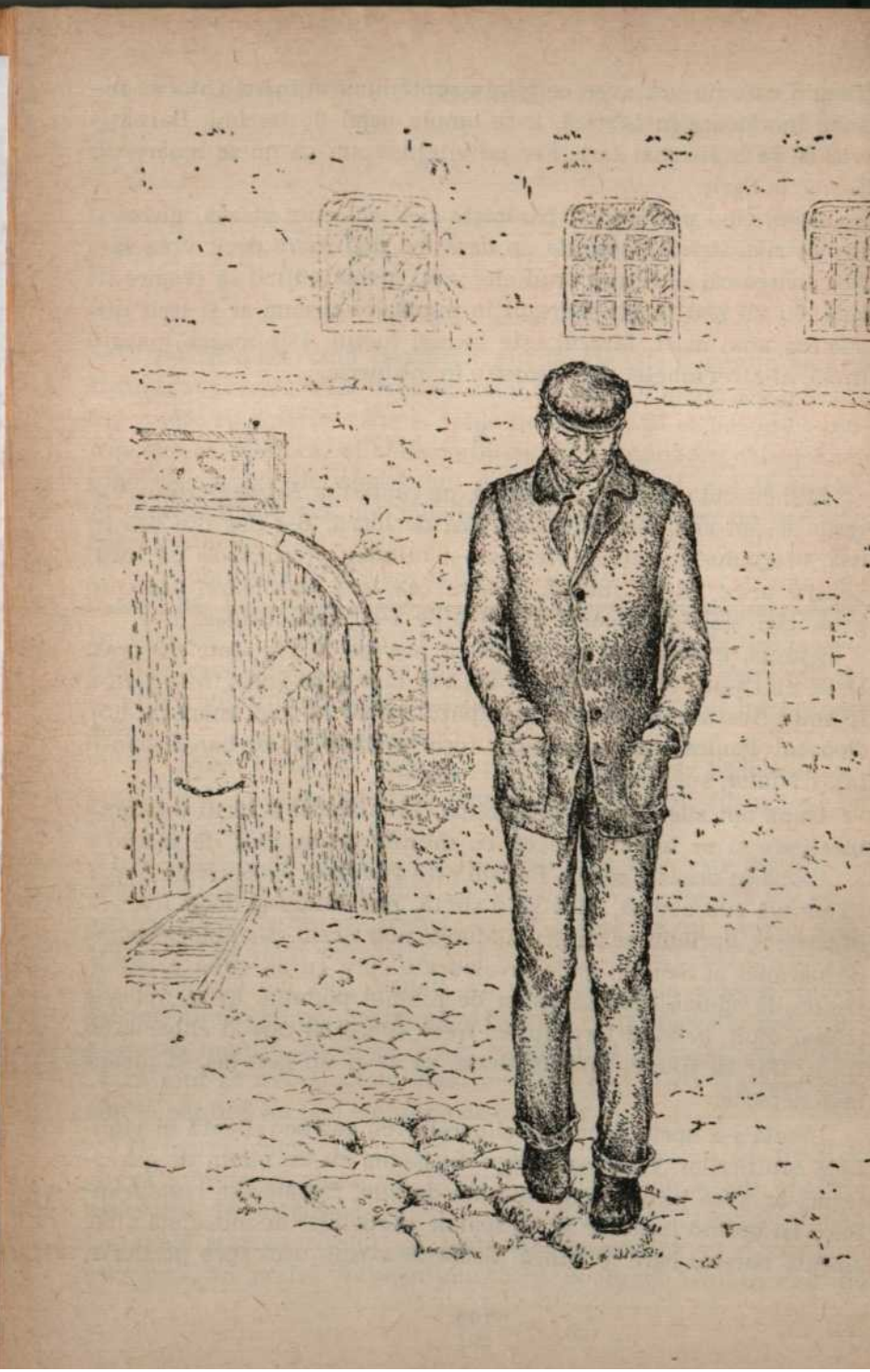

Pe lângă rotiserii, mezelării, plăcintării, pe lângă întreg acest Pariş lacom, care iese la vedere în ceasurile de foame.

Cum soţia şi fetiţa plângeau, dimineaţa, el le-a promis că le aduce pâine seara. N-a îndrăznit să vină să le spună, înainte de căderea nopţii, că le-a minţit. Tot mergând, se întreabă cum va intra, ce le va spune, pentru a le face să mai aibă răbdare. Totuşi, nu mai pot sta multă vreme fără să mănânce. El ar încerca, desigur, dar soţia şi fetiţa sunt prea firave.

Timp de o clipă, îi trece prin minte să cerşească. Dar când o doamnă sau un domn trec pe lângă el, şi se gândeşte să întindă mâna, braţul îi înţepeneşte, simte cum i se pune un nod în gât. Rămâne ţintuit pe trotuar, în timp ce oamenii cumsecade întorc capul, crezându-l beat, văzându-i chipul straniu de om flămând..

III

Soţia muncitorului a coborât în pragul porţii, lăsând-o sus pe fetiţa adormită. Femeia este slabă de tot, într-o rochie de stambă. Tremură în vântul îngheţat al străzii. Nu mai are nimic în casă; a dus totul la amanetat. Opt zile fără lucru sunt de ajuns pentru a goli casa. În ajun, a vândut unei telal ultimul pumn de lână din plapuma ei; s-a dus şi plapuma; acum n-a mai rămas decât pânza. A agăţat-o în faţa ferestrei pentru a împiedica frigul să intre, căci micuţa tuşeşte mult.

Fără să-i spună soţului, şi ea a căutat de lucru. Dar şomajul a izbit mai crunt femeile decât bărbaţii. Pe palierul ei, sunt destule nenorocite pe care le aude plângând noaptea. A întâlnit-o pe una din ele stând în picioare la colţul unui trotuar; alta a murit; şi alta a dispărut.

Din fericire, ea are un bărbat bun, un soţ care nu bea. Ar fi fost mulţumiţi, dacă vremurile grele nu i-ar fi despuiat de toate. Nimeni nu-i mai dă pe credit: are datorii la brutar, la băcan, la vânzătoarea de fructe, şi nici nu îndrăzneşte să mai treacă prin faţa prăvăliilor. În după-masa aceea, s-a dus la sora ei să se împrumute cu douăzeci de bani; dar şi acolo a găsit atâta sărăcie, încât a început să lăcrămeze fără să mai spună nimic, şi amândouă, sora ei şi dânsa, au plâns multă vreme împreună. Apoi, plecând, a promis să le dea o bucată de pâine, dacă soţul ei îi va aduce ceva.

Dar soţul nu vine. Ploaia cade, şi femeia se refugiază sub poartă; stropi mari clipocesc la picioarele ei şi picături pătrund?

Prin rochia subţire. Din când în când, o cuprinde nerăbdarea şi, în ciuda ploii torenţiale, se duce până la capătul străzii, să vadă dacă nu-l zăreşte în depărtare, pe şosea, pe cel pe care-l aşteaptă. Când se întoarce, e udă până la piele; îşi şterge părul cu mâinile şi rabdă în continuare, scuturată de scurte frisoane de febră. În acest mers de colo-colo, trecătorii o îmbrâncesc. Se face mică, pentru a nu supăra pe nimeni. Bărbaţii o privesc în faţă; simte, uneori, o respiraţie caldă ce-i atinge gâtul. Tot Parisul suspect, strada cu noroiul ei, luminile orbitoare, mersul automobilelor par că vor să o ia şi s-o azvârle pierzaniei. Îi este foame, este la discreţia tuturor. Vede în faţă un brutar, şi se gândeşte la fetiţa care doarme sus.

Apoi, când, în sfârşit, apare soţul, strecurându-se ca un nenorocit de-a lungul caselor, se repede, îl priveşte îngrijorată.

— Ei bine! Bâiguie ea.

El nu răspunde, lasă capul în pământ. Atunci femeia urcă prima, galbenă la faţă ca o moartă.

IV

Sus, fetiţa nu doarme. S-a trezit şi se gândeşte, în faţa unui capăt de luminare ce pâlpâie pe un colţ de masă. Şi nu ştiu ce umbră monstruoasă şi sfâşietoare trece pe chipul acestei fetiţe de şapte ani, cu trăsături ofilite şi severe ca ale unei femei mature.

Şade pe marginea unui cufăr ce-i serveşte drept culcuş. Picioarele ei goale atârnă tremurând, iar mânuţele de păpuşă bolnăvicioasă strâng la piept cârpele ce o acoperă. Simte acolo o arsură, un foc pe care ar dori să-l stingă. Se gândeşte.

Nu a avut niciodată jucării. Nu se poate duce la şcoală, pentru că nu are pantofi. Îşi aminteşte că atunci când era mai mică, mama ei o ducea la soare. Dar asta se petrecea demult. Au trebuit să se mute, şi de atunci i se pare că un frig năpraznic a pătruns în casă. De atunci n-a mai fost mulţumită niciodată; îi este mereu foame.

Este un hău adânc în care coboară fără să înţeleagă. Tuturor, deci, le este foame? Totuşi, a încercat să se obişnuiască cu asta, ciar nu a putut. Se gândeşte că este prea mică, că trebuie să fie l mare ca să ştie. Desigur, mama ştie acest lucru ce se ascunde l copiilor. Dacă ar îndrăzni, ar întreba-o cine-ţi dă viaţă, ca să te l facă să flămânzeşti.

Apoi este atât de urât la ei în casă! Priveşte fereastra, unde /

bate, în suflarea vântului, faţa de plapumă, pereţii goi, mobila ■ şchioapă, toată această ruşine din pod, pe care şomajul o sporeşte I cu disperarea lui. În ignoranţa ei, îşi închipuie că a visat încăperi I călduţe cu lucruri frumoase, strălucitoare; închide ochii ca să le | mai vadă o dată; şi prin pleoapele ei subţiate, licărirea luminării E apare ca o poartă strălucitoare de aur prin care ar vrea să pă- r şească. Dar vântul bate, prin fereastră pătrunde un curent de aer | rece. Atât de puternic, încât o apucă un acces de tuse. I se umplu I ochii de lacrimi.

Altădată, când rămânea singură, îi era frică; acum, nu mai I ştie. Îi este indiferent. Cum nu mai mâncaseră încă din ajun, îşi I închipuie că mama ei a coborât să caute pâine. Această idee o I înveseleşte. Îşi va tăia pâinea în bucăţele mici, şi le va înghiţi f încet, una câte una. O să se joace cu pâinea.

Mama a intrat în casă, tata a închis uşa. Micuţa priveşte mirată I mâinile amândurora şi, cum nimenea nu scoate niciun cuvânt,

I îngâna repetat:

— Mi-e foame, mi-e foame.

Aşezat într-un colţ, în întuneric, tatăl şi-a luat capul în mââni;

I stă acolo, zdrobit, cu umerii scuturaţi de hohote tari, înăbuşite.

I Mama, înghiţindu-şi lacrimile, vine să o culce din nou pe fetiţă.

I O acoperă cu toate zdrenţele din casă şi îi spune să fie cuminte şi [să doarmă. Dar copilul, căruia de frig îi clănţănesc dinţii, şi care | simte cum o mistuie şi mai tare focul din piept, devine deodată [foarte îndrăzneaţă. Se agaţă de gâtul mamei ei şi o întreabă încetişor:

— Spune, mămico, de ce ne este foame?

FIERARUL

FIERARUL era un om voinic, cel mai înalt din ţinut, cu umerii noduroşi, cu faţa şi braţele negre de flăcările forjei şi de praful răspândit de fierul bătut de ciocane. Avea capul colţuros şi sub chica deasă, ochi mari, albaştri, de copil, luminoşi ca oţelul. Fălcile sale mari se mişcau când râdea, când răsufla puternic, cu un sforăit săltăreţ, aidoma respiraţiei uriaşelor foaie; iar când ridică braţele, cu un gest de mare mulţumire – gest a cărui obişnuinţă i-o dăduse munca la nicovală – părea să poarte cu cinste cei cincizeci de ani ai săi, mai ales atunci când o ridică pe

„Domni- şoara “– un baros ce cântărea douăzeci şi cinci de kile – o „fetiţă “nemaipomenită, pe care putea doar el s-o pună să danseze, de la Vernon la Rouen.

Am locuit un an la fierar acasă, un an întreg de convalescenţă, îmi simţisem inima, mintea rătăcite; plecasem, mergând unde vedeam cu ochii, pentru a mă reface, pentru a descoperi un colţişor liniştit, să pot lucra şi să mă regăsesc pe mine însumi. Aşa, într-o seară, rătăcind pe drum. După ce trecusem de sat, am zărit fierăria izolată, seânteind toată că o flacără aşezată la încrucişarea celor Patru-Drumuri. Lumina era aşa de puternică, încât poarta pentru căruţe, larg deschisă, incendia răscrucea de drumuri, iar plopii, plantaţi în faţă, de-a lungul râului, fumegau ca nişte torţe. Departe, în mijlocul liniştei amurgului, cadenţa ciocanelor răsuna la distanţă de jumătate de leghe, ca şi cum ar fi galopat câteva regimente, care se apropiau din ce în ce mai mult. Apoi acolo, în pragul porţii larg deschise, în lumină, în vacarm, în bubuitul ca de tunet, m-am oprit fericit, consolat la vederea muncii, privinu aceste mâini de om cum răsuceau şi turteau barele înroşite.

În acea seară de toamnă, l-am văzut pentru prima oară pe Fierar. Făcea brăzdarul unui plug. Cu cămaşa desfăcută, care îi dezvelea pieptul puternic şi coastele, ce la fiecare respiraţie îşi reiieâau tormeie, acest om se iasă uşor pe spate, îşi lua avânt şi izbea cu putere barosul. Şi aceasta, fără oprire, cu o legănare suplă şi continuă a corpului, cu o întindere perfectă a muşchilor. Barosul se învârtea într-un cerc regulat. Împroşcând scântei, lăsând în urma lui un fulger. Fierarul o îmboldea astfel pe „domnişoara “, cu amândouă mâinile, în timp ce fiul său, un flăcău de douăzeci de ani, ţinea fierul înroşit în vârful cleştelui şi izbea, la rândul lui, cu ciocanul, cu lovituri surde, învăluite de dansul sclipitor al nemaipomenitei,. Fetiţe “a bătrânului. Toc, toc. – Toc, toc, ai fi zis că era vocea gravă a unei mame încurajând primele gângureli ale pruncului. „Domnişoara” valsa întruna, scuturându-şi paietele rochiei, lăsându-şi urma călcâielor pe brăzdarul de plug pe care-l modela de fiecare dată, când sălta pe nicovală. O flacără sângerie se prelingea până la pământ, luminând coastele ieşite în afară ale celor doi muncitori, în timp ce umbrele lor mari se alungeau în colţurile întunecoase şi nedesluşite ale fierăriei. Încet, încet, focul se stinse. Fierarul se opri. Rămase în picioare, negru, rezemat de

coada barosului, cu fruntea brobonită de năduşeala pe care nu se sinchisea s-o şteargă. Un timp am mai auzit răsuflax'ea de sub coastele sale încă zbuciumate, în vuietul foalelor de care fiul său trăgea încet.

Seara, am dormit la Fierar acasă, şi nu am mai plecat de acolo. Avea o cameră liberă sus, deasupra fierăriei, pe care el mi-a ofe- rit-o, iar eu am acceptat-o. Încă de la orele cinci, înainte de răsăritul soarelui, luam parte la viaţa gazdei mele. Mă trezeam în râsetele întregii case, pe care o însufleţea până noaptea cu imen- să-i veselie. Sub încăperea unde locuiam dansau ciocanele. Mi se părea că „Domnişoara" mă îndemna să mă dau jos din pat, izbind în tavan, făcându-mă trântor. Toată biata mea cameră, cu dulapul ei, cu masa de lemn alb, cu cele două scaune, trosnea şi-mi striga să mă grăbesc. Şi trebuia să cobor. Jos, găseam forja deja aprinsă. Foalele torceau, iar din cărbuni urca o flacără albastră, trandafirie, acolo unde părea să strălucească rotunjimea unui astru, sub curentul de aer ce răscolea jăratecul. Între timp, Fierarul pregătea lucrul din acea zi. Mişca fiarele din colţ, întorcea plugurile, controla roţile. Când mă zărea, vrednicul om îşi punea pumnii-n şold şi râdea cu gura până la urechi. Îl bucura faptul că reuşise să mă scoată din pat la cinci dimineaţa. Cred că în zori lovea anume să sune deşteptarea cu bătaia puternică a ciocanelor sale. Îşi punea mâinile mari pe umerii mei, se aplecă, ca şi cum i-ar fi vorbit unui copil, zicându-mi că arăt mai bine de când trăiesc în mijlocul fierăriei sale. Şi în fiecare zi, aşezaţi pe fundul unei vechi trăsuri răsturnate, beam împreună câte o cană de vin alb.

Apoi, adesea, îmi petreceam ziua la forjă. Mai ales iarna, când ploua, stăteam acolo tot timpul. Mă interesa lucrul. Această luptă neîncetată a Fierarului împotriva fierului brut, pe care îl plămădea cum vroia, mă pasiona ca o dramă puternică. Urmăream, metalul scos din cuptor şi aşezat pe nicovală, mirându-mă mereu de felul cum se încovoia, se întindea, se răsucea, ca o ceară moale, sub mâna învingătoare a muncitorului. Când plugul era terminat, îngenuneheam în faţa lui. Nu mai recunoşteam alcătuirea fără formă din ajun şi examinam piesele, visând că degetele cu forţa lor atotstăpânitoare le apucaseră şi le modelaseră fără ajutorul focului. Uneori surâdeam, gândindu-mă la o fată tânără pe care o zărisem altădată, zile întregi, în faţa ferestrei mele, răsucind

cu mâinile ei delicate tije de alamă, pe care prindea, cu ajutorul unui fir de mătase, violete artificiale.

Fierarul nu se plângea niciodată. L-am văzut, după ce bătuse fierul zile întregi timp de paisprezece ore în şir, hohotind seara cu râsul său sănătos şi frecându-şi braţele cu un aer mulţumit Niciodată nu era trist, niciodată obosit. Ar fi sprijinit casa pe umerii săi, dacă s-ar fi năruit. Iarna, spunea că în fierăria lui e cald şi bine. Vara, deschidea larg uşa şi lăsa să intre mirosul de fân. În timpul verii, la asfinţit, mă duceam şi mă aşezam lângă el, în faţa uşii. Ne aflam la jumătatea dealului, de unde se vedea întreaga vale. Era fericit în faţa acestui covor imens de ogoare arate ce se întindea până-n zare. În albastrul luminos al amurgului.

Adesea, Fierarul glumea. Spunea că toate aceste pământuri îi aparţineau, că de mai bine de două sute de ani lucra şi furniza pluguri pentru toată regiunea. Aceasta era mândria lui. Nicio recoltă nu creştea fără el. Şi câmpia. Dacă era verde în mai şi galbenă în iulie, îi datora lui această culoare de mătase cu reflexe schimbătoare. Iubea recoltele ca pe fiicele lui, fermecat de soarele puternic, şi îşi ridica pumnii împotriva norilor cu grindină pustiitoare. Adesea, îmi arăta în depărtare petice de pământ ce păreau mai mici decât spatele vestei lui şi-mi povestea în ce an

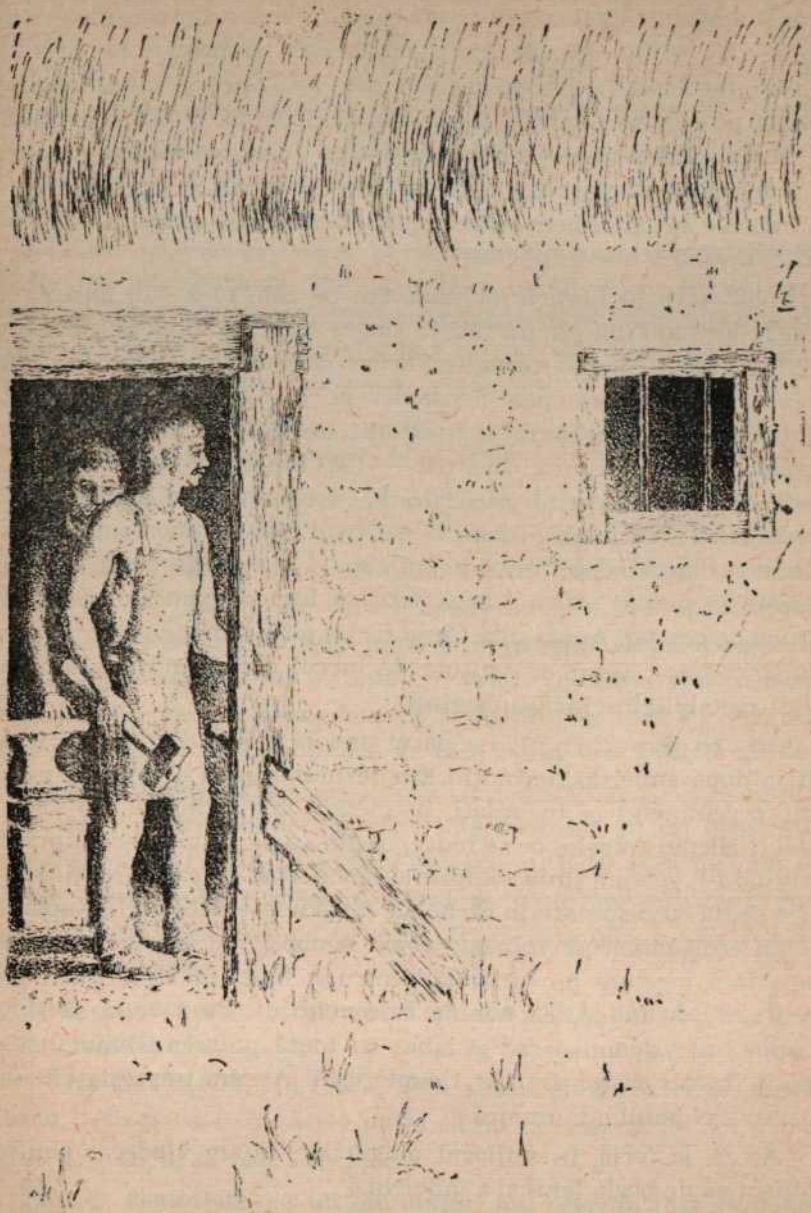

Făurise un plug pentru acest pătrat de ovăz sau de secară. În timpul aratului, îşi lăsa uneori ciocanele; venea la marginea drumului; îşi punea mâinile streaşină la ochi şi privea. Se uita la familia numeroasă a plugurilor sale care muşcau pământul, trăgând brazde pe ogoare, înainte, Îs: stingă, la dreapta. Valea era plină. Ai fi zis, când vedeai atelajele înaintând încet, că sunt regimente în marş. Brăzdarele plugurilor străluceau în soare, cu sclipiri de argint. Iar el îşi ridică braţele, mă chema, mă striga să vin, să văd ce treabă straşnică făceau.

Toată această fierărie răsunătoare ce zăngănea sub încăperea în care locuiam îmi picura fier în sânge. Asta mă vindeca mai bine decât leacurile de la farmacie. Eram obişnuit cu acest vacarm, aveam nevoie de muzica ciocanelor pe nicovală, pentru a simţi că trăiesc. În camera mea, însufleţit de vuietul foalelor, m-am regăsit pe mine însumi. Toc, toc – toc, toc, parcă era un pendul vesel ce-mi reglementa ceasurile de lucru. În focul muncii, când Fierarul se înfuria şi auzeam fierul roşu cum trosnea sub izbiturile ciocanelor îndrăcite, simţeam cum o putere de uriaş îmi năvăleşte în pumni. Atunci aş fi vrut să turtesc pământul cu o lovitură de condei. Apoi, când tăcea forjă, mi se liniştea şi mie mintea; coborâm, şi-mi era ruşine de lucrul meu, când vedeam tot acest metal învins, încă fumegând.

Ah! Cât de superb mi s-a părut uneori Fierarul când l-am privit în după-amiezile fierbinţi! Era dezbrăcat până la brâu. Cu muşchii proeminenţi şi încordaţi, asemenea uneia din marile statui ale lui Michel Angelo, ce se îndrepta din spete cu un efort suprem. Privindu-l, găseam linia sculpturală modernă, pe care artiştii noştri o caută cu disperare în cărnurile moarte ale Greciei. Îmi apărea ca un erou măreţ al muncii, copil neobosit al acestui secol, ce bate fără încetare pe nicovală pentru a făuri în foc şi prin foc societatea de mâine. El mânuia ciocanele lui. Când vroia să râdă, o apuca pe „domnişoara” şi izbea cu toată puterea. Bubuiau tunetele, în răsuflarea de foc a cuptorului. Aveam impresia că aud suspinul poporului la muncă.

Acolo, la forjă, în mijlocul plugurilor, m-am vindecat pentru totdeauna de boala lenii şi a îndoielii.

MARELE MICHU

I

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ, în recreaţia de la ora patru, marele

Michu mă luă deoparte, într-un colţ al curţii. Avea o înfăţişare gravă, care mă izbi, şi mă cuprinse o oarecare teamă; căci marele Michu era un voinic cu pumni uriaşi, pe care pentru nimic în lume n-aş fi vrut să-l am drept duşman.

— Ascultă, îmi spuse el cu vocea-i groasă de ţăran încă needucat, ascultă, vrei să iei parte la ceva?

Am răspuns fără înconjur „Da măgulit să iau parte la ceva împreună cu marele Michu. Mi-a explicat că era vorba despre o revoltă. Destăinuirile pe care mi le-a făcut îmi dădură o senzaţie extrem de plăcută, pe care poate n-am mai avut-o niciodată de-atunci încoace. În sfârşit, intram în vârtejul vieţii, aveam de păstrat un secret, de dus o luptă. Şi, fireşte, groaza nemărturisită pe care o simţeam la ideea de a mă primejdui în acest fel, preţuia jumătate din bucuria lăuntrică de care eram însufleţit la gândui noului meu rol de părtaş.

Stăm în admiraţie ascultându-l. Mă dăscălea cu un glas cam aspru, ca pe un recrut în a cărui energie nu prea avea încredere. Totuşi, freamătul de bucurie, aerul de încântare entuziastă pe care îl aveam, ascultându-l, reuşiră să-l facă să aibă o părere mai bună despre mine.

Cum clopotul suna a doua oară. Ne-am aşezat amândoi în rând, ca să intrăm în clasă.

— Ne-am’ânţeles, nu-i aşa? Îmi spuse el încet. Eşti de-al nostru… Nu-ţi va fi frică cel puţin să nu ne trădezi?

— Oh, nu, ai să vezi… ţi-o jur.

Plin de demnitate, ca un om matur, mă privi în faţă cu ochii săi cenuşii şi adăugă:

— Dacă nu te ţii de cuvânt, să ştii că n-am să te bat, dar voi spune peste tot că eşti un trădător, şi nimeni nu va mai vorbi cu tine.

Îmi mai amintesc de efectul ciudat pe care-l avu asupra mea această ameninţare. Îmi dădu un curaj nemaipomenit. „Gata! Îmi spusei, pot să-mi dea de copiat şi două mii de versuri; să mă ia naiba dacă îl trădez pe Michu! “Am aşteptat cu o nerăbdare febrilă ora cinci. Revolta urma să izbucnească în sala de mese.

II

Marele Michu era din ţinutul Var. Tatăl său, un ţăran care avea câteva petece de pământ, fusese grav rănit în 1851, în timpul insurecţiei provocate de lovitura de Stat. Luat drept mort, a foft părăsit pe câmpul de la Uchâne şi a reuşit să se ascundă.

Când a reapărut, nu s-au legat de el. Doar că autorităţile ţinutului, notabilităţile, rentierii mari şi mici nu l-au mai numit decât tâlha- rul de Michu.

Acest tâlhar, acest om vrednic, fără carte, şi-a trimis fiul la colegiul din A... Cu siguranţă că-l vroia instruit pentru triumful cauzei pe care nu o putuse apăra decât cu arma în mână. La colegiu, cunoşteam vag povestea, ceea ce ne făcea să-l privim pe colegul nostru ca pe un personaj de temut.

De altfel, marele Michu era mult mai în vârstă decât noi. Avea aproape optsprezece ani, deşi nu era decât într-a patra. Dar nimeni nu îndrăznea să glumească pe socoteala lui. Făcea parte din acele firi drepte, ce învaţă greu şi nu prind nimic după ureche, dar când ştia ceva, ştia temeinic şi pentru totdeauna. Puternic, parcă cioplit în stâncă, domnea ca un stăpân în timpul recreaţiilor. Altfel, era de o blândeţe deosebită. Nu l-am văzut decât o singură dată furios; vroia să strângă de gât un pedagog care ne învăţa că toţi republicanii erau hoţi şi asasini. Era cât pe ce să-l dea afară pe marele Michu.

Doar mai târziu, când mi-am revăzut colegul în lumina amintirilor, i-am înţeles atitudinea blândă şi mândră totodată. Încă de pe vremea când era copil, tatăl lui făcuse din el un om adevărat.

Marelui Michu îi plăcea la şcoală, ceea ce ne miră cât se poate de mult.

Un singur chin nu putea îndura, un chin despre care nu îndrăznea să vorbească: foamea. Marelui Michu îi era mereu foame.

Nu-mi amintesc să fi văzut vreodată la cineva atâta poftă de mâncare. El, care era aşa de mândru, ajungea uneori să joace tot felul de comedii umilitoare, ca să ne poată şterpeli o bucată de pâine, gustarea sau prânzul. Crescut în aer liber, la poalele munţilor Maures, suferea şi mai mult decât noi din pricina mâncării slabe de la şcoală.

Acesta era unul din marile noastre subiecte de conversaţie, în curte, când mergeam de-a lungul zidului ce ne adăpostea cu firul lui de umbră. Noi ceilalţi eram nişte fiinţe năzuroase. Îmi mai amintesc şi acum de codul cu sos roşcat şi o mâncare de fasole cu sos alb, care deveniseră obiectul unui blestem general. În zilele când apăreau aceste feluri de mâncare, nu mai încetam. Marele Michu, din solidaritate, ţipa împreună cu noi,

deşi ar fi înghiţit cu plăcere cele şase porţii de pe masă.

Marele Michu nu se plângea decât de cantitatea redusă a mâncării. Întâmplarea, ca să-l exaspereze parcă, îl aşezase la capătul mesii, lângă pedagog, un tânăr sfrijit, care ne lăsa să fumăm în timpul plimbării. Regulamentul prevedea că profesorii au dreptul la două porţii. Când se serveau cârnaţi, merita să-l vezi pe marele Michu cum se uita cu coada ochiului la cei doi cârnaţi aşezaţi unul lângă altul în farfuria pedagogului.

— Sunt de două ori mai mare ca el, îmi spuse într-o zi, şi totuşi el primeşte de două ori mai multă mâncare decât mine. Nu lasă nimic, desigur nici nu are prea mult.

IV

Ori, aceia dintre noi pe care-i consideram şefi hotărâseră că, în sfârşit, trebuia să ne revoltăm împotriva codului cu sos roşcat şi a fasolei cu sos alb.

Fireşte, conspiratorii aleseră pe Michu ca să le fie căpetenie. Planul lor era de o simplitate eroică: ei se gândeau că era de ajuns să-şi pună pofta de mâncare în stare de grevă, refuzând orice fel de hrană, până ce directorul va declara solemn că mân* carea obişnuită va fi îmbunătăţită. Aprobarea pe care marele Michu o dădu acestui plan este una din cele mai frumoase trăsături de abnegaţie şi de curaj pe care le cunosc. Acceptă să fia şeful mişcării, cu liniştea eroică a românilor din antichitate, care se sacrificau pentru cauza obştească.

Gândiţi-vă numai! El să urmărească dispariţia peştelui şi a fasolii; tocmai, el care nu dorea decât un lucru, să mănânce mai mult, să mănânce cât poftea! Şi, culmea, i se cerea să postească! Mi-a mărturisit după aceea că niciodată aceste virtuţi republicane, pe care le învăţase de la tatăl său – solidaritatea, devotamentul individului faţă de interesele comunităţii – nu-l puseseră la o încercare mai mare.

Seara, la masă – şi era ziua de peşte cu sos roşcat – greva începu cu o scenă de ansamblu, într-adevăr frumoasă. Doar pâinea era permisă. Când a sosit mâncarea, nimeni nu s-a atins de ea, mâncând pâine goală. Şi aceasta cu un aer grav, fără să vorbim între noi pe şoptite, aşa cum făceam de obicei. Nu râdeau decât cei mici.

Marele Michu a fost minunat. În acea seară, a mers până acolo încât nu a mâncat nici măcar pâinea. Îşi pusese coatele pe masă, privind cu dispreţ la pricăjitul pedagog care înghiţea cu

lăcomie.

Între timp, pedagogul trimise după director, care intră în sala de mese ca o furtună. Se răsti la noi, întrebându-ne ce cusur găsim acestei mâncări, pe care o gustă şi o declară delicioasă.

Atunci marele Michu se sculă în picioare:

— Domnule, spuse el, peştele este stricat, nu-l putem mistui.

— Ah, nu mai spune, strigă sfrijitul de pedagog, fără să-i mai lase directorului timpul să răspundă. În celelalte seri ai înfulecat aproape toată mâncarea de unul singur.

Marele Michu se făcu roşu ca focul. În seara aceea, ne-au trimis doar la culcare, spunându-ne că a doua zi ne vom gândi mai bine.

V

A doua şi a treia zi, marele Michu a fost nemaipomenit. Cuvintele pedagogului îl izbiseră drept în inimă. Ne susţinu, ne spuse că am fi laşi dacă am ceda. Acum, îşi punea la bătaie toată mândria, pentru a dovedi că atunci când nu vroia; nu mânca.

A fost un adevărat martir. Noi ceilalţi ascundeam cu toţii în pupitre ciocolată, borcane cu dulceaţă, până şi mezeluri, ceea ce ne-a ajutat să nu mâncăm goală pâinea cu care ne umpleam buzunarele. El, care nu avea nicio rudă în oraş, şi care de altfel nu primea să se înfrupte din asemena bunătăţi, se mărgini doar la cele câteva coji de pâine pe care putu să le găsească.

A treia zi, când directorul declară că, întrucât elevii se încăpăţânau să nu se atingă de mâncare, va înceta de a mai da pâine la masă, revolta izbucni la prânz. Era ziua cu fasole cu sos alb.

Marele Michu, căruia o foame cumplită probabil că-i tulburase minţile, se ridică brusc. Luă farfuria pedagogului, care mânca plescăind cu plăcere, pentru a ne sfida şi a ne face poftă, şi o azvârli în mijlocul sălii. Apoi, cu o voce puternică, intonă *Marseieza.* A fost ca un val ce ne ridică pe toţi. Farfuriile, paharele, sticlele au prins să joace tontoroiul. Iar pedagogii, sărind peste cioburi, se grăbiră, să părăsească sala de mese. Sfrijitul, în fugă lui, se pomeni pe umeri cu o farfurie plină de fasole, al cărei sos îl împodobi cu un mare guler alb.

Totuşi, poziţia trebuia întărită. Marele Michu fu numit general. Puse să fie duse şi îngrămădite mesele în faţa uşilor... *Marseieza* răsuna înainte. Revolta se transforma în revoluţie. Din

fericire, ne-au lăsat în voia noastră timp de trei ore bune. Se pare că s-au dus să caute gardianul. Aceste trei ceasuri de gălăgie au fost de ajuns ca să ne potolească.

În fundul sălii de mese erau două ferestre mari care dădeau spre curte. Cei mai timizi, îngroziţi că eram lăsaţi aşa, nepedepsiţi, neştiind ce se va întâmpla au deschis uşor una din ferestre şi au dispărut. Încet, încet au fost urmaţi de alţi elevi. Curând, marele Michu n-a mai avut în jurul lui decât vreo doisprezece răzvrătiţi. Le spuse atunci cu o voce aspră:

— Hai, duceţi-vă după ceilalţi, ajunge un singur vinovat.

Apoi, adresându-mi-se mie, care şovăiam, adăugă:

— Te dezleg de cuvântul dat, să ştii!

Când gardianul a forţat una din uşi, l-a găsit pe marele Michu singur, şezând liniştit pe colţul unei mese, în mijlocul veselei sparte. Chiar în aceeaşi seară, a fost trimis la tatăl său. În ce ne

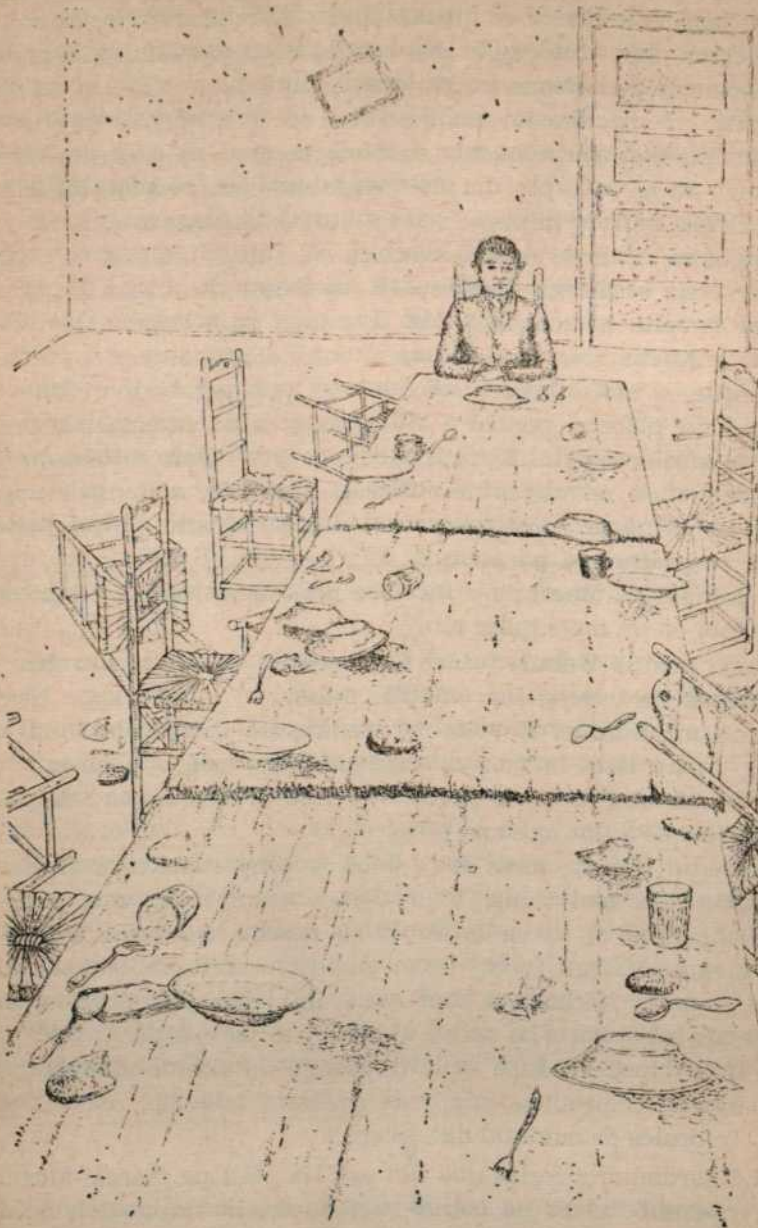

Priveşte, am profitat prea puţin de pe urma acestei răzvrătiri. Timp de câteva săptămâni s-au ferit să' ne mai servească, la masă, cod şi fasole. Apoi, au reapărut iar; numai că peştele avea sosul alb, iar fasolea, sosul roşu.

VI

La mult timp după aceea, l-am revăzut pe marele Michu. Nu şi-a mai putut continua studiile. Cultiva, la rândul lui, cele câteva petece de pământ pe care le moştenise la moartea tatălui său.

— Aş fi devenit, spuse el, un avocat mediocru sau medic prost, căci n-aveam un cap bun. E mai bine să fiu ţăran. Asta-i treabă ce mi se potriveşte... Nu are nicio importanţă că mi-aţi întors frumuşel spatele. Şi eu care mă dădeam în vânt după cod şi fasole!

ATACUL DE LA MOARĂ[2]

I

ERA ÎN PLINĂ sărbătoare – în acea frumoasă zi de vară – moara bătrânutui Merlier. În curte, trei mese aşezate cap la cap îşi aşteptau oaspeţii. Tot satul ştia că Frangoise, fiica lui Merlier, se logodeşte cu Dominique – un flăcău care trecea drept un mare trântor, dar era atât de chipeş încât nu era femeie să se uite la el fără acea sticlire pe care o pune dorinţa în ochi.

Moara asta a lui moş Merlier era un mic colţ de rai; se afla aşezată chiar în mijlocul satului, în locul în care şoseaua face un cot. Satul – pe numele lui Rocreuse – n-are decât o singură uliţă, cu două rânduri de cocioabe de o parte şi de alta; dar dincolo de moară, se întind livezi, şi se înalţă copacii care însoţesc râul Morelle, pe tot parcursul lui, acoperind fundul văii cu umbra frunzişului lor bogat. Nu găseşti în toată Lorena un lec mai fermecător. La dreapta şi la stânga, păduri dese, codri seculari, urcând în pantă lină, acoperă orizontul cu o mare de verdeaţă, în timp ce spre sud se întinde câmpul de o fertilitate neînchipuită, nesfârşitele fâşii de pământ prinse între gardurile vii. Dar ceea ce face mai ales farmecul acestui ţinut este răcoarea pe care o dă vegetaţia bogată, până şi în zilele cele mai fierbinţi din iulie şi august. Râul Morelle coboară din pădurea de Gagny furând, se pare, răcoarea din frunzişul pe sub

---

2 **Traducere de Sidonia Drăguşanu, in voi. Zola, Atacul dc la moară, Buc. 1903, Ed. pentru literatură universală, lOfi'5.**

care curge leghe întregi, purtând odată cu el murmurul şi răsuflarea îngheţată a codrilor prin care a trecut.

Dar nu aceasta este singura lui sursă de răcoare; ape venind de pretutindeni cântă sub copaci, la fiecare pas ţâşnesc izvoare, şi simţi, urcând potecile înguste, cum lacurile subterane, care străbat pe sub muşchiul verde, se folosesc de cele mai mici crăpături la rădăcinile arborilor, între stânci, pentru a se revărsa în fântâr. I cristaline.

Glasurile şoptite ale acestor râuri sunt atât de multe şi se înalţă atât de sus, încât acoperă cântecul botgroşilor. Te crezi într-o grădină vrăjită, cu cascade care cad de jur împrejur.

Mai jos, sunt livezile de lucernă îmbibate de apă. Castani gigantici îşi lungesc umbrele lor negre. La marginea păşunilor, perdelele înalte ale plopilor îşi desfăşoară frunzişul lor sonor, Sunt două alei cu platani imenşi care urcă, străbătând câmpia spre vechiul castel de Gagny, astăzi în ruină. În acest sol, continuu udat, vegetaţia creşte uriaşă! Totul seamănă cu o grădină aşezată între două coline acoperite cu arbori: livezile ce se văd apar ca nişte peluze, iar copacii gigantici, imense răzoare. Când, la amiază „soarele cade drept, umbrele devin albăstrui, ierburile încinse dorm, toropite de căldură, în timp ce o înfiorare rece ca de gheaţă se strecoară pe sub frunziş.

Aici se afla moara bătrânului Merlier, care înveselea cu tic—tac-ul ei un colţ de natură năpădit de o vegetaţie sălbatică. Clădirea, făcută din ipsos şi scânduri, părea veche de când lumea; până la jumătatea ei se scaldă în râul Morelle – care în locul acela se rotunjeşte într-un bazin cu apă limpede. Acolo se amenajase o ecluză, apa cădea de la câţiva metri deasupra roţii care, învârtindu-se, scârţâia tuşind ca o slujnică credincioasă şi astmatică, îmbătrânită în casa stăpânilor ei. Când cineva îl sfătuia pe Merlier să schimbe roata, el dădea din cap şi spunea că una nouă ar fi mai leneşă şi nici n-ar şti să-şi facă treabă atât de bine ca cea veche; şi de fiecare dată o repară cu tot ce-i cădea sub mână, cu doage de butoi, cu fiare ruginite, cu zinc, cu plumb. Roata părea de fiecare dată mai veselă, cu acest nou profil al ei, devenit destul de bizar, şi împodobită toată cu ierburi şi muşchi. Când apa o lovea cu valul ei de argint, se acoperea cu perle, şi atunci ciudata-i carcasă putea fi văzută trecând sub o strălucitoare diademă de sidef.

Partea de jos a morii, care cobora până în Morelle, avea aerul

unei corăbii primitive, eşuată acolo. O bună parte a locuinţei era clădită pe ţăruşi; apa pătrundea sub planşeu, unde erau nişte gropi cunoscute în tot satul pentru ţiparii şi racii enormi care puteau fi prinşi. Dedesubtul cascadei, bazinul era limpede că o oglindă şi, când roata nu îl tulbura cu spumă ei, se vedeau bancuri de peşti mari, înotând cu încetineala unor escadre. O scară stricată cobora până la râu, lângă un ţăruş de care era priponită o barcă. O galerie de lemn trecea deasupra roţii. Se vedeau ferestre cu ochiuri de geam neregulat tăiate. Tot soiul de colţare, de mici ziduri, de construcţii, adăugate pe rând şi la nimereală, de grinzi şi acoperişuri dădeau acestei mori un aspect de veche citadelă în ruină. Iedera şi alte plante căţărătoare astupau crăpăturile, acoperind cu o mantie verde bătrâna clădire. Multe domnişoare, în trecere pe acolo, desenau pe albumele lor moara lui Merlier.

Partea clădirii care răspundea în şosea era mai solidă. La intrare, o boltă de piatră dădea în curtea mare, mărginită de o parte şi de alta de şoproane şi grajduri. Lângă o fintână, un ulm imens acoperea cu umbra lui jumătate din curte.

În fund se vedeau aliniate cele patru ferestre ale primului etaj deasupra căruia se afla porumbarul.

Singura cochetărie a bătrânului Merlier era să zugrăvească faţada din zece în zece ani. Acum, tocmai fusese de curând văruită şi lumina parcă tot satul, când soarele o aprindea cu văpaia lui, în miezul zilei.

De douăzeci de ani bătrânul Merlier era primar în Rocreuse. Se bucura de respectul oamenilor pentru averea pe care ştiuse să şi-o agonisească şi care era apreciată cam la vreo optzeci de mii de franci, adunaţi centimă cu centimă. Când s-a căsătorit cu Madeleine Guillard, care i-a adus ca zestre moară, el nu avea altă avere decât cele două braţe ale lui. Dar Madeleine n-a regretat niciodată alegerea pe care a făcut-o, pentru că el s-a priceput să conducă bărbăteşte şi cu multă chibzuinţă toate treburile gospodăriei. Acum e văduv. Soţia lui a murit şi locuieşte cu fiică-sa Frangoise. Fără îndoială, şi-ar putea îngădui să nu mai muncească, să lase roata morii să doarmă acoperită cu muşchi, dar s-ar plictisi; casă i-ar părea pustie, moartă. Continuă să muncească, fiindcă îi face plăcere. E un bătrân înalt, cu o faţă lunguiaţă şi tăcută. Nu râde niciodată, cu toate că sufletul lui e plin de veselie. A fost ales primar pentru bună

lui stare, dar şi pentru aerul marţial pe care ştie să. Şi-l ia când are de celebrat o cununie.

Frangoise Merlier a împlinit, de foarte curând, optsprezece ani. Nu trece drept una din fetele frumoase din sat, fiind prea plăpândă. Până la cincisprezece ani, a fost chiar urâtă. Nu-şi puteau explica cei din Rocreuse cum dintr-un bărbat ca Merlier şi dintr-o femeie că nevastă-sa, amândoi oameni atât de bine clădiţi, a ieşit i'ata asta- care creştea atât de încet şi parcă chiar cu părere de rău. Dar la cincisprezece ani, deşi rămăsese tot firavă, deveni deodată drăguţă, chiar foarte drăguţă. Avea părul negru, ochii negri, o faţă trandafirie cu gropiţe în obraji şi o frunte luminoasă ca un soare. De altfel, era considerată plăpândă numai pentru că n-ar fi fost în stare să ridice singură un sac de grâu, altminteri, departe de a fi slabă, se împlinise chiar bine de tot la trup şi era de aşteptat ca odată cu vârsta să se facă rotunjoară ca o prepeliţă lacomă. Numai că tăcerile îndelungi ale tatălui ei o făcuseră prea înţeleaptă, cam de timpuriu, şi dacă râdea vreodată era numai pentru a face plăcere celorlalţi; în sufletul ei rămânea întotdeauna gravă.

Bineînţeles, toţi flăcăii din sat îi dau târcoale – e adevărat, mai mult pentru averea decât pentru frumuseţea ei. Şi iată, deodată, face o alegere care scandalizează tot ţinutul. De cealaltă parte a râului Morelle, trăieşte un tânăr, Dominique Penquer; care nu este de prin partea locului. Cu zece ani în urmă a venit din Belgia, ca să-şi moştenească un unchi care avea o mică proprietate la liziera pădurii Gagny, chiar în faţa morii, la o depărtare de o bătaie de puşcă. Venise – spunea el la început – numai pentru a vinde această proprietate, urmând ca apoi să se întoarcă în Belgia. Dar ţinutul îl vrăjise, se pare, căci nu se mai mişcase de acolo. Îşi cultivase palma lui de pământ din care îşi scotea cele câteva legump din care trăia. Pescuia, vâna şi, de multe ori, gardienii silvici erau nevoiţi să-i dreseze procese-verbale. Această viaţă liberă, ale cărei resurse localnicii nu şi le puteau explica prea bine, sfârşise prin a-i face un renume rău. Se presupunea că ar fi braconier şi, sigur, un trândav, căci era adesea văzut dormind în iarbă la orele când s-ar fi cuvenit să muncească. Nici cocioaba în care trăia, sub ultimii arbori din pădure, nu părea a fi locuinţa unui băiat cinstit. Dacă s-ar fi spus despre el că a făcut prieteşug cu lupii din ruinele fostului castel, babele din

 sat n-ar fi fost deloc surprinse. Totuşi, fetele tinere îndrăzneau câteodată să-i ia apărarea, căci era de o mare frumuseţe flăcăul acesta cu o reputaţie atât de îndoielnică: suplu şi înalt ca un plop, cu pielea foarte albă, cu părul şi barba blonde, ca de aur, în lumina soarelui. Şi iată, într-o bună dimineaţă, Frangoise îi mărturiseşte bătrânului Merlier că îl iubeşte pe Dominique. Şi că nu va consimţi niciodată să se mărite cu un altul. E lesne de închipuit că această veste a fost o adevărată lovitură de măciucă pentru bătrânul Merlier. A tăcut, n-a spus un cuvânt, după obiceiul lui. Nicio schimbare pe chipul său întunecat, doar atât că veselia lui interioară nu-i mai strălucea în ochi. Timp de osăptămân ă tatăl şi fiică nu şi-au mai vorbit. Frangoise era şi ea foarte întunecată. Ceea ce îl frământa pe bătrân era’ să ştie cum de reuşise ticălosul acela de braconier să-i vrăjească fata. Dominique nu venise pe la moară. Merlier stătu la pândă şi-l văzu pe curtezan de cealaltă parte a râului, culcat în iarbă, prefăcându-se că doarme. Din odaia ei, Frangoise îl putea vedea foarte bine. Totul era limpede, se îndrăgostiseră unul de altul făcându-şi ochi dulci pe deasupra roţii de la moară. Trecură opt zile. Frangoise era din ce în ce mai tăcută. Bătrânul Merlier continua şi el să tacă. Apoi într-o seară, tot fără să sufle o vorbă, plecă singur de acasă şi se ’ântoarse cu Dominique. Frangoise tocmai aşternea faţa de masă.. Nu păru mirată. Doar atât, mai puse un tacâm. Dar gropiţele din obraji se adânciră din nou şi zâmbetul ei reapăru. În dimineaţa aceea, Merlier se dusese să-l caute pe Dominique în cocioabă lux de la marginea pădurii. Acolo cei doi bărbaţi au stat de vorbă ei între ei, timp de trei ore, cu uşile şi ferestrele închise. Nimenim-a ştiut vreodată ce şi-au spus. Dar sigur e că la plecare Merlier îl considera pe Dominique ginerele său.

Nu încape îndoială că bătrânul descoperise în tânărul pe care venise să-l cunoască, în leneşul care dormea în iarbă, numai ca să stârnească dragostea fetelor, un băiat de ispravă. Tot satul clocotea. Femeile stăteau în poartă, nu vorbeau decât de această nebunie pe care o făcea bătrânul Merlier, introducând în casa lui un pierde-vară. Dar morarul nu se sinchisea, lăsa pe fiecare să vorbească ce vrea. Poate că îşi amintea de propria lui căsătorie. Nici el nu avusese o para chioară, când s-a însurat cu Madeleine şi cu moara ei, şi, totuşi, nimic nu-l împiedicase să fie un soţ bun.

De altminteri, Dominique puse repede capăt cancanurilor; se apucase să muncească cu atâta străşnicie, încât uimea tot satul. Se întâmplă că tocmai atunci băiatul, pe care îl avea Merlier la moară, să fie luat în armată şi Dominique nu acceptă sub niciun motiv să fie angajat un altul. Căra singur sacii de grâu, conducea şareta, lupta cu bătrâna roată a morii – care se lăsa mult rugată până se hotăra să se învârtească – şi le făcea pe toate cu atâta suflet încât era o adevărată plăcere să-l priveşti. Morarul îşi păstra acelaşi râs ascuns al lui. Era foarte mândru că îl ghicise atât de bine pe băiatul ăsta. Nimic nu dă mai mult curaj tinereţii ca dragostea. Şi în timp ce munceau din greu, Dominique şi Frangoise se adorau. Merlier nu rostise încă niciun cuvânt cu privire la căsătorie, şi ei respectau această tăcere, aşteptând hotărârea bătrânului. În sfârşit, într-o zi, spre mijlocul lui iulie, porunci să se aşeze în curte, sub ulmul cel mare, trei mese, şi-şi pofti prietenii din Roc- reuse la un pahar de vin; când curtea era plină şi toată lumea cu paharul în mână, morarul îl ridică pe al său, foarte sus, rostind aceste cuvinte:

— Pentru plăcerea de a vă anunţa că fiică-mea se va căsători cu flăcăul acesta peste o lună, de sfântul Ludovic.

Se ciocniră cu zgomot paharele. Toată lumea râdea. Dar bătrânul Merlier îşi înălţă din nou glasul, spunând:

— Dominique, îmbrăţişează-ţi logodnica. Aşa se cuvine.

Şi tinerii se îmbrăţişară, foarte îmbujoraţi, în timp ce asistenţa râdea şi mai tare. A fost o petrecere în toată legea. S-a golit un butoi mare de vin. Iar mai târziu, când n-au mai rămas decât câţiva prieteni intimi, s-a putut sta în tihnă de vorbă. Se lăsase noaptea, o noapte înstelată, foarte luminoasă. Dominique şi Frangoise tăceau amândoi, aşezaţi pe o bancă, unul lângă altul. Un ţăran vorbea despre războiul pe care împăratul îl declarase Prusiei. Toţi flăcăii din sat plecaseră; chiar în ajun trecuseră trupe pe acolo. Bătălia va fi grea.

— Eh, spuse Merlier, cu egoismul omului fericit, Dominique e belgian, el nu va pleca la război. Şi dacă vor veni prusacii, va fi aici, să-şi apere soţia.

Ideea că, într-adevăr, prusacii ar putea veni, păru tuturor o glumă bună. Şi dacă totuşi vor veni, or să le dea n bătaie zdravănă; o să isprăvească repede cu ei.

— Eu i-am văzut, i-am văzut, repetă cu o voce surdă bătrânul tar an.

Se lăsă tăcere. Apoi se mai ciocniră o dată paharele. Francoise şi Dominique nu auziseră nimic. Ei îşi atingeau încet mâinile, fără să-i vadă nimeni, acolo, în spatele băncii, şi se simţeau atât de bine în această apropiere, încât rămăseseră cu privirile pierdute în adâncul tenebrelor. Satul dormea, străjuit de cele două margini ale şoselei albe, un somn liniştit, de copil. Nu se auzea decât, din când în când, cântecul unui cocoş trezit prea devreme. Din pădurea vecină coborau adieri răcoroase, care treceau deasupra acoperişurilor catifelate, ca nişte mângâieri. Livezile, cu frunzişul lor negru, aveau ceva misterios, în reculegerea lor solemnă, şi toate izvoarele, toate apele curgătoare care ţâşneau din umbră păreau a fi respiraţia fragedă şi ritmică a câmpiei adormite. Din când în când, bătrâna roată, adormită şi ea, părea că visează că un câine de pază care latră în somn şi sforăie; scârţâia, îşi vorbea singură, legănată de apa râului, care prefăcea toate aceste zgomote într-un sunet muzical şi prelung de orgă. Niciodată o pace mai adâncă nu coborâse pe un colţ mai fericit al naturii.

II

O lună mai târziu, exact în ajun de sfântul Ludovic, tot satul fusese cuprins de o mare spaimă. Prusacii îl bătuseră pe împărat şi înaintau în marş forţat spre Rocreuse. De o săptămână, oamenii care treceau pe şosea îi anunţau: „Sunt acum la Lormiere, sunt acum la Novelles “; şi cei din Rocreuse, auzind că se apropie atât de repede, aveau în fiecare dimineaţă impresia că îi văd coborând din pădurea Gagny. Şi cu cât întârziau să apară, cu atât spaima creştea. Fără îndoială, se vor năpusti asupra satului într-o noapte, şi-i vor măcelări pe toţi.

Noaptea precedentă, puţin înainte de ivirea zorilor, se dăduse alarma. Localnicii se treziseră auzind zgomot mare de paşi şi de voci bărbăteşti pe şosea. Femeile se aruncaseră în genunchi, făcându-şi semnul crucii. Dar curând, fură recunoscuţi – prin crăpăturile ferestrelor deschise cu multă prudenţă – pantalonii roşii: era un detaşament francez. Căpitanul trimise imediat după primarul satului şi, după ce stătu de vorbă cu bătrânul Merlier, rămase la moară.

Soarele strălucea vesel în dimineaţa aceea. Se anunţa o zi caldă. Deasupra pădurii plutea o lumină aurie; în timp ce în depărtare, peste timpii, urcau aburi uşori, alburii. Satul se trezea, curat şi frumos, în răcoarea dimineţii; câmpia. Cu râurile

şi izvoarele ei, avea graţia unui buchet de flori pe care străluceşte încă rouă. Dar această zi, cu toată frumuseţea ei, nu putea înveseli pe nimeni. Căpitanul fusese văzut cercetând de jur împrejur moară, inspectând casele din vecinătate; trecuse apoi de cealaltă parte a râului şi, de acolo, studiase satul cu binoclul, în vreme ce bătrânul Merlier, care îl întovărăşea, părea să-i dea explicaţii. După ce se întoarse, postă soldaţi îndărătul zidurilor, al copacilor şi în şanţuri. Grosul detaşamentului era instalat în curtea morii. Se vor da lupte, deci? Şi când morarul se întoarse, i se puse această întrebare. El făcu un semn lung din cap, fără să vorbească. Da, se vor bate.

Frangoise şi Dominique erau acolo, în curte, şi se uitau la bătrân. În cele din urmă el îşi scoase pipa din gură şi rosti doar aceste cuvinte:

— Bieţii mei copii, n-am să vă mai pot cununa mline.

Cu buzele strânse, cu o cută de mânie pe frunte, Dominique se ridica din când în când în vârful picioarelor şi rămânea cu privirea pironită asupra pădurii Gagny, ca şi când ar fi aşteptat să-i vadă venind pe prusaci. Frangoise, palidă şi gravă, venea, pleca, le aducea soldaţilor tot ce aveau nevoie. Ei îşi pregăteau supa într-un colţ al curţii şi, aşteptând masa, se întreceau în glume.

Căpitanul părea încântat. Vizitase toate încăperile – şi sala mare a morii care dădea spre râu. Acum, stând lângă fântână, vorbea cu bătrânul Merlier.

— Aveţi aici o adevărată fortăreaţă, spunea el. Vom rezista bine până seara. Bandiţii sunt în întârziere. Ar fi trebuit să fie aici până acum.

Morarul rămase tăcut. Îşi vedea moara arzând ca o torţă. Dar nu se plângea, socotind că-i de prisos. Deschise gură doar pentru a rosti:

Ar trebui să ascundeţi barca în spatele roţii. E acolo o groapă în care ar putea încăpea. Poate că vă va fi de folos.

Căpitanul dădu un ordin. Era un bărbat frumos, de vreo patruzeci de ani, înalt, cu o faţă plăcută. Părea înveselit ori de câte ori se uita la Frangoise şi la Dominique. Se ocupa tot timpul de ei ca şi când ar fi uitat de luptă pentru care se pregăteau. O urmărea pe Frangoise cu o privire care spunea limpede că o găseşte fermecătoare. La un moment dat se întoarse spie Dominique şi 1

Întrebă brusc: v.

— Aşadar, nu eşti înrolat, tinere?

— Sunt străin, răspunse băiatul.

Căpitanul păru destul de nesatisfăcut de acest argument. Sigur, era mai plăcut să stea în preajma fetei, decât în a tunului! Văzându-l surâzând ironic, Dominique adăugă:

— Sunt străin, dar nimeresc glontele drept în măr de la cinci sute de metri. Priviţi, puşca mea de vânătoare este acolo, în spatele dumneavoastră.

— S-ar putea să-ţi servească, replică simplu căpitanul.

Frangoise se apropie de ei. Tremura uşor. Întinse mâinile spre

Dominique, cerându-i parcă ocrotire, şi el, fără să-i pese de cei din jur, le cuprinse şi le reţinu într-ale lui, strângându-i-le puternic. Căpitanul surâse din nou, dar de data asta se abţinu de a mai adăuga ceva. Rămase pe scaun, cu sabia între genunchi, cu privirea pierdută în zare, părând că visează.

Se făcuse ora zece. Căldura era din ce în ce mai mare; se lăsase o tăcere grea. În curte, la umbra hambarelor, soldaţii începuseră să-şi soarbă supa. Niciun zgomot nu venea din satul în care ţăranii îşi baricadaseră casele, uşile şi ferestrele. Doar un câine rămăsese singur pe şosea şi urlă. Din pădurile şi livezile vecine, toropite de căldura zilei, venea un sunet îndepărtat şi prelungit, în care se contopiseră parcă toate respiraţiile răzleţe. Cânta un cuc. Pe urmă, tăcerea se făcu mai adâncă. Şi deodată, când totul din jur părea adormit, răsună un foc de puşcă. Căpitanul se ridică într-o clipă în picioare, soldaţii lăsară din mâini farfuriile cu supă pe jumătate pline. În câteva secunde, erau toţi la posturile lor. De sus până jos, moara era toată ocupată de soldaţi. În timpul acesta, căpitanul, care se postase în şosea, nu observă nicio mişcare: la dreapta, la stânga, drumul se întindea alb şi pustiu. Se auzi al doilea foc de puşcă şi apoi din nou nimic. Nu se vedea

Umbră de om. Dar întorcându-se, zări dinspre pădurea Gagny un nour uşor de fum între doi arbori, care îşi lua zborul ca dintr-o lumânare, la altarul fecioarei. Pădurea era adâncă şi calmă.

— Ticăloşii! S-au ascuns în codru, murmură el. Ştiu că suntem aici.

În clipa aceea începu focul şi se continuă, din ce în ce mai

susţinut, între soldaţii francezi postaţi în jurul morii şi între prusacii ascunşi în spatele copacilor. Gloanţele şuierau deasupra Morellei fără a pricinui pierderi de o parte sau de alta.

Focurile erau neregulate, porneau din fiecare tufiş şi, ca şi înainte, nu se vedeau decât firele subţiri de fum legănate leneş de vânt. Situaţia aceasta se prelungi aproape două ore. Ofiţerul fredona ceva, cu un aer indiferent. Frangoise şi Dominique, care rămăseseră în curte, se înălţaseră în vârful picioarelor şi priveau dincolo de un zid scund. Urmăreau cu un interes deosebit un soldat mărunţel, postat pe malul râului Morelle în dosul unei bărci vechi din care nu mai rămăsese decât scheletul; acesta stătea la pândă întins pe burtă, trăgea câteva focuri, apoi se strecură încet în şanţul care se afla la câţiva paşi în urma lui, şi îşi reîncărca arma; făcea totul cu mişcări atât de viclene, de suple şi de comice în acelaşi timp, încât Frangoise şi Dominique nu-şi puteau opri surî- sul, privindu-l. La un moment dat, se ridică repede; zărise pesemne capul unui prusac şi duse arma la umăr. Dar înainte de a apuca să tragă, scoase un răcnet, se răsuci în jurul lui şi se rostogoli în şanţ, unde picioarele îi zvâcniră pentru o clipă cu tremurul convulsiv al unui pui sugrumat. Soldatul cel mărunţel fusese atins de un glonte drept în piept. Era primul mort. Instinctiv, Frangoise luă mâna lui Dominique şi i-o strânse cu o crispare nervoasă.

— Plecaţi de acolo! Le strigă căpitanul. Gloanţele ajung până aici.

Într-adevăr, un zgomot sec veni din bătrânul ulm şi capătul unei crengi groase porni în jos, clătinându-se. Dar cei doi tineri nu se clintiră, ţintuiţi acolo de spaimă, în faţa groaznicului spectacol. La liziera pădurii, un prusac ieşise brusc dindărătul unui copac, ca un actor din culise, bătu aerul cu braţele şi căzu pe spate. Apoi nimic nu mai mişcă; cei doi morţi păreau că dorm sub soarele puternic de amiază. Nu se mai vedea nimeni pe câmpia toropită de căldura zilei. Focurile de armă încetaseră şi ele; nu se mai auzea acum decât murmurul limpede al râului.

Bătrânul Merlier se uita la căpitan cu un aer surprins, întrebându-l parcă dacă într-adevăr totul se sfârşise.

— Abia acum începe, murmură el. Feriţi-vă. Nu staţi acolo.

Nu apucă să-şi ducă vorba la sfârşit; se auzi o bubuitură îngrozitoare. Ulmul, înalt cât un stejar, se prăbuşi ca lovit de trăsnet. Un nour de frunze ţâşni ca un stol de vrăbii, rotindu-se

în zbor. Din fericire, prusacii trăseseră prea sus. Dominique o prinse de mână pe Frangoise şi o trase după el, în timp ce Merlier striga, venind în urma lor:

— Intraţi în beciul cel mic, are pereţii solizi.

Dar ei nu ascultară, intrară în încăperea mare a morii unde vreo douăzeci de soldaţi aşteptau în linişte, cu obloanele închise, pândind printre crăpături. Afară, soldaţii postaţi de căpitan apărau poziţia pas cu pas. Câte unul intră totuşi în casă târându-se pe jos, când inamicul îl silea să-şi părăsească locul strategic. Consemnul lor era să câştige timp, să nu se arate, pentru ca prusacii să nu afle efectivul de forţe pe care îl aveau în faţa lor.

Mai trecu astfel încă o oră. Apoi sosi un sergent care anunţă că afară nu mai rămăseseră decât doi sau trei oameni. Atunci ofiţerul îşi scoase ceasornicul şi spuse:

— E ora două şi jumătate. Mai trebuie să rezistăm încă patru.

Porunci să se închidă poartă mare a curţii şi totul fu pregătit pentru o rezistenţă activă. Cum prusacii se aflau de cealaltă parte a râului, un asalt imediat nu era de temut. E adevărat, se afla un pod la doi kilometri, dar cu siguranţă că prusacii nu ştiau de existenţa lui şi era puţin probabil că vor încerca să treacă apa înot. Ofiţerul nu făcu deci decât să supravegheze în continuare şoseaua. Toate eforturile trebuiau îndreptate în partea dinspre câmpie.

Focurile încetaseră din nou. Moara părea moartă în lumina puternică a soarelui. Toate obloanele erau trase, niciun zgomot nu mai pătrundea în afară.

Încetul cu încetul, prusacii începură să se arate la marginea pădurii. Îşi lungeau gâtul, deveneau îndrăzneţi. În interiorul morii, câţiva soldaţi se pregătiră să tragă. Dar căpitanul strigă:

— Nu, nu, aşteptaţi! Lăsaţi-i să se apropie.

Într-adevăr, prusacii procedau cu multă prudenţă, aruncând spre moară priviri bănuitoare. Clădirea această veche, tăcută şi mohorâtă, cu perdelele ei de iederă îi neliniştea. Totuşi înaintau. Când ofiţerul văzu un număr destul de mare – vreo douăzeci – adunaţi în livada din faţă, rosti un singur cuvânt:

— Trageţi!

Se auzi o descărcătură puternică, urmată de focuri de armă izolate.

Scuturată de un tremur, Frangoise îşi duse fără voie mâinile la

urechi. Dominique se afla în spatele soldaţilor, privea.

Şi când fumul se mai risipi puţin, văzu trei prusaci întinşi pe spate, în mijlocul timpului. Ceilalţi se aruncaseră la pământ, în dosul salcâmilor şi al plopilor. Şi începu asediul.

Timp de mai bine de o oră, moara fu ciuruită de gloanţe; biciuiau bătrânele ziduri ca o grindină. Când se loveau de piatră, se auzea cum plesnesc şi cum cad apoi cu un plescăit sonor în apă. În pădure, gloanţele se înfundau cu un zgomot surd. Din când în când, un pârâit prelung anunţa că şi moară fusese atinsă.

Francezii. Îşi economiseau gloanţele, nu trăgeau decât după ce vizau cu precizie. Din când în când, căpitanul se uita la ceas.

Şi când un glonte atinse un oblon, gata să se înfigă în tavan, spuse:

— E ora patru. Va fi imposibil să mai rezistăm.

Într-adevăr, încetul cu încetul, atacul duşmanului ajunsese să zdruncine din toate încheieturile bătrâna clădire a morii. Un oblon se prăbuşi în râu, ciuruit ca o dantelă. Fură nevoiţi să-l înlocuiască cu o saltea.

Bătrânul Merlier îşi expunea viaţa în fiecare clipă, ducându-se să constate avariile pe care le suferea biata sa roată, care-i rupea inima, cu pârâitul ei jalnic. De data aceasta, se sfârşise într-adevăr cu ea! Niciodată nu o va mai putea repara. Dominique o implorase pe Frangoise să se retragă; dar ea refuzase, voia să rămână cu el. Se aşezase în spatele unui dulap mare de stejar, care o proteja. Dar un glonte nimeri chiar într-o latură a dulapului, care răspunse cu un sunet grav, ca un geamăt. Atunci Dominique veni şi se aşeză în faţa fetei. Până atunci nu trăsese încă, ţinuse puşca în mână, fără a se fi putut apropia de ferestrele care erau, de la un capăt la altul, ocupate de soldaţi. La fiecare foc de armă, se zguduia podeaua.

— Atenţie, atenţie! Strigă deodată căpitanul.

Văzuse, în clipa aceea, ieşind din pădui’e un grup compact de oameni: Şi deodată, un pluton deschise focul: un foc groaznic. O jerbă de gloanţe trecu deasupra morii. Mai zbură un oblon. Gloanţele, inamicului intrau acum nestingherite prin căscătura largă a ferestrei. Doi soldaţi se prăbuşiră pe podea, unul dintre ei nu mai miş’Câ.. Fu dat la o parte, lângă perete, pentru că încurca locul. Celălalt se zvârcolea, implorând să i se facă sâârşitul. Dar nimeni nu-l auzea, fiecare căuta o gaură în zidul

fortăreţei în care se găseau, pentru a putea riposta ploii de gloanţe.

Un al treilea soldat fu rănit; acesta se prăbuşi fără un cuvânt lângă marginea unei mese, cu o privire fixă şi îngrozită. Frangoise împinse maşinal scaunul şi se aşează pe jos, lipită de perete, crezându-se astfel mai ocrotită. Între timp fuseseră aduse toate saltelele din casă, astfel încât ferestrele erau acum din nou astupate pe jumătate. Încăperea se umpluse cu cioturi de mobile, de arme sfărâmate.

— E ora cinci, spuse căpitanul. Trebuie să ne ţinem bine, vor încerca să treacă apa.

În clipa aceea Frangoise scoase un strigăt. Un glonte care ricoşase îi atinsese fruntea; apărură câteva picături de sânge. Dominique o privi o clipă, după care se apropie de fereastră şi trase primul foc; apoi nu se mai opri. Îşi încărca arma, trăgea fără să se mai intereseze ce se întâmpla lângă el; doar din când în când, mai arunca o privire spre Frangoise. Nu părea deloc grăbit, ochea cu mare atenţie. Prusacii înaintau de-a lungul plopilor, intenţionând. Să treacă râul, aşa cum prevăzuse căpitanul. Dar era destul să încerce unul dintre ei, ca să cadă lovit în ţeastă de gloanţele lui Dominique. Căpitanul, care urmărea acest joc, era uimit. Îl lăuda pe tânăr, spunându-i că ar fi fericit să aibă mulţi ţintaşi de talia lui. Dominique nu-l auzea. Un glonte îi atinse umărul, un altul îi răni braţul, dar el continua să tragă.

Căzură încă doi dintre ai lor. Saltelele, ciuruite, nu mai izbuteau să astupe ferestrele. Ultima dezlănţuire de focuri păru să smulgă cu totul moară din locul ei. Poziţia nu mai putea fi apărată. Totuşi ofiţerul repeta:

— Rezistaţi! Încă o jumătate de oră!

Acum număra minutele. Făgăduise şefilor săi să ţină inamicul în loc până seara, şi n-ar fi dat înapoi un pas, înaintea orei fixate pentru retragere. Avea acelaşi aer amabil, surâdea fetei, ca să-i dea curaj. Ridicase el însuşi de jos arma unui soldat mort şi acum trăgea cu ea. În toată încăperea mai rămăseseră doar patru soldaţi. Prusacii înaintau în masă pe celălalt mal al râului şi era evident că îl vor trece dintr-o clipă într-alta. Se mai scurseră câteva minute. Căpitanul se încăpăţâna, nu voia să dea ordin de retragere, când un sergent venind în fugă vesti:

— Sunt pe şosea, ne vor ataca din spate. Cu siguranţă că

prusacii au descoperit podul.

Căpitanul îşi scoase ceasul:

— Încă cinci minute! Nu vor fi aici înainte de cinci minute.

La orele şase precis, consimţi, în sfârşit, să-şi scoată, printr-o uşă care răspundea într-o uliţă, oamenii din moară.

De acolo se aruncară într-un şanţ şi se îndreptară spre pădurea de Sauval. Căpitanul îl salutase politicos, la plecare, pe bătrânul Merlier, cerându-i scuze. Adăugase chiar:

— Distraţi-i, ne vom întoarce.

Dominique rămăsese singur în sala cea mare a morii. Continua să tragă, nu auzea nimic, nu înţelegea nimic, nu simţea decât o singură dorinţă, să o apere pe Frangoise. Soldaţii plecaseră fără măcar ca el să fi observat. Ochea şi nimerea cu precizie, de fiecare dată. Deodată se auzi un zgomot puternic. Duşmanii veniseră prin spate şi năvăliseră în curte. Dominique mai apucă să tragă un singur foc şi, când prusacii se năpustiră asupra lui, din arma să mai ieşea încă fum. Îl înşfăcaseră patru dintre ei, în timp ce ceilalţi vociferau într-o limbă îngrozitoare. Fuseseră gata să-l sugrume chiar în clipa aceea, dar Frangoise se aruncase în faţa lor', implorându-i. Un ofiţer intră şi, după câteva fraze pe care le schimbă în germană cu soldaţii, se întoarse spre Dominique şi-i spuse, într-o franceză foarte corectă:

— În două ore vei fi împuşcat.

III

Era o regulă stabilită de statul-major german: orice francez care nu aparţine armatei regulate, prins cu arma în mână, trebuia să fie împuşcat. Nici companiile de franctirori nu erau recunoscute ca beligerante. Prin aceste sancţiuni exemplare, germanii voiau să împiedice ridicarea în masă – de care se temeau – a ţăranilor care îşi apărau căminele lor.

Ofiţerul, un bărbat de vreo cincizeci de ani, înalt şi uscăţiv, îl supuse pe Dominique la un scurt interogatoriu. Cu toate că vorbea o franceză foarte pură, avea o duritate specific prusacă.

— Eşti francez?

— Nu! Sunt belgian.

— De ce ai luat arma în mână? Tot ce se petrece aici n-ar fi trebuit să te privească pe dumneata.

Dominique nu răspunse. În clipa aceea ofiţerul o văzu pe Frangoise, stând în picioare, foarte palidă şi ascultând; rana

uşoară îi însemna fruntea albă cu o dungă roşie. Căpitanul îşi plimbă privirea de la ea la Dominique. Păru a înţelege ceva şi adăugă:

— Aşadar, nu negi că ai tras?

— Dimpotrivă. Am tras cât am putut, răspunse, calm, Dominique.

Această mărturisire era de altminteri inutilă, tânărul era încă negru de pulbere, acoperit de sudoare, pătat de sângele care cursese din zdreli tura de pe braţ.

— E în ordine, spuse ofiţerul! Şi repetă: Vei fi împuşcat în două ore.

Frangoise îşi reţinu un strigăt. Îşi împreună mâinile şi le ridică într-un gest de disperare mută. Ofiţerul remarcă acest gest.'

Doi soldaţi îl înşfăcară pe Dominique şi-l duseră într-o odaie vecină, unde trebuiau să-l ţină sub pază. Tânăra fată se prăbuşise pe un scaun, nemaiputându-se ţine pe picioare; lacrimile îi încremeniseră în gât, înăbuşind-o. Ofiţerul continua s-o examineze cu o privire foarte atentă. În cele din urmă o întrebă:

— E fratele dumitale, tânărul…?

Ea răspunse nu, cu un semn al capului. Ofiţerul rămase la fel de ţeapăn, fără un surâs. După o tăcere, întrebă:

— Locuieşte de mult în ţinutul ăsta?

Ea răspunse da, tot cu un semn al capului.

— Atunci trebuie să cunoască foarte bine pădurile de prin împrejurimi.

De data asta Frangoise vorbi.

— Da. Domnule, spuse ea privindu-l cu oarecare mirare.

Ofiţerul nu mai adăugă niciun cuvânt, se răsuci pe călcâie, '

Cerând să fie imediat adus primarul satului. Frangoise se ridică în picioare, cu faţa uşor împurpurată de o nouă speranţă, crezând că a înţeles scopul acestor întrebări. Alergă ea însăşi să-l cheme ne tatăl ei.

Morarul coborâse repede prin galeria de lemn, de îndată ce încetaseră focurile, pentru a-şi cerceta roata.

Îşi adoră fiica, avea o afecţiune puternică pentru Dominique, dar roata morii ocupa şi ea un loc însemnat în inima lui.

Lntrucât „copiii", cum spunea el, ieşiseră teferi din toată această încăierare, se putea gândi acum şi la cealaltă dragoste a lui, bătrâna roată, care desigur pătimise mult. Şi, aplecat

deasupra carcasei ei de lemn, îi cercetă rănile, cu un aer dezolat. Cinci dintre obezile roţii fuseseră prefăcute în ţăndări, iar scheletul central era complet ciuruit. Viră degetele în găurile lăsate de gloanţe, pentru a le măsura adâncimea şi se gândea cum va putea repara toate aceste dezastre.

Frangoise îl găsi astupând crăpăturile cu aşchii şi cu muşchi.

— Tată, spuse ea, te cheamă...

Şi izbucni în plâns, povestind ceea ce auzise. Bătrânul clătină din cap. Nu puteau fi împuşcaţi oamenii, chiar aşa cu una cu două! Rămânea de văzut! Şi intră în moară păstrându-şi aerul său tăcut şi liniştit. Când ofiţerul îi ceru alimente pentru soldaţii lui, răspunse că cei din Rocreuse nu sunt obişnuiţi să fie brutalizaţi, că nu se va obţine nimic de la ei, dacă se va întrebuinţa violenţa. Îşi lua însărcinarea de a rezolva totul, cu condiţia însă de a fi lăsat să acţioneze singur. Ofiţerul păru nemulţumit la început de calmul cu care îi răspunsese primarul, dar vorbă lui, hotărâtă, răspicată, sfârşise prin a-i impune. Îl strigă din nou, pentru a-l întreba:

— Pădurea aceea din faţă, cum o numiţi dumneavoastră?

— Pădurea de Sauval.

— Şi ce întindere are?

Merlier îl privi ţintă:

— Nu ştiu, răspunse el.

Şi se îndepărtă.

O oră mai târziu, contribuţia de război în alimente şi bani, pretinsă de ofiţer, se afla în curtea morii. Se apropia noaptea. Frangoise urmărea cu nelinişte orice mişcare a soldaţilor şi nu se îndepărta de camera în care fusese închis Dominique.

Spre orele şapte, trecu printr-o spaimă cumplită. Văzuse ofiţerul intrând în odaia prizonierului şi timp de cincisprezece minute auzise vocile lor ridicate; apoi ofiţerul reapăru pentru o clipă în prag şi dădu un ordin în limba germană, pe care ea nu-l înţelese, dar curând doisprezece soldaţi intrară în curte şi se aliniară cu arma la umăr. Atunci, cuprinsă de un tremur din creştet până în călcâie, crezu că va muri pe loc. Aşadar, pentru aceasta se pregătiseră: pentru execuţie! Cei doisprezece oameni rămaseră acolo zece minute, timp în care ea auzi vocea lui Dominique continuând să refuze pe un ton violent.

— Bine, mai gândeşte-te. Îţi dau timp până mâine dimineaţă. Apoi, cu un singur gest, ofiţerul rupse rândul celor doisprezece

soldaţi. Frangoise rămăsese înmărmurită. Bătrânul Merlier, care îşi fumase mai departe pipa lui, uitându-se la pluton parcă din simplă curiozitate, veni şi o luă de braţ cu blândeţe părintească. O conduse în camera ei.

— Stai liniştită, îi spuse el, şi încearcă să dormi. Mâine, la lumina zilei, vom vedea ce e de făcut.

Plecă şi încuie din prudenţă uşa în urma lui. Întotdeauna fusese de părere că femeile nu sunt bune la nimic, ele nu fac decât să strice totul, când vor să se ocupe de o treabă serioasă. Dar Frangoise nu se culcă, stătu multă vreme aşezată pe marginea patului, pândind zgomotele casei. Soldaţii germani, instalaţi în curte, cântau şi râdeau: rămăseseră probabil să bea şi să mănânce până târziu. Era ora unsprezece şi larma nu încetase o singură clipă. Chiar în încăperea mare a morii răsunau din când în când paşi greoi; fără îndoială, santinelele care făceau cu schimbul. Dar ceea ce o interesa pe ea erau zgomotele pe care le putea surprinde în odaia care se afla sub a ei. De mai multe ori se trânti jos, lipindu-şi urechea de podea. Era odaia în care fusese închis Dominique.

Dominique umbla, desigur, tot timpul încoace şi încolo, de la perete la fereastră, căci ea auzi o vreme îndelungată cadenţa regulată a paşilor lui. Pe urmă se făcu tăcere, pesemne se aşezase. De altminteri şi toate celelalte zgomote încetaseră acum. Totul din jur părea scufundat în somn. Şi atunci, când i se păru că într-adevăr toată casa doarme, deschise încet de tot fereastra şi-şi puse coatele pe pervaz.

Afară era o noapte senină şi caldă. Cornul îngust al lunii îşi găsise culcuşul în spatele pădurii de Sauval şi arunca deasupra câmpiei o lumină mică de veioză. Umbra alungită a copacilor înalţi aşternea dungi negre, în vreme ce iarba, în locurile descoperite, părea o catifea verde, mătăsoasă. Dar Frangoise nu stătea să contemple farmecul misterios al nopţii; cercetă cu privirea câmpia, căuta santinelele pe care nu se îndoia că nemţii avuseseră grijă să le pună de pază în partea aceea. Vedea limpede umbrele lor înşirându-se de-a lungul râului Morelle. În dreptul morii, de cealaltă parte a râului, lângă o salcie ale cărei crengi coborau până în apă, observă un soldat. Îl distingea perfect: era un tânăr înalt care stătea nemişcat, cu faţa întoarsă spre cer, cu aerul visător al unui cioban. După ce cercetă cu atenţie toate locurile din jur, Frangoise se aşeză din nou pe pat.

Rămase iarăşi să asculte; nu se mai auzea acum suflare în toată casa. Reveni la fereastră, aruncă o privire circulară, dar pesemne un colţ al lunii, care apărea acum din spatele arborilor, i se păruse stânjenitor, căci se întoarse din nou să aştepte. În sfârşit, după un timp, socoti că sosise ceasul. Acum era beznă deplină, nu se mai zărea nici santinela; câmpia se întindea imensă ca o mare de cerneală. Îşi ascuţi auzul o clipă, apoi se hotărî. Aproape de fereastră se afla o scară de fier cu treptele săpate în zid, care ducea de la roată la grânar şi de care, cu vreme în urmă, se foloseau câteodată morarii pentru a controla mecanismul morii. Pe urmă mecanismul se modificase şi de multă vreme scara dispăruse sub iedera deasă care acoperea această parte a morii.

Frangoise încălecă cu îndrăzneală balustrada ferestrei, se prinse cu mâinile de o bară de fier a scării. O clipă rămase în gol, apoi începu să coboare, stânjenită în mişcări de lărgimea fustei. Deodată, o piatră se desprinse din zid şi căzu în râu cu un plescăit. Încremeni, îngheţată de spaimă. Dar îşi reveni repede, înţelegând că şipotul continuu al apei curgătoare acoperea, pe toată distanţa, orice zgomot pe care l-ar fi putut face, şi continuă să coboare, cu mai mult curaj, pipăind iedera cu piciorul, pentru a dibui treptele. Când ajunse aproape de camera în care se afla închis Dominique, se opri. Se ivise o dificultate neprevăzută, era gata să-şi piardă orice nădejde: fereastra acestei camere nu era tăiată exact dedesubtul ferestrei ei; se îndepărtă de scară şi, când întinse mâna, nu întâlni decât zidul. Ce-i rămânea de făcut? Să urce înapoi, înainte de a-şi fi dus planul până la capăt? Îşi simţea braţele din ce în ce mai sleite de putere, iar murmurul continuu al râului începuse s-o ameţească. Smulse de pe zid bucăţele de var şi le aruncă în fereastra lui-Dominique. Dar nu primi niciun răspuns.

Se gândi că poate adormise. Mai sfărâmă bucăţi din zid între degete. - Rănindu-şi-le. Era la capătul puterilor, gata să cadă, când, în sfârşit, Dominique deschise fereastra.

— Eu sunt, murmură ea. Ţine-mă, sunt gata să cad.

El o prinse cu amândouă mâinile, aplecându-se mult în afară, şi o trase înăuntru. Abia atunci, Frangoise izbucni în lacrimi, înăbuşindu-şi hohotele ca să nu fie auzite. Pe urmă, printr-un efort supraomenesc, se calmă.

— Eşti păzit? Întrebă ea în şoaptă.

Dominique, care nu-şi revenise încă din stupoare, făcu un simplu gest, arătând spre uşă. De partea cealaltă se auzea sforăitul santinelei, care, răpus de oboseală probabil, se culcase pe jos, lipit de uşă, pentru a împiedica prizonierul să iasă din cameră.

— Trebuie să fugi! Spuse ea repede. Am venit să te implor să fugi şi să-ţi spun adio.

Dar el părea că nu o aude. Repeta întruna:

— Cum, dumneata eşti, dumneata eşti? Ah. Prin ce spaimă m-ai făcut să trec! La ce primejdie te-ai expus! Ai fi putut să mori! Îi luă mâinile, i le acoperi cu sărutări. Cât de mult, cât de mult te iubesc, Frangoise! Eşti tot atât de curajoasă pe cât eşti de bună. Nu aveam decât o singură teamă, că voi muri fără să te mai văd. Dar eşti aici, şi acum n-au decât să mă împuşte. Mai vreau să stăm unul lângă altul un sfert de oră, apoi voi fi gata.

Încetul cu încetul se lipiseră unul de altul şi ea îşi lăsase capul pe umărul lui. Primejdia îi apropia şi mai mult. Uitară de toate în această îmbrăţişare.

— Frangoise, spuse Dominique cu un glas mângâietor, astăzi este sfântul Ludovic, ziua atât de aşteptată a nunţii noastre. Nimic nu ne-a putut despărţi. Iată-ne singuri amândoi, aici, credincioşi în- tâlnirii hotărâte. Nu-i aşa? În dimineaţa aceasta trebuia să ne cununăm.

— Da, da, repetă ea. E dimineaţa nunţii noastre.

Şi îşi apropiară buzele, tremurând amândoi. Dar deodată ea se desprinse din îmbrăţişare, trezită de realitatea teribilă.

— Trebuie să fugi! Trebuie să fugi, murmură ea, să nu mai pierdem nicio clipă. Şi când el întinse braţele pentru a o aduna iarăşi, toată, la pieptul lui, ea se rugă:

— Ascultă-mă, dacă mori tu, voi muri şi eu. Era pentru prima cară când rostea acest intim: tu. Peste o oră va fi ziuă, continuă ea. Vreau să pleci imediat. Şi începu să-i explice, în grabă, planul ei. Scara de fier cobora până la roată. Odată ajuns acolo, va putea sări în barca ascunsă în groapă, ţinându-se de spiţele roţii, li va fi uşor apoi să ajungă pe celălalt mal al râului şi să se salveze.

— Dar trebuie să fie santinele acolo, spuse el.

— Una singură, în faţă, lângă prima salcie.

— Şi dacă mă vede şi începe să strige?

Scuturată de un tremur, Frangoise îi puse în mână cuţitul pe

care îl luase cu ea. Se lăsă tăcere.

— Şi tatăl dumitale? Şi dumneata? Reluă Dominique. Nu, nu pot să fug. Când nu voi mai fi aici, vor fi în stare să vă ucidă. Nu-i cunoaşteţi încă! Mi-au propus graţierea, cu condiţia să le servesc drept ghid în pădurea de Sauval.

Când nu mă vor mai găsi aici, vor fi capabili de orice.

Dar Frangoise refuza să mai discute. La toate argumentele lui, avea acelaşi răspuns:

— Dacă e adevărat că mă iubeşti, pleacă, fugi! Din dragoste pentru mine, Dominique, fugi, nu mai întârzia o clipă!

Îi făgădui că după ce-l va vedea plecat va urca în camera ei, şi astfel nimeni nu va şti vreodată că ea îl ajutase. Îl cuprinse în braţe, îl sărută cu toată pasiunea, pentru a-l convinge. Dominique consimţi, învins. Nu-i mai spuse decât atât:

— Jură-mi că tatăl dumitale ştie ce ai întreprins şi că el mă sfătuieşte să fug.

— Dar chiar tatăl meu m-a trimis, răspunse fără a şovăi Frangoise.

Minţea. În clipa aceea n-avea decât o singură şi imensă dorinţă: aceea de a-l şti pe el în siguranţă, de a scăpa de tortură gândului îngrozitor că primele raze ale soarelui vor fi totodată şi semnalul • morţii lui. Când va fi departe, orice nenorocire ce se va abate asupra ei îi va părea uşor de îndurat, ştiindu-l pe el în viaţă. În egoismul dragostei ei, voia cu orice preţ ca el să trăiască.

— Bine, spuse Dominique, voi face aşa cum doreşti.

Niciunul dintre ei nu mai rosti un singur cuvânt. Dominique se duse să deschidă fereastra. Dar deodată se auzi un zgomot care-i îngheţă şi pe unul şi pe celălalt în aceeaşi clipă. Uşa se clătină, erau siguri că va intra cineva, erau siguri că santinelă îi auzise vorbind. Şi amândoi în picioare, lipiţi unul de celălalt, aşteptau într-o spaimă fără de margini. Uşa se zgâlţâi din nou, totuşi şi de data asta rămase închisă. Respirară uşuraţi: înţelegeau, în sfârşit, ce se întâmplase: soldatul care adormise întins, în faţa pragului, se răsucea pesemne în somn, de pe o parte pe alta.

Într-adevăr, urmă din nou o tăcere întreruptă curând de un sforăit.

Dominique stărui cu tot dinadinsul s-o vadă pe Frangoise urcată în camera ei. O luă în braţe şi-i spuse un adio fără

cuvinte. Pe urmă o ajută să se prindă de scara de care se agăţă apoi şi el. Dar refuză să coboare o singură treaptă, înainte de a o şti ajunsă în camera ei. Şi numai după ce o văzu din nou sus, îi şopti cu o voce uşoară, ca o adiere:

— La revedere, te iubesc.

Frangoise rămase la fereastră sprijinită în coate, încercând să-l însoţească cu privirea. Noaptea era foarte neagră. Căută santinela, dar nu o zări nicăieri; nu se vedea decât salcia, o pată albă în mijlocul tenebrelor. Timp de o clipă auzi foşnetul iederii, stârnit de paşii lui Dominique, apoi scârţâitul roţii, şi, în sfârşit, clipocitul uşor care-i vestea că tânărul găsise barca. Şi într-adevăr, un minut mai târziu, Frangoise desluşi silueta întunecată a bărcii pe luciul cenuşiu al râului. Abia atunci o frică teribilă îi tăie răsuflarea. În fiecare clipăi se părea că aude strigătul de alarmă al santinelei; cele mai mici zgomote răzleţe ale întunericului i se păreau paşii precipitaţi ai soldaţilor, zăngănitul armelor care se încărcau. Totuşi, secundele se scurgeau şi câmpia rămânea la fel de calmă în tăcerea ei majestuoasă. Dominique trebuie să fi ajuns pe celălalt mal. Frangoise nu mai vedea nimic acum. Şi deodată, în liniştea solemnă, auzi paşi, apoi un strigăt înăbuşit, urmat de zgomotul surd al căderii unui corp.

Apoi, tăcerea deveni şi mai adâncă. Şi atunci Frangoise, ca şi când ar fi simţit moartea trecând pe lângă ea, rămase îngheţată, în faţa tenebrelor nopţii.

IV

Odată cu zorile, o larmă mare de glasuri zgâlţâi din somnul ei toată moară.

Bătrânul Merlier se duse să descuie uşa de la camera fiicei lui. Ea coborî în curte, palidă şi foarte calmă, dar nu-şi putu stăpâni un tremur în faţa cadavrului unui soldat întins pe o mantă, lângă fântână. În jurul lui un grup de soldaţi gesticulau şi strigau furioşi. Câţiva dintre ei ameninţau satul cu pumnul ridicat. În timpul acesta, ofiţerul trimisese după Merlier, primarul comunei.

— Iată, spuse el, cu vocea strangulată de indignare, unul dintre oamenii noştri a fost găsit asasinat pe malul râului. Trebuie să dăm o pedeapsă exemplară şi mă bizui pe dumneata că ne vei ajuta să. Descoperim ucigaşul.

— Vă stau la dispoziţie, răspunse flegmatic morarul. Numai să ştiţi, nu va fi prea uşor.

Ofiţerul se aplecase pentru a da la o parte pulpana mantalei care acoperea chipul mortului. Santinela fusese lovită în gât şi cuţitul rămăsese înfipt în rana îngrozitoare care apăruse acum la vedere. Era un cuţit de bucătărie cu mânerul negru.

— Examinează cu atenţie acest cuţit, i se adresă ofiţerul primarului, ne va putea pune, poate, pe urmele ucigaşului.

Merlier avu o tresărire care trecu neobservată şi răspunse fără ca un singur muşchi de pe faţa sa să se clintească:

— Pe aici, prin satele noastre, toată lumea are asemenea cuţite. Poate că omul dumneavoastră n-o mai fi avut chef să se bată şi şi-a făcut singur seama. S-au mai văzut de-alde astea!

— Taci! Strigă ofiţerul furios. Nu ştiu ce mă opreşte să dau foc satului de la un capăt la altul!

Din fericire, furia îl împiedica să observe brusca descompunere a trăsăturilor feţei. Nu se mai putuse ţine pe picioare, se aşezase pe o bancă de piatră, lângă fântână. Împotriva voinţei, nu-şi mai putea lua privirea de la cadavrul culcat pe pământ, la picioarele ei. Mortul era un flăcău înalt şi frumos, care semăna cu Dominique, avea şi el părul blond şi o chii albaştri. Asemănarea aceasta îi zdrobea inima. Se gândea că poate şi el lăsase în patria lui o iubită care-l plângea acum. Recunoscu cuţitul împlântat în gâtul santinelei. Ea îl ucisese. Dar în timp ce ofiţerul vorbea de măsurile cumplite cu care voia să lovească satul, apărură câţiva soldaţi venind în goană mare. Observaseră abia atunci evadarea lui Dominique. Această ştire produse o esc tremă tulburare. Ofiţerul se duse la faţa locului, privi prin fereastra lăsată deschisă, înţelese totul şi se întoarse furios.

Merlier păru foarte contrariat de fuga lui Dominique.

— Imbecilul, murmură, el, a stricat totul.

Frangoise, care îl auzise, încremeni de spaimă. Tatăl ei nu-i bănuia complicitatea; morarul clătină capul, spunându-i în şoaptă:

— Bine ne-am mai aranjat acum!

— El e criminalul! Strigă ofiţerul. Ticălosul! A fugit prin pădure, pesemne. Trebuie să mi-l găsiţi, altminteri va plăti tot satul pentru el.

Şi se adresă primarului:

— Haide! Dumneata trebuie să ştii unde s-a ascuns!

Bătrânul Merlier râse Uşor, arătând cu privirea întinderea

colinelor largi, acoperite cu arbori deşi.

— Cum credeţi că veţi putea găsi acolo un om? Zise el.

— Trebuie să existe văgăuni pe care dumneata le cunoşti. Îţi dau zece oameni. Îi vei conduce.

— N-am nimic împotrivă, numai că vom avea nevoie de cel puţin opt zile ca să cutreierăm toate pădurile din împrejurimi.

Calmul bătrânului îl exaspera pe ofiţer. Îşi dădea seama de întreg ridicolul situaţiei. În clipa aceea, o văzu pe bancă pe Frangoise, palidă şi tremurândă. Neliniştea, anxietatea fetei îl izbiră. Rămase tăcut, uitându-se pe rând, cu atenţie, la morar şi la Frangoise.

— Nu cumva, îl întrebă el, în cele din urmă, cu brutalitate pe Merlier, ticălosul acela era amantul fiicei dumitale?

Morarul se făcu livid, ai fi *zis* că în clipa aceea se va năpusti asupra ofiţerului pentru a-l sugruma. Dar nu se clinti din loc, rămase crispat fără să **spună** un cuvânt. Frangoise îşi ascunsese faţa în palme.

— Da, aşa trebuie să fie, continuă prusacul. Dumneata sau fiica dumitale l-aţi ajutat să evadeze. Sunteţi complicii lui. Pentru ultima oară, întreb: V-aţi hotărât să mi-l predaţi?

Merlier nu răspunse. Întoarse capul, privind în depărtare cu un aer indiferent ca şi când ofiţerul nu i s-ar fi adresat lui. Atitudinea bătrânului îl făcu pe prusac să turbeze de furie.

— Ei bine, declară el, vei fi împuşcat în locul lui.

Şi comandă pentru a doua oară plutonul de execuţie. Morarul rămase la fel de flegmatic. Atâta doar: ridicase uşor din umeri; toată această dramă i se părea de un gust destul de dubios. Fără îndoială, nu-i venea a crede că un om putea fi împuşcat chiar atât de uşor. Dar când văzu plutonul, rosti cu gravitate:

— Aşadar, e serios? Bine, fie! Dacă trebuie neapărat, atunci mai bine eu, decât oricare altul.

Frangoise se ridicase de pe bancă. Bâiguia înnebunită:

— Îndurare, domnule! Vă implor, nu-i faceţi niciun rău tatălui meu. Omorâţi-mă pe mine în locul lui. Eu l-am ajutat pe Dominique să fugă. Eu singură sunt vinovată.

— Încetează, fetiţo, strigă tatăl. De ce minţi? A stat toată noaptea în camera ei, domnule. Minte, vă asigur că minte.

— Nu, nu mint, reluă ea cu înflăcărare. Am coborât prin fereastră. Eu l-am îndemnat, eu l-am silit să fugă. Acesta este adevărul, singurul adevăr.

Bătrânul devenise palid. Vedea bine în ochii fiicei lui că nu minte şi toată povestea asta cumplită îl îngrozea. Ah, copiii! Cum strică ei totul, cu sentimentalismul lor. Şi se înfurie:

— E nebună, n-o ascultaţi! Vă umple capul cu nişte istorii de-a dreptul stupide. Haideţi, să sfârşim odată!

Ea încercă din nou să protesteze. Îngenunchease, îşi împreunase palmele. Ofiţerul asista liniştit la această luptă dureroasă;

— Dar bine, spuse el în cele din urmă, sunt nevoit să-l iau pe tatăl dumitale, pentru că nu-l am în mână pe celălalt. Încearcă să-l găseşti, şi tatăl dumitale va fi liber.

O clipă, Frangoise îl privi cu ochii măriţi de atrocitatea acestor propuneri.

— E îngrozitor, murmură ea. Unde vreţi să-l găsesc pe Dominique la ora asta? A plecat, nu mai ştiu nimic altceva.

— Alege: el sau tatăl dumitale.

— Dumnezeule, dar cum oare pot alege? Chiar dacă aş şti unde este Dominique, aş putea alege? Îmi sfărâmaţi inima, prefer să mor în secunda aceasta.

Scena de disperare şi de lacrimi sfârşi prin a-l scoate din răbdări pe ofiţer. Strigă:

— Ei bine, destul! Vreau să fiu bun, consimt să-ţi mai dăruiesc două ore. Dacă în aceste două ore iubitul dumitale nu va fi aici, tatăl dumitale va plăti pentru el.

Dădu dispoziţie ca bătrânul să fie condus în camera care slujise drept închisoare pentru Dominique. Morarul ceru tutun şi îşi aprinse pipa. Chipul său impasibil nu lăsa să se citească nicio emoţie. Dar când rămase singur, două lacrimi mari alunecară încet pe obrajii lui în timp ce trăgea din pipă. Sărmana şi scumpa lui copilă, cât de mult suferea!

Frangoise rămăsese în mijlocul curţii. Soldaţii treceau râzând pe lângă ea. Unii dintre ei îi aruncau cuvinte, glume pe care nu le înţelegea. Nu-şi putea lua ochii de la uşa prin care dispăruse tatăl ei. Şi cu un gest lent, îşi tot ducea mâna la frunte, încercând parcă s-o împiedice de a plesni.

Ofiţerul se răsuci pe călcâie şi repetă:

— Ai două ore înaintea dumitale. Caută să le foloseşti bine.

Da, avea două ore. Cuvintele acestea îi răsunau tot timpul în minte. Brusc, ieşi din curte şi porni drept înainte. Unde să se ducă? Ce să facă? Nu încerca măcar să ia o hotărâre, conştientă

de inutilitatea oricărui efort. Totuşi, ar fi dorit să-l revadă pe Dominique. Poate, stând de vorbă amândoi, vor putea găsi împreună barem o soluţie provizorie. Şi cu gândurile învălmăşite, coborî malul râului pe care îl traversă pe dedesubtul ecluzai, într-un loc în care se aflau nişte bolovani mari. Paşii ei o conduseră sub prima salcie de la liziera câmpiei. Aplecându-se, zări o pată mare de sânge, care-o făcu să pălească. Aşadar, acolo era! Porni pe urmele lui Dominique lăsate în iarba răvăşită; alergase pesemne, se vedeau paşi mari, în linie dreaptă, care tăiau livada de-a curmezişul.

Dincolo de câmpie, dispăreau toate urmele, dar într-o mică livadă din vecinătate i se păru că le regăseşte: ele o conduseră până la marginea pădurii, unde din nou nu mai găsi niciun indiciu. Frangoise înaintă totuşi în pădure. Simţea o alinare în toată această singurătate. Se aşeză pe iarbă, dar gândul că n-avea voie să piardă nicio clipă o ridică brusc în picioare. Cât timp trecuse de când plecase de la moară? Cinci minute? O jumătate de oră? Nu mai avea noţiunea timpului. Poate că Dominique se ascunsese într-o pădurice pe care ea o ştie, în care într-o după-amiază mâncaseră alune împreună. Se duse de îndată să cerceteze locul, dar nu văzu decât o mierlă care îşi luă zborul, şuierându-şi cântecul dulce şi trist. Atunci Frangoise se gândi că poate Dominique se refugiase în golul unei stânci în care se duceau uneori să stea la pândă, dar şi acolo nu găsi decât pustiu. La ce bun să-l mai caute? Nu-l va putea găsi! Dar dorinţa de a-l descoperi pusese stăpânire pe toată fiinţa ei şi nu i se mai putea împotrivi: se pomeni mergând mai departe, din ce în ce mai repede. Ideea că poate Dominique se ascunsese printre crengile unui copac îi venise brusc. Din clipa aceea începu, continuându-şi drumul, să privească tot timpul în sus, strigându-l pe nume pentru a-i da de veste că se află în apropierea lui. Dar nu-i răspundea decât cântecul unui cuc, iar o boare care trecea prin frunziş o făcu să creadă că el se află acolo şi că dintr-o clipă într-alta va coborî. O dată chiar i se păru că îl vede şi se opri, gâtuită de emoţie, cu dorinţa de a fugi. Ce-i va spune? Că venise să-l ia pentru a-l duce la moarte? Nu, nu, nu-i va vorbi nimic, îi va striga doar să se salveze, să plece cât mai curând, cât mai departe de locurile acestea. Dar deodată îşi aminti, cu o durere ascuţită în suflet, că tatăl ei o aştepta. Se prăbuşi pe iarbă, plângând în hohote, rostind cu voce tare:

— Dumnezeule, Dumnezeule, pentru ce mă aflu aici?

Făcuse o nebunie, venind. Şi îngrozită începu să alerge, nemai- dorind decât să se vadă cât mai repede ieşită din pădure. De trei ori greşi drumul; credea că nu va mai ajunge niciodată la moară, când se pomeni deodată într-o livadă, chiar în faţa satului. Când văzu căsuţele din Rocreuse se opri; aşadar, se întorcea singură!

Stătu locului, când auzi un glas care o chema încet:

— Frangoise! Frangoise! Şi-l văzu pe Dominique ridicând capul din fundul unui şanţ.

Dumnezeule, îl găsise! Dar cum, cerul voia într-adevăr moartea lui? Îşi reţinu un strigăt şi coborî repede în şanţ.

— Mă căutai, întrebă el?

— -Da, răspunse ea, neştiind ce spune, simţind că i se învârte capul.

— Ah! Dar ce s-a întâmplat?

Ea plecă privirea şi bâigui:

— Nu-i nimic, eram neliniştită, voiam să te văd.

El o crezu, li explică de ce nu voise să se îndepărteze; se temuse pentru ea şi pentru tatăl ei. Bestiile astea de prusaci sunt capabile să se răzbune pe femei şi pe bătrâni.

Deci totul merge bine! Şi ea adăugă râzând:

— Se amână nuntă pentru opt zile, asta-i tot.

Dar văzând-o pe ea la fel de tulburată, se îngrijoră din nou.

— Dar ce ai? Tu-mi ascunzi ceva!

— Nu, îţi jur. Am venit numai să te văd.

Dominique o strânse în braţe, îi spuse că este imprudent pentru amândoi să continue convorbirea şi vru să iasă imediat din şanţ pentru a se întoarce în ascunzişul lui din pădure. Ea îl reţinu, tremurând toată.

— Ascultă, poate totuşi ai face mai bine să rămâi aici. Nimeni nu te caută. N-ai de ce te teme.

— Frangoise, tu-mi ascunzi ceva, repetă el.

Din nou ea îi jură că nu-i ascunde nimic. Doar atât, ar fi fost mai mulţumită să-l ştie mai aproape. Şi-i mai dădu, bâlbâindu-se, şi alte explicaţii. Toată purtarea ei i se păru atât de ciudată încât, să-l fi rugat acum, n-ar mai fi consimţit el să plece.

De altminteri, era sigur că francezii se vor reîntoarce, fuseseră văzute trupe în direcţia pădurii de Sauval.

— Ah, de s-ar grăbi! De-ar sosi cât mai repede, şopti ea cu

fervoare.

În clipa aceea, clopotele din Rocreuse sunară de unsprezece ori. Fiecare dangăt se auzea clar, distinct. Frangoise se ridică în picioare, speriată; trecuseră două ore de când plecase de la moară.

— Ascultă, spuse ea repede, dacă vom avea nevoie de tine, voi flutura din camera mea o batistă.

Şi porni în goană, în timp ce Dominique, foarte nelinişti, se lungi pe marginea şanţului pentru a supraveghea moară.

La intrarea în sat, Frangoise se întâlni cu moş Bontemps, un cerşetor bătrân, cunoscut în tot ţinutul. Acesta o salută şi îi spuse că îl văzuse pe morar înconjurat de prusaci; făcu semnul crucii, bolborosind ceva ininteligibil şi îşi continuă drumul.

— Cele două ore au trecut, rosti ofiţerul, când o văzu apărând pe Frangoise.

Bătrânul Merlier era în curte, stătea pe o bancă lângă fântână, cu pipa în gură. Tânăra fată îngenunche din nou, imploră, plânse. Încerca să câştige timp. Nădăjduia tot mai mult să-i vadă pe francezi revenind şi, chiar în vreme ce continua să ceară îndurare, i se părea că aude în depărtare paşii cadenţaţi ai armatei. Ah, dacă ar veni, dacă i-ar salva!

— O oră, domnule! Vă rog, o oră numai! O oră ne mai puteţi acorda.

Dar ofiţerul rămase inflexibil. Ordonă să fie imediat luată de acolo de doi din oamenii lui. Pentru a se proceda în linişte la execuţia bătrânului. În sufletul fetei se dădea o luptă groaznică. Nu-l putea lăsa pe tatăl ei să fie ucis. Nu, nu! Mai bine va muri împreună cu Dominique. Şi se avântă spre camera ei; dar tocmai în clipa aceea Dominique intna în curte.

Ofiţerul şi soldaţii scoaseră un chiot triumfător. Dar tânărul înainta calm, puţin sever, spre Frangoise, ca şi când n-ar fi fost decât ea singură acolo.

— Ai făcut rău, spuse el. De ce nu m-ai adus cu tine? A trebuit să aflu de la bătrânul cerşetor… în sfârşit, iată-mă.

V

Erau orele trei. Nori negri, groşi acoperiseră încetul cu încetul cerul: pesemne trena unei furtuni din vecinătate. Valea din Rocreuse, atât de veselă în lumina soarelui, părea acum, sub cerul zdrenţuit, pătat pe alocuri, roşietic ca aramă, o vizuină înfricoşătoare, plină de umbre dubioase. Ofiţerul îl sechestrase

pe Dominique în cameră fără a se fi pronunţat asupra soartei pe care i-o rezervase. De la amiază Frangoise se sfârşea într-o spaimă îngrozitoare. Nu voise să părăsească curtea, cu toate insistenţele tatălui ei. Îi aştepta pe francezi. Dar orele se scurgeau, se apropia noaptea, şi suferinţa ei creştea pe măsură ce îşi dădea şi mai bine seama că timpul pe care îl câştigase nu putea schimba cu nimic teribilul deznodământ.

Totuşi, spre orele trei, prusacii începură să se pregătească de plecare. De câteva clipe, ofiţerul se închisese ca în ziua trecută, singur, în odaie cu Dominique. Frangoise înţelegea că viaţa logodnicului ei se hotăra acum. Îşi împreună mâinile şi începu să se roage. Morarul rămăsese la fel de tăcut în atitudinea lui rigidă de ţăran bătrân, care nu luptă împotriva soartei.

— O, Doamne, o, Doamne! Bâlbâia Frangoise, îl vor ucide.

Morarul o trase lângă el, o aşeză pe genunchi, ca pe un copil.

Chiar în clipa aceea ieşea din odaie ofiţerul, urmat de doi soldaţi care îl duceau pe Dominique.

— Niciodată, niciodată! Strigă el. Ucideţi-mă, sunt gata să mor.

— Gândeşte-te bine, reluă comandantul. Serviciul pe care îl refuzi ni-l va face altul. Îţi ofer viaţa, sunt generos. Nu trebuie decât să ne conduci la Montredon, prin pădure. Nu se poate să nu existe poteci.

Dominique nu mai răspundea nimic.

— Aşadar, te încăpăţânezi?

— Împuşcaţi-mă şi isprăviţi odată, spuse Dominique.

Frangoise, cu palmele împreunate, îl imploră fără cuvinte. Uitase totul, era gata să-l îndemne la orice laşitate. Dar bătrânul Merlier îi prinse mâinile, pentru ca prusacii să nu vadă gestul ei de femeie înnebunită.

— Are dreptate, murmură el, e de preferat moartea!

Plutonul de execuţie se afla acolo. Ofiţerul aşteptă un semn de slăbiciune din partea lui Dominique. Mai sconta încă să-l poată convinge. Se lăsă tăcere. Din depărtare se auzeau tunete puternice. O căldură apăsătoare strivea câmpia. Şi în această tăcere răsună deodată un strigăt:

— Francezii! Francezii!

Erau ei, într-adevăr. Pe şosea, la marginea pădurii de Sauval veneau rânduri, rânduri, pantaloni roşii. La moară se produse o agitaţie extraordinară. Prusacii alergau, scoţând exclamaţii

guturale. Dar nu se trăsese încă niciun foc de armă.

— Francezii! Francezii! Strigă Frangoise, bătând din palme.

Era ca nebună. Se smulsese din mâinile tatălui ei şi râdea agitând braţele. În sfârşit, sosiseră, sosiseră la timp, de vreme ce Dominique era încă acolo, în viaţă.

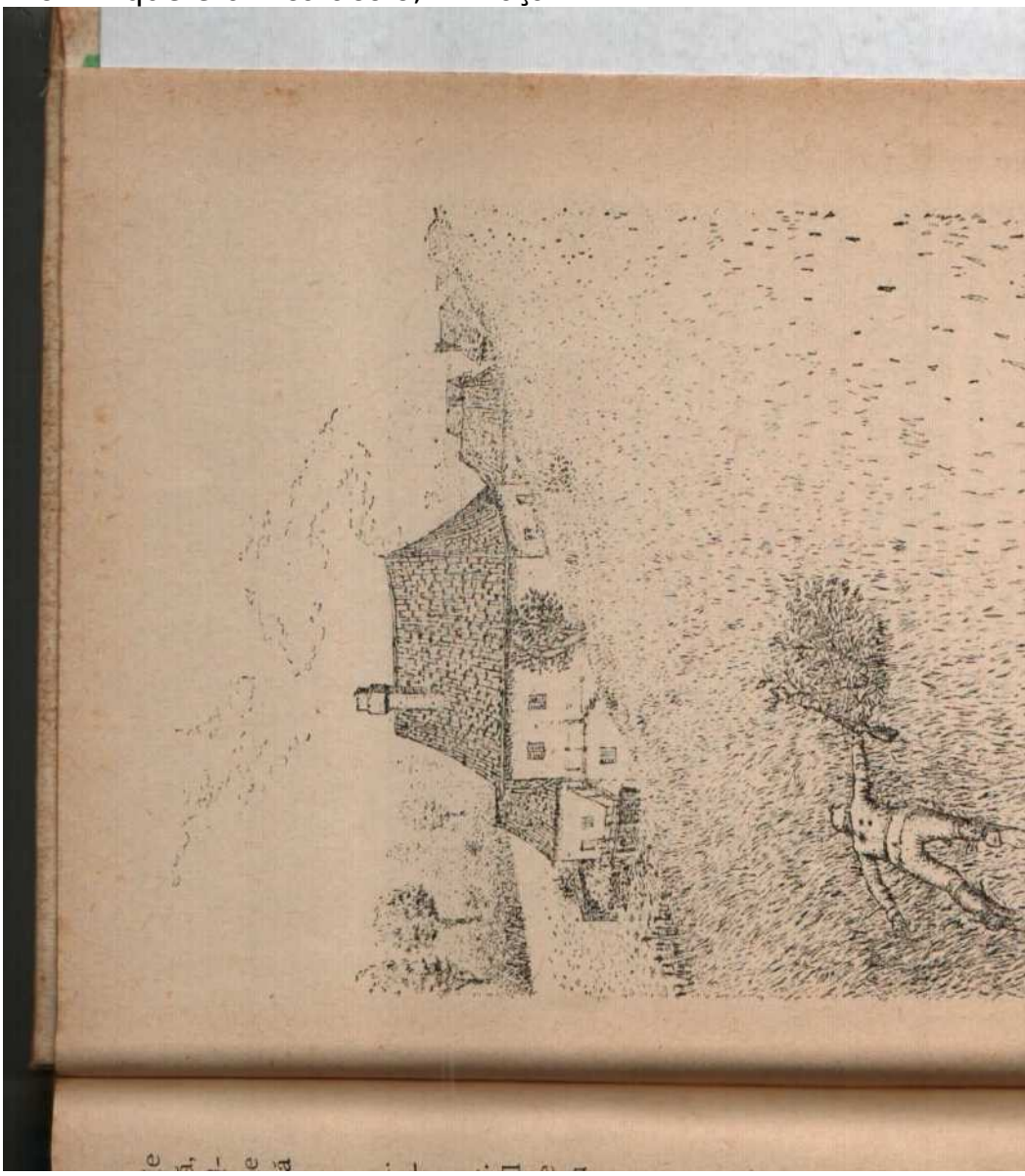

Deodată un foc de armă răsună cutremurător ca un trăsnet aproape de urechile ei. Întoarse capul. Cu câteva clipe în urmă,

ofiţerul se adresase plutonului de execuţie.

— Înainte de toate, să încheiem afacerea asta! Şi împingându-l el însuşi pe Dominique spre zidul unui şopron, comandase focul. Când Frangoise întorsese capul, Dominique era întins la pământ, cu pieptul găurit de douăsprezece gloanţe.

Nu scoase o lacrimă, se uita la el cu o privire fixă, îndobitocită. Se aşează sub şopron la câţiva paşi de el; se uita la el şi din când în când făcea un gest vag şi copilăresc cu mâna.

Prusacii îl luară pe Merlier ostatic.

Şi începu lupta. Ofiţerul îşi distribui soldaţii în posturi, înţelegând că nu puteau bate în retragere, fără a se lăsa striviţi. Şi atunci, barem să-şi vândă scump viaţa! Acum erau ei cei care apărau moară şi francezii o atacau. Schimbul de focuri începu cu o violenţă nemaipomenită şi continuă fără întrerupere timp de o jumătate de oră. Apoi se auzi o detunătură surdă şi un glonte frânse una din crengile cele mai de nădejde ale ulmului secular. Francezii aveau tunuri. O baterie, cocoţată exact deasupra şanţului în care stătuse ascuns Dominique, curăţa stradă mare din Rocreuse. De aci înainte lupta nu mai putea dura mult.

Sărmanş moară! O găureau gloanţele, bucăţică cu bucăţică.! Jumătate din acoperiş zbură. Apoi se prăbuşiră şi doi pereţi. Partea care cobora în Morelle era un adevărat dezastru. Iedera, smulsă de pe zidurile zdruncinate, atârna ca nişte zdrenţe. Râul ducea cu el tot felul de hârburi şi, într-o spărtură a zidului, se vedea camera fetei, cu patul ei, deasupra căruia perdelele albe erau cu grijă trase. Două gloanţe, unul după altul, se înfipseră în bătrâna roată, care gemu pentru ultima oară. Spiţele ei pluteau pe apă târâte de curent, odată cu carcasa strivită. Era sufletul veselei mori care murea în clipa aceea.

Pe urmă francezii dădură asaltul. Se dezlănţui o luptă furioasă cu arme albe.

Sub cerul de culoarea ruginei, hăul din vale se umpluse de cadavre. Câmpiile largi cu copacii lor mari, presăraţi ici-colo, cu perdeaua de plopi care le păta cu umbre, aveau acum ceva înfricoşător.

La dreapta şi la stânga, pădurile erau ca zidurile unui circ între care se aflau închişi combatanţii, în vreme ce Izvoarele, fântânile, râurile hohoteau parcă de plâns în acest ţinut răvăşit de panică morţii.

Frangoise nu se mişcase de sub şopron, aplecată deasupra

cadavrului lui Dominique. Bătrânul Merlier murise în picioare, ucis de un glonte rătăcit.

Şi cum prusacii fuseseră exterminaţi, cum moara ardea toată în flăcări, căpitanul francez intră în curte. De la începutul campaniei era primul succes pe care-l repurta. Astfel încât, plin de înflăcărare, înălţându-şi talia lungă, râdea cu aerul său amabil, de cavaler frumos. Şi zărind-o pe Frangoise rătăcind năucă între cadavrul iubitului ei şi cel al tatălui, în mijlocul ruinelor fumegânde ale morii, o salută galant cu sabia, strigând:

— Victorie! Victorie!

SUMAR

— *PREFAŢĂ* **5**

— PERIPEŢIILE URIAŞULUI SIDONIU ŞI ALE PITICULUI MEDERIC (fragmente) ... 11

— SĂTUCUL 84

— AMINTIRI (fragment) 89

— SIMPLICIU 93

— PARADISUL PISICILOR 102

— ŞOMAJUL 108

— FIERARUL 114

— MARELE MICHU 119

— ATACUL DE LA MOARA 126-

Traducere de Sidonia Drăguşanu